ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μεταπτυχιακή εργασία
της Θωμαής Ε. Δημητριάδου

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Αθηνά Α. Σιπητάνου, Επίκουρη Καθηγήτρια
Εξεταστής: Αχιλλέας Γ. Καψάλης, Καθηγητής

Θεσσαλονίκη
Σεπτέμβριος 2008

Copyright © Θωμαή Ε. Δημητριάδου, 2008
Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της μεταπτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα
Κεφάλαιο 1
1. Εισαγωγή **5**
1.1 Μεθοδολογική προσέγγιση…… 9
1.2 Η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα…….. 13

Κεφάλαιο 2
2. Προτεραιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης και ανάγκη για εκσυγχρονισμό **26**
2.1 Ο ρόλος της δια βίου μάθησης στη συμμετοχή των πολιτών σε αποφάσεις….. 28
2.2 Η δια βίου μάθηση στις πόλεις…… 32
2.3 Επιμορφωτικά προγράμματα για την κατάρτιση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού …… 35

Κεφάλαιο 3
3. Ο ρόλος των προγραμμάτων δια βίου μάθησης στην τοπική αυτοδιοίκηση **39**
3.1 Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα…….. 39
3.2 Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες…….. 51
3.3 Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης …… 64
3.4 Το Δ΄ ΚΠΣ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς- ΕΣΠΑ 2007-2013 …… 75
3.5 Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «ΘΗΣΕΑΣ»…….. 79
3.6 Τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των ΟΤΑ…… 85

Κεφάλαιο 4
4. Έρευνα
4.1 Μέθοδος…….. 90
4.1.1 Δείγμα……... 91
4.1.2 Μέσα συλλογής δεδομένων……. 91
4.1.3 Διαδικασία συλλογής των δεδομένων…….. 91
4.1.4 Περιγραφή ερωτηματολογίου…… 92
4.1.5 Ανάλυση αποτελεσμάτων……. 92

Κεφάλαιο 5
5. Συμπεράσματα…….

108

Πηγές

Βιβλιογραφία

Προλογικό σημείωμα

Η φοίτησή μου στο τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής από το 2001 και η επαφή μου με το επιστημονικό πεδίο της Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης, σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο από το 2002 μέχρι και σήμερα, καθώς και η ενασχόλησή μου στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας με τη μελέτη του κοινωνικού δικτύου της Νάουσας, με ώθησε να μελετήσω περαιτέρω ορισμένους παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των πόλεων γενικότερα.

Με την ολοκλήρωση της εργασίας αυτής αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά όσους συνέβαλαν στη διεξαγωγή και ολοκλήρωσή της.

Από την καρδιά μου ευχαριστώ την επίκουρη καθηγήτρια κ. Αθηνά Α. Σιπητάνου, η οποία καθ' όλη τη διάρκεια του επιστημονικού πονήματός μου βρισκόταν δίπλα μου, με ενδυνάμωνε στα πρώτα μου άτολμα βήματα, συνέβαλε στο σχεδιασμό της έρευνας και τη συγγραφή της παρούσας εργασίας με τις γόνιμες υποδείξεις της και το πλήθος εμπειριών που απέκτησα με τη συνεργασία μαζί της. Εμπειρίες που δε συνέβαλαν μόνο στη συγγραφή της εργασίας αλλά και στη διαμόρφωση της σκέψης και της προσωπικότητάς μου. Επιπροσθέτως, την ευχαριστώ για τη διαρκή στήριξη και την εμπιστοσύνη της προς το πρόσωπό μου.

Ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή κύριο Αχιλλέα Καψάλη, ο οποίος συνέβαλλε σημαντικά με τις γόνιμες παρατηρήσεις του στην εκπόνηση της εργασίας καθώς και για τη γόνιμη και εποικοδομητική συνεργασία που έχουμε. Ευχαριστίες, επίσης, οφείλω στον καθηγητή κύριο Δημήτριο Χαραλάμπους για τη διάθεση χρήσιμων δεδομένων απαραίτητων για την ολοκλήρωση της συγκεκριμένης μελέτης.

Ακόμη θεωρώ υποχρέωσή μου να ευχαριστήσω όλα τα στελέχη των δήμων και ιδιαιτέρως τον κύριο Γεώργιο Αδαμίδη, Γενικό Γραμματέα του δήμου Νάουσας, οι οποίοι παρόλο το φόρτο εργασίας που είχαν κατά τη διάρκεια που διεξήγαγα την έρευνα, διότι τη συγκεκριμένη περίοδο γινόταν η κατάρτιση των επιχειρησιακών προγραμμάτων, βοήθησαν με προθυμία ώστε να ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη μελέτη.

Τέλος, να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου για την πολύτιμη ηθική και υλική συμπαράσταση που αφειδώς μου προσέφεραν καθ' όλη την περίοδο των σπουδών μου. Ευχαριστώ ακόμη τα οικεία μου πρόσωπα για τη συνεχή στήριξη σε κάθε μου προσπάθεια.

1. Εισαγωγή

«Όταν σχεδιάζεις για ένα χρόνο, να σπέρνεις σιτάρι,
όταν σχεδιάζεις για μια δεκαετία, να φυτεύεις δέντρα,
όταν σχεδιάζεις για μια ζωή, να καταρτίζεις και να εκπαιδεύεις ανθρώπους»[1]

Τα ερεθίσματα που έστρεψαν το ενδιαφέρον μου προς την κατεύθυνση της συγκεκριμένης μελέτης ανάγονται κυρίως στην αγάπη μου για τον τόπο καταγωγής μου, τη Νάουσα. Εδώ και μία δεκαετία η Νάουσα προβάλλεται συνεχώς αρνητικά για την ανεργία και την αποβιομηχάνισή της εφόσον σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία το ποσοστό ανεργίας της ανέρχεται στο 43%- 50% του πληθυσμού της.[2]

Η φοίτησή μου στο τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής από το 2001 και η επαφή μου με το επιστημονικό πεδίο της Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης, από το 2002 μέχρι και σήμερα, καθώς επίσης και η ενασχόληση μου στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας με τη μελέτη του κοινωνικού δικτύου της Νάουσας, με ώθησε να μελετήσω περαιτέρω ορισμένους παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη των πόλεων γενικότερα.

Συγκεκριμένα, η παρακολούθηση τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο ορισμένων μαθημάτων, όπως «Οργάνωση και Διοίκηση Φορέων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης», «Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προγραμμάτων Συνεχούς Εκπαίδευσης», «Ο Ρόλος και το Έργο των Διεθνών Οργανισμών στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση», «Παγκοσμιοποίηση, Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Δια Βίου Εκπαίδευση» «Ειδικά Θέματα Σχεδιασμού Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων» και άλλα πολλά μου κίνησαν το ενδιαφέρον να ασχοληθώ περαιτέρω με αυτή τη μελέτη.

Έτσι η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία με τίτλο «Η συμβολή της δια βίου μάθησης στην τοπική ανάπτυξη» έχει σκοπό αφ' ενός να αποσαφηνίσει τη σχέση δια βίου μάθησης και τοπικής ανάπτυξης και αφ' ετέρου να εξετάσει κατά πόσο η τοπική αυτοδιοίκηση κάνει χρήση των αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ακόμη, η μελέτη αυτή αποσκοπεί στο να μελετήσει κατά πόσο η δια βίου μάθηση είναι σε θέση να βοηθήσει το δήμο να αποδεσμευτεί από ορισμένα προβλήματα που τον πλήττουν και να τον οδηγήσει σε έναν πιο λειτουργικό, ευέλικτο και ανταγωνιστικό φορέα που είναι ανά

[1] Guanzi (645 π.Χ.) κινέζικη παροιμία στο Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων «Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης» COM (2001) 678 τελικό

[2] Ελευθεροτυπία 2/3/2007. άρθρο: «Το ποσοστό ανεργίας στη Νάουσα έφτασε το 50%». βλ και Φωνή της Νάουσας 17/2/2007. άρθρο: «Στον αέρα τα προγράμματα Κοινωνικής Μέριμνας»

πάσα στιγμή έτοιμος να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας.

Η υπόθεση της δια βίου μάθησης είναι πλέον μια παγκόσμια πραγματικότητα την οποία κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει. Η αλλαγή των δομών στην παγκόσμια οικονομία που βιώνουμε τις τελευταίες δεκαετίες έχει καταστήσει τη δια βίου μάθηση αναγκαία συνθήκη για την οικονομική και επαγγελματική επιβίωση των ανθρώπων σε ένα ανταγωνιστικό και πλουραλιστικό εργασιακό περιβάλλον μιας πολύ- πολιτισμικής κοινωνίας ανθρώπων και κρατών.

Γνωρίζουμε ότι ο βασικός μηχανισμός παραγωγής, συσσώρευσης και διάχυσης του ανθρώπινου κεφαλαίου είναι η εκπαίδευση. Από παλαιότερα αλλά κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες, η επιστημονική θεωρία και η εμπειρική ανάλυση, βεβαιώνουν ότι η συμβολή της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της οικονομίας είναι σημαντική. Βεβαιώνουν ότι η επίδραση της εκπαίδευσης στην κοινωνική κινητικότητα, στη διαχρονική διανομή του πλούτου και του εισοδήματος είναι ισχυρή. Τέλος, πιστοποιούν ότι η συμβολή της εν γένει στην κοινωνική και πολιτισμική εξέλιξη είναι αδιαμφισβήτητη.[3]

Η τοπική αυτοδιοίκηση που «αντιπροσωπεύει» την τοπική κοινωνία, είναι ο κατ' εξοχήν πολιτικός εκφραστής της τοπικής δυναμικής και μπορεί να γίνει και ο φορέας προγραμματισμού και υλοποίησης της τοπικής ανάπτυξης, μια και η τοπική αυτοδιοίκηση είναι η πιο αρμόδια πολιτική βαθμίδα για τον προγραμματισμό και την υλοποίησή του. Άλλωστε ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην τοπική ανάπτυξη έχει αναγνωριστεί και θεσμικά. Πώς μπορεί όμως η τοπική αυτοδιοίκηση να διεκπεραιώσει έναν τέτοιο αναπτυξιακό ρόλο; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις ενός Νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος; Ποια είναι τα μέσα που πρέπει να κινητοποιηθούν, να αξιοποιηθούν, για να μπορούμε να μιλάμε για Τοπική Ανάπτυξη; Ποιος ο ρόλος της δια βίου μάθησης σε αυτό το επίπεδο; Πώς μπορεί η τοπική αυτοδιοίκηση να αξιοποιήσει τη δια βίου μάθηση για να πετύχει την τοπική ανάπτυξη;[4]

Η τοπική αυτοδιοίκηση στη χώρα μας, εξαιτίας των τελευταίων πολιτικών και συγκεκριμένα του Καποδίστρια Ι βρέθηκε να είναι κατακερματισμένη σε πολλές μικρές μονάδες, με περιορισμένα οικονομικά μέσα και ουσιαστικά ανύπαρκτο στελεχικό δυναμικό. Αυτό βέβαια την κάνει να αδυνατεί να ανταποκριθεί έστω και στοιχειωδώς στην υψηλή αποστολή της. Μια από τις δυνατότητες των μονάδων τοπικής αυτοδιοίκησης στη χώρα μας για το ξεπέρασμα των εμποδίων που θέτει η περιορισμένη εθνική χρηματοδότηση είναι, εδώ και μερικά χρόνια, η συμμετοχή σε

---

[3] Πρακτικά Συνεδρίου Λαμίας (2004). *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη. Η περίπτωση της Περιφέρειας Στερεάς*
Ελλάδας

[4] Μαΐστρος, Π. (2000). *Οι αναπτυξιακοί θεσμοί της αυτοδιοίκησης. Συμβολή στην ιστορική μνήμη.* Αθήνα:
Λιβάνη- Νέα Σύνορα

προγράμματα που συνχρηματοδοτούνται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά πόσο όμως η τοπική αυτοδιοίκηση είναι σε θέση να αξιοποιήσει τα εν λόγω προγράμματα; Ποιος ο ρόλος των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης σε αυτό τον τομέα;[5]

Γενικά, από τη δεκαετία του ’80, άρχισαν να χαρακτηρίζουν τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επομένως και την Ελλάδα τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και παράλληλα να αναδεικνύεται η αναγκαιότητα για οικονομική ανάπτυξη με την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας μέσα κυρίως από την τροφοδότηση της αγοράς εργασίας με περισσότερο και καλύτερα καταρτισμένο προσωπικό.[6]

Στη συνέχεια, στη συνθήκη του Άμστερνταμ, το 1997, η Ευρωπαϊκή Ένωση δήλωνε αποφασισμένη να αναπτύξει μια συντονισμένη στρατηγική για την απασχόληση και να προαγάγει τη δημιουργία ενός εξειδικευμένου, εκπαιδευμένου και ευπροσάρμοστου ανθρώπινου δυναμικού καθώς και μιας αγοράς εργασίας ανταποκρινόμενης στις απαιτήσεις της οικονομίας, προσφέροντας παράλληλα τη δυνατότητα πρόσβασης όλων στη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, με στόχο τη διαρκεί ανανέωση των γνώσεων και των ικανοτήτων των ευρωπαίων πολιτών. Η θεσμοθέτηση λοιπόν, της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση που ακολούθησε αποτέλεσε χρήσιμο εργαλείο για την ενίσχυση της απασχόλησης, για τη μείωση της ανεργίας αλλά και για την προαγωγή των εργασιακών σχέσεων.[7]

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, στα πλαίσια των γενικών κατευθύνσεων και χρηματοδοτήσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναπτύχθηκαν διάφοροι τύποι και μορφές επαγγελματικής κατάρτισης. Πρόκειται κυρίως για τα ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων και για τα προγράμματα κατάρτισης ανέργων, τα οποία υλοποιήθηκαν από φορείς όπως είναι οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης, Επιμελητήρια, Επαγγελματικοί Σύλλογοι και Εταιρίες Συμβούλων.[8]

Ποιες όμως ήταν οι Ευρωπαϊκές Στρατηγικές Απασχόλησης για την περίοδο 2000- 2006; Κατά πόσο εφαρμόστηκαν από το κράτος και κατ’ επέκταση από την τοπική αυτοδιοίκηση; Ποιες ήταν οι συνέπειες από την εφαρμογή η μη, των πολιτικών απασχόλησης;

Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι με το τέλος της χιλιετίας και με δεδομένες τις ραγδαίες τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις, την εμφάνιση της κοινωνίας της πληροφορίας και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, έγινε επιτακτικότερη η ανάγκη για αναζήτηση εθνικών στρατηγικών, που στόχευαν σε ευρύτερη μορφωτική

---

5 Δαουτόπουλος, Γ. (1997). *Τοπική ανάπτυξη*. Έκδοση: του ιδίου

6 Σιπητάνου, Α. (2005). *Θεσμοί και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια βίου μάθηση. Μια κριτικο- ερμηνευτική προσέγγιση.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

7 βλ. ό.π.

8 Παπαθεοδοσίου, Θ.- Σταύρου, Στ. (1993). *Μελέτη για την αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας. Η*
περίπτωση της κατάρτισης και των εκπαιδευτών μακροχρόνια ανέργων. Αθήνα: ΕΛ. ΚΕ. ΠΑ.Ε.Ε.Τ.Α.Α

αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων και οικονομική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να αναδειχθεί η σημασία και η πολυσήμαντη αξία της δια βίου μάθησης ως αυτονόητου παράγοντα προόδου και κοινωνικής ευημερίας. Από την άλλη πλευρά, οι ευρωπαίοι πολίτες, συνειδητοποιώντας βαθμιαία τη σημασία της απόκτησης και της ανανέωσης γνώσεων και ικανοτήτων, αρχίζουν να διεκδικούν πλέον ένα νέο εκπαιδευτικό πρότυπο με διαρκώς αυξανόμενη απήχηση και αξιόλογο εύρος, το οποίο αναδεικνύει τη δια βίου εκπαίδευση όχι μόνο ως ανάγκη αλλά και ως δικαίωμα όλων το οποίο καλούνταν ο καθένας να αξιοποιήσει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.[9]

Κατά πόσο όμως, οι πολίτες μιας επαρχιακής πόλης συμμετέχουν σε τέτοιου είδους προγράμματα και ενημερώνονται για την ύπαρξή τους;

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η εν λόγω μεταπτυχιακή εργασία έχει σκοπό να εξετάσει κατά πόσο η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτου βαθμού αξιοποιεί τα προσφερόμενα προγράμματα δια βίου μάθησης, προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι τοπικές αρχές και οι πολίτες αξιοποιούν όλες τις δυνατότητες που τους προσφέρονται έτσι ώστε να αποφευχθεί το φαινόμενο της υπανάπτυξης και γενικότερου μαρασμού της ελληνικής επαρχίας.

[9] Jarvis, P. (1985). *The Sociology of Adult and Continuing Education.* – London, New York: Routeledge

1.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Η εν λόγω μεταπτυχιακή εργασία έχει ως θεματική τη δια βίου μάθηση και γενικότερα τη μη τυπική εκπαίδευση και την επίδραση που αυτή μπορεί να ασκήσει έτσι ώστε να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη.

Η μελέτη μας αποτελείται από 2 μέρη. Το πρώτο είναι θεωρητικό και το δεύτερο ερευνητικό. Όσον αφορά το πρώτο μέρος αναζητήθηκε ηλεκτρονικά βιβλιογραφία[10] μέσω ορισμένων λέξεων- κλειδιών όπως: δια βίου μάθηση, δια βίου εκπαίδευση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση, εκπαίδευση ενηλίκων, ανάπτυξη, τοπική ανάπτυξη, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανισμοί τοπικοί αυτοδιοίκησης, προγράμματα κατάρτισης, ευρωπαϊκά προγράμματα, κοινοτικές πρωτοβουλίες, απασχόληση, κοινοτικά πλαίσια στήριξης, επιχειρησιακά προγράμματα.

Είναι γεγονός ότι βιβλιογραφικά οι όροι «εκπαίδευση» και «ανάπτυξη» μεμονωμένοι και όχι σε πλήρη συσχέτιση χρησιμοποιούνται από πολλούς ερευνητές. Κυρίως όμως σε συνάφεια με την οικονομική διάσταση και όχι με την εκπαιδευτική πολιτική. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η βιβλιογραφία είναι ελλιπής όσον αφορά την επίδραση που μπορεί να ασκήσει η εκπαίδευση στην ανάπτυξη και ιδιαίτερα στην τοπική ανάπτυξη.

Για την αναζήτηση του υλικού της μελέτης πραγματοποιήθηκαν βιβλιογραφικές αναζητήσεις σε ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, όπως στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και τον τομέα Παιδαγωγικής του τμήματος Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καθώς και σε άλλα τμήματα του Α.Π.Θ. όπως των τμημάτων Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Ψυχολογίας, Οικονομικών

[10] www.ekt.gr, www.eetaa.gr/deltio/other.html, www.ideke.edu.gr/kee, www.ideke.edu.gr, http://NewTELS.Europroject.org, www.e2c-europe.org, www.ethelontismos.gr, www.labour-ministry.gr/yperga.gr, www.ypepth.gr/socrates, www.socrates.org.cy, www.moec.gov.cy, www.interel.uoa.gr/ersmus, http://ec.europa.eu/education/programmes.html, www.grundtvig.org.uk http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/lingua_el.html, www.ec.europa.eu/education/index_en.html, www.bpis.teipat.gr/leonardo.htm, www.ucy.ac.cy www.ekep.gr, http://my.aegean.gr/web/article86.html, http://ec.europa/education/programmes/tempus/index_en.html, www.yppo.gr www.europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/129006.htm, www.artosfoundation.org/ccp/gr/newsletter.htm www.iom.gr, http://europa.eu/scadplus/html, www.filmarchives_online.eu www.ec.europa.eu/education/programmes/llp/index.en.html, http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082.htm, www.iky.gr, http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082..htm, www.yper.gr http://www.eye-ekt.gr/StaticPage.aspx?mn=329, www.interegionet.org http://europa.eu.htm, www.urban.gr http://ec.europa.eu/employment_social/equal/about/key-doc_en.cfm, www.espa.gr/es.asp http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/services/leksiko/564.htm, www.info3kps.gr, www.pepkm.gr www.info-peta.gr, www.docs.uoa.gr, www.espa.gr/ep01.asp, www.eetaa.gr/deltio/35-07/page7.htm www.education.unesco.org/confintea, www.tedkaxaias.gr

Επιστημών, Νομικής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Ακόμη πραγματοποιήθηκε μελέτη όλων των συγγραμμάτων που προσφέρονται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και σχετίζονται με το θέμα που εξετάζουμε.[11] Επίσης, έγινε αναζήτηση στην ERIC,[12] η οποία είναι διαδικτυακή ψηφιακή βιβλιοθήκη- βάση δεδομένων του Αμερικάνικου Ινστιτούτου Εκπαιδευτικών Επιστημών[13] και περιλαμβάνει έρευνες και πληροφορίες σχετικά με την εκπαίδευση.

Επιπλέον πραγματοποιήθηκε αναζήτηση στα εξής περιοδικά:

- Oxford University Press and Community Development Journal[14]
- Τετράδια Τοπικής Αυτοδιοίκησης[15]
- Επιθεώρηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης[16]
- Τοπική ανάπτυξη και αυτοδιοίκηση[17]

τα οποία ήταν διαθέσιμα, το μεν πρώτο στο σύστημα της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας το δε δεύτερο, τρίτο και τέταρτο στις ιστοσελίδες της Κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος[18] και της Ελληνικής Εταιρείας Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης[19]

Βασικό υλικό της εργασίας αυτής αποτέλεσαν Φύλλα Εφημερίδας της Κυβέρνησης[20] με νόμους, τεχνικά δελτία επιχειρησιακών προγραμμάτων, ιστοσελίδες του διαδικτύου και κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Συγκεκριμένα μελετήθηκαν κείμενα από:

- την Unesco[21]
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή[22]
- την επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων[23]

[11] www.ekt.gr

[12] Education Resources Information Center, διαδικτυακή ψηφιακή βιβλιοθήκη – βάση δεδομένων του Αμερικανικού Ινστιτούτου Εκπαιδευτικών Επιστημών (Institute of Education Sciences) που περιλαμβάνει έρευνες και πληροφορίες σχετικά με την εκπαίδευση

[13] Institute of Education Sciences

[14] Ηλεκτρονικό περιοδικό το οποίο βρίσκεται στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

[15] Το συγκεκριμένο περιοδικό βρίσκεται στην ιστοσελίδα www.anoiktipoli.gr

[16] Περιοδικό που εκδίδει η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος

[17] Περιοδικό που εκδίδει η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης

[18] ΚΕΔΚΕ, www.kedke.gr

[19] ΕΕΤΑΑ, www.eetaa.gr/deltio/other.html

[20] ΦΕΚ

[21] - Adult Education. The Hamburg declaration the agenda for the future. Fifth international conference on Adult Education 14-18 July 1997. Confintea, www.education.unesco.org/confintea
- Towards Knowledge Societies Unesco Publishing (2005)

[22] - Making a European Area of Lifelong Learning a Reality Communication from the Commission (2001)
- Horizontal Evaluation of Local Employment Development Executive Summary (2004)
- Developing local learning centers and learning partnerships as part of Member States targets for r reaching the Lisbon goals in the field of education and training. Astudy of the current situation (2005)
- Ώρα να ανεβάσουμε ταχύτητα. Η νέα εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση (2006)

[23] 2000 (c 127, c 139, c 141, c 143)

- αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης[24]
- την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων[25]
- CEDEFOP[26]

Όσον αφορά το ερευνητικό κομμάτι της εργασίας έγινε μία προσπάθεια από μέρους μας να μελετήσουμε

- κατά πόσο η εκπαίδευση ενηλίκων έχει εισχωρήσει στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης,
- ποια είναι η γνώμη των στελεχών για αυτή,
- αν γίνονται σχεδιασμοί προγραμμάτων προβλέποντας ότι η εκπαίδευση μπορεί να οδηγήσει μια κοινωνία στην απελευθέρωση από τα προβλήματα που την πλήττουν,
- ποιες πηγές χρηματοδότησης μπορεί η κοινωνία να αξιοποιήσει έτσι ώστε να επιτύχει τα αναμενόμενα αποτελέσματα,
- κατά πόσο η τοπική αυτοδιοίκηση αξιοποιεί προγράμματα που έχουν σχέση με την εκπαίδευση και την απασχόληση και τέλος ποιες είναι οι προτεραιότητες της τοπικής κοινωνίας.

Γνωρίζοντας, ότι η εκπαίδευση ενηλίκων[27] δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης κρίθηκε αναγκαίο η έρευνα να γίνει σε μεγάλους δήμους και κυρίως πρωτεύουσες νομών, πιστεύοντας ότι τους προσφέρονται περισσότερες ευκαιρίες για επενδύσεις. Ακόμη είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι υπόχρεοι στην κατάρτιση των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων των δήμων είναι όλοι οι ΟΤΑ, οι οποίοι ξεπερνούν τους 10.000 κατοίκους.

Στόχος της εν λόγω εργασίας είναι να εξάγει κάποια συμπεράσματα για την ύπαρξη ή μη της αναγκαιότητας της δια βίου μάθησης στην τοπική ανάπτυξη. Πιστεύω

2001 (c 204, c 357)
2002 (c 163)
2003 (c 175, c 295c 317, L 197)

[24] Επίσημη εφημερίδα αριθ. L 256 της 26/10/1995 σ. 0045 - 0048. Απόφ. Αριθ. 2493/95/ΕΚ
Επίσημη εφημερίδα αριθ. C 007 της 10/01/1997 σ. 0006 – 0012
Επίσημη εφημερίδα αρίθ. C 070 της 06/03/1997 σ. 0003 – 0004
Επίσημη εφημερίδα αριθ. C 073 της 23/03/2004 σ. 0017 - 0020

[25] Μελετήθηκαν τα τεύχη του 2001 (2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 59, 75, 207, 365, 678, 681, 810)
2002 (47, 193, 315, 323, 597, 629, 751, 779)
2003 (90, 184, 239, 245, 449, 520, 685, 694, 699, 796)
2004 (109, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 176, 471, 474)
2005 (26, 116, 450, 515, 548, 549, 957)
2006 (228, 236, 417, 465, 467, 479, 491, 614)
2007 (242, 375, 395, 420, 619)

[26] 1997 “The Role of the Company in Lifelong Learning”
1998 “The low-skilled on the European labour market: prospects and policy options” Towards a minimum learning platform
2002 “Identification, evaluation and recognition of non formal learning”
2002 “Innovations in lifelong learning. Capitalising on Adapt”
2003 “Citizens Views of Lifelong Learning”
2003 “The Learning Region”

[27] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006). Εκπαίδευση Ενηλίκων: ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση COM (2006) 614 τελικό

η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία θα αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω έρευνες και συνάμα ένα χρήσιμο εγχειρίδιο αφενός για τους υπό ανάπτυξη δήμους και για τα στελέχη της τοπική αυτοδιοίκησης και αφετέρου για κάθε πολίτη που πλήττεται ή απειλείται από το φάσμα της ανεργίας. Τέλος, ευελπιστώ να γίνει κατανοητή η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης στο χώρο της τοπικής κοινωνίας έτσι ώστε κατά το σχεδιασμό των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων να προβλέπεται και να μην αποσιωπάται.

Η παρούσα εργασία αποτελείται από το πρώτο κεφάλαιο που περιλαμβάνει την εισαγωγή, τη μεθοδολογική προσέγγιση και την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Προτεραιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης ανάγκη για εκσυγχρονισμό», μελετάμε το ρόλο της δια βίου μάθησης στη συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις, τον τρόπο που εκδηλώνεται η δια βίου μάθηση στις πόλεις καθώς και τη σημασία που έχουν τα επιμορφωτικά προγράμματα στη δημιουργία εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Στο τρίτο κεφάλαιο με τίτλο «Ο ρόλος των προγραμμάτων δια βίου μάθησης στην τοπική αυτοδιοίκηση», γίνεται λόγος για τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα, τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, το Δ΄ ΚΠΣ ή αλλιώς Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς- ΕΣΠΑ 2007-2013, το αναπτυξιακό πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης «ΘΗΣΕΑΣ» και για τα επιχειρησιακά προγράμματα των ΟΤΑ. Στο τέταρτο κεφαλαίο «Έρευνα», αφού παρουσιάσουμε το δείγμα και αφού προβούμε σε ανάλυση του ερωτηματολόγιο καταλήγουμε στα αποτελέσματα της έρευνάς μας και στο σχολιασμό τους. Τέλος, στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο με θέμα «Συμπεράσματα», συνοψίζουμε τα όσα λέχθηκαν και προσπαθούμε να τα ομαδοποιήσουμε βγάζοντας ορισμένα συμπεράσματα τα οποία πιστεύουμε ότι θα βοηθήσουν τον αναγνώστη στην πληρέστερη κατανόηση της μελέτης.

1.2 Η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης στην Ευρώπη και στην Ελλάδα

Είναι φανερό ότι στην σημερινή εποχή η παρεχόμενη τυπική εκπαίδευση δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις σύγχρονες συνθήκες και απαιτήσεις και να βοηθήσει το άτομο να προσεγγίσει και να αφομοιώσει τα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα, που αποτελούν μέρος της καθημερινής του ζωής. Επομένως, το παραδοσιακό μοντέλο εκπαίδευσης πρέπει οπωσδήποτε να αναπτύξει κατάλληλους μηχανισμούς προσαρμογής, να εκσυγχρονιστεί και να αναβαθμιστεί, προσφέροντας πλέον πολύπλευρες και διευρυμένες γνώσεις.[28]

Τα τελευταία χρόνια, με δεδομένες τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, έγινε επιτακτικότερη η ανάγκη για αναζήτηση εθνικών στρατηγικών και ευρύτερη μορφωτική αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων καθώς και οικονομική ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να αναδειχθεί η σημασία και η αποτελεσματικότητα της δια βίου μάθησης ως αυτονόητου παράγοντα προόδου και κοινωνικής ευημερίας.[29]

Όταν μιλούμε για δια βίου εκπαίδευση, εννοούμε την εκπαίδευση η οποία προσφέρεται σε όλα τα περιβάλλοντα, τυπικά, μη τυπικά και άτυπα, τόσο θεσμοποιημένα όσο και μη θεσμοποιημένα.[30] Με τον όρο δια βίου εκπαίδευση, δηλαδή, εννοούμε τις οργανωτικές και διδακτικές δομές και στρατηγικές οι οποίες επιτρέπουν ή βοηθούν να λάβει χώρα η μάθηση από τη νηπιακή ηλικία μέχρι τη γεροντική. Με βάση, μάλιστα, το ορισμό του Philip Coombs το κύριο στοιχείο της δια βίου εκπαίδευσης είναι ότι χαρακτηρίζεται από ευκαμψία ως προς το χρόνο, το χώρο, το περιεχόμενο, τις τεχνικές διδασκαλίας κ.α.

Η Ευρωπαϊκή πρωτοβουλία της δια βίου εκπαίδευσης[31] αναφέρει ότι δια βίου εκπαίδευση είναι η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού μέσω μιας διαρκούς υποστηρικτικής διαδικασίας, η οποία δραστηριοποιεί και δίνει δύναμη στα άτομα να αποκτούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις αξίες και την κατανόηση που θα χρειάζεται κατά τη διάρκεια της ζωής τους, αλλά και να τις χρησιμοποιούν και να τις εφαρμόζουν με αυτοπεποίθηση, δημιουργικότητα και απόλαυση σε όλους τους ρόλους, τις περιστάσεις και τα περιβάλλοντα.[32]

Κάθε άτομο, λοιπόν, πρέπει να είναι σε θέση να συνεχίζει να μαθαίνει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Η ιδέα της δια βίου εκπαίδευσης αποτελεί θεμέλιο λίθο της κοινωνίας της μάθησης και καλύπτει όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης, αγκαλιάζοντας τα πάντα μέσα σε αυτήν. Με άλλα λόγια, η δια βίου εκπαίδευση δεν είναι ένα

[28] Τερζής, Ν. (1988). *Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: πρόγραμμα και πραγματικότητα- πράγματα και πρόσωπα.* Θεσσαλονίκη: Αφ. Κυριακίδη, σ. 226 (13).
[29] Σιπητάνου, Α. (2005) *Θεσμοί και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια βίου μάθηση. Μια κριτικο- ερμηνευτική προσέγγιση.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας
[30] Knapper, Ch. K. & J. A. Cropley, (2000). *Lifelong Learning in Higher Education.* 3rd ed. London, Kogan Page
[31] European Lifelong Learning Initiative
[32] Longworth, N. (1999). *Making Lifelong Learning Work: Learning Cities for a Learning Century.* London: Kogan Page

εκπαιδευτικό σύστημα αλλά η αρχή στην οποία είναι θεμελιωμένη η συνολική οργάνωση ενός συστήματος και η οποία κατά συνέπεια διέπει την ανάπτυξη κάθε συστατικού της στοιχείου.[33] Καθώς η δια βίου εκπαίδευση διευρύνεται η συζήτηση για αυτή αρχίζει να δίνει τη θέση της, στη δια βίου μάθηση. Συγκεκριμένα η αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση συγκροτούν μαζί τη δια βίου εκπαίδευση από την οποία προκύπτει η δια βίου μάθηση την οποία συντελούν επιπλέον όπως προαναφέραμε σε κάποιο μέτρο και η μη τυπική και άτυπη μάθηση.[34]

Ο όρος δια βίου μάθηση περιλαμβάνει κάθε μαθησιακή δραστηριότητα που αναπτύσσεται καθ΄ όλη τη διάρκεια της ζωής και περικλείει όλες τις μορφές μάθησης, στοχεύοντας:

- στην προσωπική ολοκλήρωση του ατόμου,
- στην ενεργό συμμετοχή του και στην κοινωνική του ένταξη
- στην προσαρμοστικότητά του στις νέες συνθήκες εργασίας, καθώς και στην απασχολησιμότητά του,

και όλα αυτά στο πλαίσιο των απαιτήσεων που υπαγορεύει πλέον η κοινωνία της γνώσης.[35]

Έτσι, μέσω των μαθησιακών δραστηριοτήτων ενήλικα άτομα πλουτίζουν τις γνώσεις τους, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, βελτιώνουν την τεχνική και επαγγελματική τους κατάρτιση ή στρέφονται προς νέες κατευθύνσεις και μεταβάλλουν τις στάσεις τους και τη συμπεριφορά τους προς μία διπλή κατεύθυνση: την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους, ατομική διάσταση, και έπειτα με τη δυνατότητα που τους παρέχεται για συμμετοχή στη γενικότερη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη, συλλογική διάσταση.[36]

Τέλος, η περιγραφή που προτείνεται από την Unesco για τη δια βίου μάθηση ορίζεται ως η εκπαίδευση και η μάθηση που δεν περιορίζονται στη σχολική φοίτηση αλλά επεκτείνονται σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου, περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες και όλους τους κλάδους της γνώσης, χρησιμοποιούν όλα τα δυνατά μέσα και δίνουν την ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους.[37] Οι εκπαιδευτικές και οι σχετικές με τη μάθηση διαδικασίες, στις οποίες τα παιδιά και οι ενήλικοι όλων των ηλικιών εμπλέκονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους, σε οποιαδήποτε μορφή, πρέπει να θεωρηθούν ως ένα σύνολο.[38]

---

[33] Faure, E. et al. (1996). *Learning to Be*. Paris: Unesco, pp. 181-182

[34] Ξωχέλλης, Π. (2007). *Λεξικό της Παιδαγωγικής.* Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη σ. 120-123

[35] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων. COM (2001) 59 τελικό

[36] Tuijnman, A. (1994). Adult Education: Overview. In: Husen, T. & Postlethwaite, T. N. (eds.). *The International Encyclopedia of Education.* 2nd ed. Vol. 1. Oxford, Pergamon, 143-152

[37] CEDEFOP (1997). Agora II "The Role of the Company in Lifelong Learning"

[38] Κανάκη- Πρωτόπαπα, Σ. (2001). «Το φιλοσοφικό υπόβαθρο της δια βίου παιδείας, η αναγκαιότητά της για την αυτοεπιβεβαίωση αλλά και την επαγγελματική καταξίωση του σύγχρονου ανθρώπου», *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση:Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Προοπτική,* Αθήνα:Ατραπός, 215-224.

Εξάλλου, σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης απαιτείται ένας ευρύς ορισμός της δια βίου μάθησης που να μην περιορίζεται σε μια αποκλειστικά οικονομική οπτική ή μόνο στη μάθηση για ενηλίκους. Εκτός από την έμφαση που αποδίδει στη μάθηση από την προσχολική ηλικία έως εκείνη μετά τη συνταξιοδότηση, η δια βίου μάθηση πρέπει να ενσωματώνει ολόκληρο το φάσμα της τυπικής, της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης.

Οι αρχές οι οποίες διέπουν τη δια βίου μάθηση και καθοδηγούν την αποτελεσματική της εφαρμογή δίνουν έμφαση:

- στην κεντρική θέση του μαθητευομένου, μέσα στο πλαίσιο των τυπικών, των μη τυπικών και των άτυπων μαθησιακών εμπειριών.
- στην ισότητα των ευκαιριών, των δυο φύλων και το να καταστεί η μάθηση πραγματικά διαθέσιμη σε όλους,
- στην υψηλή ποιότητα καθώς οι επενδύσεις χρόνου και χρημάτων στη μάθηση αποδίδουν πλήρως μόνο εάν οι συνθήκες μάθησης, ο σχεδιασμός πολιτικής και τα συστήματα, στα οποία αυτές βασίζονται, είναι υψηλής ποιότητας.[39]

Άλλωστε, βασικά στοιχεία της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την πραγμάτωση της δια βίου μάθησης είναι η προσαρμογή της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις απαιτήσεις της σύγχρονης οικονομίας, ώστε να προσφέρουν ευκαιρίες που θα αφορούν:

- την ατομική εκπαίδευση και κατάρτιση των πολιτών σε όλα τα στάδια της ζωής τους[40]
- την προώθηση της απασχολησιμότητας και της κοινωνικής ένταξης μέσα από την επένδυση στις γνώσεις και τις ικανότητες των πολιτών
- τη δημιουργία μιας κοινωνίας της πληροφορίας για όλους και την προώθηση της κινητικότητας
- την προσαρμογή στις απαιτήσεις που προέρχονται από την εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας

Ένας σημαντικός σταθμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τη συζήτηση γύρω από τη δια βίου μάθηση υπήρξε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα 23-24 Μαρτίου 2000, στο οποίο οι ηγέτες των κρατών και των κυβερνήσεων έθεσαν τους νέους στρατηγικούς στόχους για τη δεκαετία μέχρι το 2010. Εκεί διατυπώθηκε η θέση ότι η εκπαίδευση έχει ένα σημαντικό ρόλο να παίξει για την επίτευξη του βασικού στόχου «να γίνει η Ευρώπη η πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομική δύναμη του κόσμου

[39] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων- Ανακοίνωση της Επιτροπής (2001). *Η πραγμάτωση της ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης.*

[40] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη COM (2002) 779 τελικό

βασισμένη στη γνώση και ικανή για σταθερή οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και περισσότερη κοινωνική συνοχή».[41][42]

Η στρατηγική που καθορίστηκε στη σύνοδο της Λισσαβόνας[43] αναγνωρίζει τη δια βίου μάθηση ως μέσο ζωτικής σημασίας για την υποστήριξη του ανταγωνισμού, της καινοτομίας και του στόχου της πλήρους απασχόλησης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2002 αναγνωρίζει ότι η δια βίου μάθηση ως έννοια είναι πολύ πιο ευρεία, τονίζει ότι ο στόχος της ανάπτυξης ενός ειδικευμένου και ευπροσάρμοστου εργατικού δυναμικού βρίσκεται στον πυρήνα της πολιτικής για την απασχόληση και έχει καίρια σημασία για τις προσπάθειες αύξησης των ποσοστών απασχόλησης, συμμετοχής και της προώθησης καλύτερων θέσεων εργασίας.

Η Ατζέντα της Λισσαβόνας αναγνώρισε την πραγματική αξία της εκπαίδευσης και της γνώσης στη συνολική διαδικασία της ανάπτυξης της Ένωσης υπό υγιείς συνθήκες απασχόλησης, ισότητας ευκαιριών και φύλων, κοινωνικής ενσωμάτωσης και καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού. Στη βάση αυτής της πολιτικής βούλησης και της γενικότερης χάραξης αναπτυξιακής πολιτικής που υιοθετήθηκε από τους αρχηγούς των ευρωπαϊκών κρατών στη Λισσαβόνα το 2000 και την επικύρωση των αντικειμενικών σκοπών για την εκπαίδευση και κατάρτιση στη Βαρκελώνη το 2002, μια ριζοσπαστικά νέα διαδικασία συνεργασίας ξεκίνησε στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, που σαν τελικό στόχο έχει το να γίνουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης των ευρωπαϊκών κρατών, μέχρι το 2010, μοντέλο παγκόσμιας ποιοτικής αναφοράς.[44]

Επιπρόσθετα, η στρατηγική της Λισσαβόνας[45] αναγνώρισε την καταλυτική σημασία της έρευνας και της καινοτομίας, στην μετάβαση της Ευρώπης στην οικονομία και κοινωνία της γνώσης. Στο πλαίσιο αυτό, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης (Μάρτιος 2002) έθεσε ως στόχο, οι δαπάνες για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση να φθάσουν το 3% του μέσου ευρωπαϊκού ΑΕΠ περί το 2010, ποσοστό το οποίο θα καλύπτεται κατά τα 2/3 από τις επιχειρήσεις. Δεδομένου ότι μεγάλο ποσοστό της παραπάνω δαπάνης αντιστοιχεί σε αμοιβές προσωπικού, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με βάση τους στόχους αυτούς, υπολογίζει ότι 700.000 νέοι ερευνητές θα πρέπει να είναι ενεργοί στον ίδιο χρονικό ορίζοντα. Αυτό σημαίνει ότι η Ευρώπη θα πρέπει όχι μόνον να εκπαιδεύσει ικανό ερευνητικό προσωπικό τόσο από ποσοτική, όσο και από ποιοτική άποψη, αλλά και να το εντάξει

[41] Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας, παράγραφος 5
[42] CEDEFOP (2002). Identification, evaluation and recognition of non formal learning
[43] Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006) Ώρα να ανεβάσουμε ταχύτητα. Η νέα εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση
[44] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση COM (2005) 548 τελικό
[45] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Ευρωπαϊκά κριτήρια αναφοράς για την εκπαίδευση και την κατάρτιση: εξελίξεις μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας» COM (2002) 629 τελικό

με επιτυχία στην αγορά εργασίας.[46] Παράλληλα, φιλοδοξεί να αποτελέσει ανταγωνιστικό πόλο έλξης για τους καλύτερους ερευνητές σε διεθνές επίπεδο.

Τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει την υποχρέωση να υιοθετήσουν και αυτά τους ίδιους στόχους και να κατευθύνουν την προσπάθεια τους προς την υλοποίηση τους. Όλα τα κράτη μέλη πλέον θεωρούν, είτε λίγο είτε πολύ, ότι η στρατηγική της Λισσαβόνας αποτελεί παράγοντα χάραξης της εθνικής πολιτικής για την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των χωρών που έχουν θεσπίσει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για το συντονισμό μεταξύ των υπουργείων (ιδίως για την εκπαίδευση και την απασχόληση) με αρμοδιότητα την εφαρμογή του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010»,[47] καθώς και για τις διαβουλεύσεις με συμμέτοχους, όπως οι κοινωνικοί εταίροι. Πολλές χώρες έχουν καθορίσει ή καθορίζουν τους στόχους τους, που αφορούν - σε διαφορετικό βαθμό για την καθεμία - τα επίπεδα αναφοράς των μέσων ευρωπαϊκών επιδόσεων για την εκπαίδευση και την κατάρτιση (κριτήρια αναφοράς). Αυτό είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντικό για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση.

Λίγο αργότερα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Φέιρα 19-20 Ιουνίου 2000 ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη να καθορίσουν εναρμονισμένες στρατηγικές και πρακτικά μέτρα που θα ενισχύσουν τη δια βίου μάθηση για όλους.[48] Σαν ανταπόκριση στην εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας και της Φέιρα, εκδίδεται το Υπόμνημα για τη Δια βίου μάθηση με στόχο να προκαλέσει μια ενιαία στρατηγική για την υλοποίηση της δια βίου μάθησης. Η δια βίου μάθηση ορίζεται ως μια εκπαιδευτική δραστηριότητα με πολλούς στόχους, η οποία είναι διαρκής και αποσκοπεί στη βελτίωση γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

Στο Υπόμνημα, λοιπόν, διατυπώνονται έξι βασικά μηνύματα για την υλοποίηση της δια βίου μάθησης τα οποία καθορίζουν τις προτεραιότητες για την ανάληψη δράσης:

- νέες βασικές δεξιότητες για όλους[49]
- περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους
- καινοτομία στη διδασκαλία και στη μάθηση
- αξιολόγηση της εκπαίδευσης
- αναθεώρηση των τρόπων προσανατολισμού και παροχής συμβουλών
- να έλθει η μάθηση πιο κοντά στο σπίτι

Μετά από διαβούλευση πάνω στο Υπόμνημα σε ολόκληρη την Ευρώπη ανάμεσα στα κράτη- μέλη, τα υπό ένταξη κράτη, τους κοινωνικούς εταίρους και τους μη

[46] CEDEFOP (1998). Agora-IV "The low-skilled on the European labour market: prospects and policy options" Towards a minimum learning platform
[47] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010. Επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η στρατηγική της Λισσαβόνας COM (2003) 685 τελικό
[48] Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Φέιρα, παράγραφος 33
[49] CEDEFOP (1997). Agora II "The Role of the Company in Lifelong Learning"

κυβερνητικούς οργανισμούς, η Επιτροπή εξέδωσε το Νοέμβριο του 2001 ένα κείμενο επικοινωνίας *Η Πραγμάτωση μιας Ευρωπαϊκής Περιοχής Δια βίου μάθησης- Making a European Area of Lifelong Learning a Reality* στο οποίο εκτίθενται κριτήρια για την ανάπτυξη και την εφαρμογή περιεκτικών και συνεκτικών στρατηγικών για τη δια βίου μάθηση, μια σειρά προτεραιοτήτων για δράση σε ευρωπαϊκό, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και οι τέσσερις βασικοί στόχοι της δια βίου μάθησης είναι:

- η προσωπική ολοκλήρωση,
- η ενεργός συμμετοχή,[50]
- η κοινωνική ένταξη και
- η απασχολησιμότητα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η δια βίου μάθηση καθιερώνεται ως κατευθυντήρια αρχή για την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών πολιτικών σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.[51]

Τέλος, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι στο χώρο της εκπαίδευσης υπάρχει αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις δεξιότητες σε σχέση με την απασχολησιμότητα. Οι δεξιότητες αντιπροσωπεύουν ένα μόνιμο δυναμικό απόκτησης γνώσης, μία μέθοδο επίλυσης προβλημάτων και αντιμετώπισης ζητημάτων σε ποικίλα περιβάλλοντα. Έτσι, η γνώση δεν είναι άκαμπτη αλλά ανοιχτή, περιεκτική και εύκολα προσαρμόσιμη. Με άλλα λόγια, ένας στόχος της δια βίου μάθησης είναι να διαμορφώσει νέες δεξιότητες που να παράγουν νέες στάσεις, συμπεριφορές και δράσεις. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια στη Λισσαβόνα και τη Στοκχόλμη υπογράμμισαν τη σπουδαιότητα της βελτίωσης των βασικών δεξιοτήτων μέσω επαρκούς εκπαίδευσης και πολιτικών για τη δια βίου μάθηση.

Έχοντας υπόψη τις εκτιμήσεις και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου για μια στρατηγική της δια βίου μάθησης, καθώς και:

- τις διατάξεις των άρθρων 126 και 127 της συνθήκης,
- την αρχή της επικουρικότητας που διατυπώνεται στο άρθρο 3 Β της συνθήκης και
- την ανάγκη συμμόρφωσης προς τις δημοσιονομικές προοπτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, εκδίδει τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Οι προσεγγίσεις για την προώθηση της ανάπτυξης της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση θα πρέπει να εμπνέονται από τις ακόλουθες αρχές:

- να αποκτήσουν τα άτομα και οι ομάδες τη δυνατότητα, μέσα από μια διαδικασία πληροφόρησης και εκπαίδευσης, να φθάσουν σε νέα επίπεδα προσωπικής και κοινωνικής συνειδητοποίησης.

[50] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Για τη θέσπιση του προγράμματος «Πολίτες για την Ευρώπη» για την περίοδο 2007-2013 με σκοπό την προώθηση της ενεργού συμμετοχής του ευρωπαίου πολίτη στα κοινά COM (2005) 116 τελικό

[51] Δούκας, Χ. (2003). Δια βίου μάθηση: Ταυτότητες, Πολιτείες, Πολιτικές. Ελληνική Προεδρεία Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- να αποκτήσουν τα άτομα σε τοπικό επίπεδο τη δυνατότητα να συμμετέχουν στον προσδιορισμό των αναγκών τους και στην ανάπτυξη, εντός του εκάστοτε νομικού και δημοσιονομικού πλαισίου, εκπαιδευτικών και άλλων προγραμμάτων, που να ανταποκρίνοντα στις ανάγκες αυτές με προοδευτικό και συμμετοχικό τρόπο, συνυπολογίζοντας το δυναμικό των νέων τεχνολογιών των πληροφοριών και των επικοινωνιών.
- να ενθαρρυνθεί η κοινωνική ένταξη με την προώθηση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στις πολιτικές, οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές διαστάσεις της κοινωνίας τους.
- να προωθηθεί η ισότητα δικαιωμάτων και ευκαιριών για όλα τα μέλη μιας τοπικής κοινότητας.

Το Συμβούλιο, αναγνωρίζοντας το σημαντικό όφελος που μπορεί να προκύψει από την ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, ζητά από την Επιτροπή να προχωρήσει, εντός των υφισταμένων νομικών και δημοσιονομικών πλαισίων, σε μια μελέτη των πρακτικών και των προσεγγίσεων για την ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση, οι οποίες ακολουθούνται στα διάφορα κράτη μέλη, προκειμένου να διαδοθούν τα παραδείγματα καλής πρακτικής και να προσδιοριστούν οι τρόποι με τους οποίους η εκπαίδευση και η κατάρτιση, τόσο επίσημη όσο και ανεπίσημη, μπορεί να συμβάλει σε μια ζωή πιο γεμάτη από ενδιαφέροντα και στην ανάπτυξη των ικανοτήτων των ατόμων σε τοπικό επίπεδο.

Η διεθνοποίηση των αγορών και των νέων τεχνολογιών καθιστούν αναγκαία τη συνεχή ανανέωση των γνώσεων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού. Τι γίνεται όμως στην Ελλάδα;

Στην Ελλάδα η δια βίου μάθηση δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Ελλάδα κατέχει την τελευταία θέση μεταξύ των χωρών της Ευρώπης των 25, ως προς τη συμμετοχή των πολιτών ηλικίας 25-64 ετών σε προγράμματα δια βίου εκπαίδευσης, αντανακλώντας την ύπαρξη περιορισμένων ευκαιριών εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων, καθώς και την ασύμμετρη κατανομή αντίστοιχων ευκαιριών για τις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες.[52]

Στην Ελλάδα, η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων[53] του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων είναι ο επιτελικός φορέας στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων, που σχεδιάζει, συντονίζει και υλοποιεί ενέργειες, που αφορούν στη δια βίου μάθηση. Πέρα, όμως από το Υπουργείο Παιδείας φορείς παροχής δια βίου μάθησης προσφέρουν και τα Υπουργεία Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και Ασφαλίσεων καθώς και το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Δημόσιας Διοίκησης.

[52] CEDEFOP (2003). "Lifelong learning: citizens views"
[53] Γ.Γ.Ε.Ε.

Όσον αφορά το Υπουργείο Παιδείας η Γ.Γ.Ε.Ε. εφαρμόζει την πολιτική της μέσω του Ι.Δ.ΕΚ.Ε., στο οποίο υπάγονται:

- *τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας,*

Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης στα ΣΔΕ προσφέρονται δωρεάν στους πολίτες. Με το πρόγραμμα αυτό παρέχεται η δυνατότητα σε άτομα 18 ετών και άνω που δεν έχουν ολοκληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση να αποκτήσουν απολυτήριο Γυμνασίου και να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνική, οικονομική και επαγγελματική ζωή.[54]

- *τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων,*

Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων στοχεύουν, στην επικαιροποίηση και στην αναβάθμιση των υπαρχουσών βασικών δεξιοτήτων αλλά και στην απόκτηση νέων και στην εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, για την εξασφάλιση καλύτερων προϋποθέσεων ισότητας ευκαιριών στην εκπαίδευση, την απασχόληση, τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου των πολιτών, ανεξάρτητα ηλικίας, φύλου, μορφωτικού επιπέδου, θρησκείας, καταγωγής, προσωπικής εξέλιξης, ένταξης των εκπαιδευόμενων στην αγορά εργασίας, μείωσης του κοινωνικού αποκλεισμού, απόκτησης και αναβάθμισης βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων και διαμόρφωσης ενεργών πολιτών.[55]

- *οι Σχολές Γονέων*

Τα προγράμματα που υλοποιούνται στις Σχολές Γονέων απευθύνονται σε γονείς παιδιών όλων των ηλικιών, κάθε εθνικής προέλευσης, ηλικίας και μόρφωσης, καθώς και σε κάθε ενδιαφερόμενο πολίτη.

Ακόμη, η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων εφαρμόζει την πολιτική της μέσω των Νομαρχιακών Επιτροπών Λαϊκής Επιμόρφωσης.

- *Ν.Ε.Λ.Ε.*

Η Γ.Γ.Ε.Ε., στο πλαίσιο της ανάπτυξης των δραστηριοτήτων της, συνεργάζεται με τις Ν.Ε.Λ.Ε., καλύπτοντας έτσι ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που αφορούν τους τομείς της εκπαίδευσης, της επιμόρφωσης και της επαγγελματικής κατάρτισης.

Άλλοι φορείς παροχής επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης είναι ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης[56] και τα Ινστιτούτα Δια βίου εκπαίδευσης αντίστοιχα.

- *Ο.Ε.Ε.Κ.*

Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, δραστηριοποιούμενος τον τομέα της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, προσφέρει σύγχρονες επιστημονικές, τεχνικές, επαγγελματικές και πρακτικές γνώσεις και

[54] Σιπητάνου, Α. (υπό δημοσίευση). Πανεπιστημιακές σημειώσεις «Διάρθρωση Φορέων Δια Βίου Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα»
[55] www.ideke.edu.gr/kee2005 βλ. και Σιπητάνου, Α. (υπό δημοσίευση). Πανεπιστημιακές σημειώσεις «Διάρθρωση Φορέων Δια Βίου Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα»
[56] Ο.Ε.Ε.Κ.

δεξιότητες κυρίως στους απόφοιτους της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να τους εξοπλίσει με τα κατάλληλα εργαλεία για να ανταποκριθούν επιτυχώς στις νέες απαιτήσεις και στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της παραγωγικής διαδικασίας.

Οι στόχοι του Ο.Ε.Ε.Κ. που προωθούν την πολιτική του Εθνικού Συστήματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην πραγματικότητα υλοποιούνται μέσω της λειτουργίας και των υπηρεσιών που προσφέρουν για τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, δημόσια και ιδιωτικά, τα οποία ιδρύθηκαν το 1992[57], υπό την εποπτεία και τη διοίκηση του Ο.Ε.Ε.Κ., και τα οποία δεν εντάσσονται σε καμιά εκπαιδευτική βαθμίδα[58].

- *Ινστιτούτα Δια βίου Εκπαίδευσης*

Τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, λόγω της αποστολής, της στελέχωσης και των υποδομών τους, αποτελούν τους φυσικούς φορείς εφαρμογής προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας. Για το σκοπό αυτό, θεωρήθηκε απαραίτητη η δημιουργία ειδικών οργανωτικών δομών μέσα στα πανεπιστήμια, υπεύθυνων για την οργάνωση σχετικών προγραμμάτων και των εν γένει δραστηριοτήτων της δια βίου εκπαίδευσης.

Όπως προαναφέραμε φορείς παροχής δια βίου μάθησης προσφέρουν και τα Υπουργεία Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και Ασφαλίσεων καθώς και το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Δημόσιας Διοίκησης.

Συγκεκριμένα, φορέας παροχής δια βίου μάθησης του Υπουργείου Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και Ασφαλίσεων είναι το «Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης» (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ)[59] και τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης.

- *ΚΕΚ*

Βασικό στοιχείο της αναδιοργάνωσης του συστήματος επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα αποτελεί η ίδρυση των Κ.Ε.Κ., δημοσίων και ιδιωτικών, με αυτοτελή νομική προσωπικότητα, τα οποία έχουν ως αποκλειστικό σκοπό την υλοποίηση προγραμμάτων συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Η ανάγκη εκσυγχρονισμού της λειτουργίας της ελληνικής δημόσιας διοίκησης και η ανάδειξη της σε μοχλό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας και σε μέσο εξυπηρέτησης των πολιτών απαιτεί, όχι μόνο κάποιες διαδικασίες επιμόρφωσης των ήδη υπηρετούντων δημόσιων υπαλλήλων, αλλά και συνεχή εξειδίκευση και εμβάθυνση στη διαδικασία κατάρτισης, επιλεκτικές παρεμβάσεις τόσο στη δημιουργίας στελεχιακού δυναμικού όσο και στην εισαγωγική εκπαίδευση των νεοεισερχόμενων δημόσιων υπαλλήλων. Όλα τα παραπάνω έρχεται να καλύψει η δράση ορισμένων φορέων που υπάγονται στο Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Δημόσιας

[57] Νόμος 2009/1992, Φ.Ε.Κ. 18 Α΄, αρθ. 4, παρ. 1
[58] Βλ. παράρτημα ΙΙΙ
[59] Δυνάμει του άρθρου 14 παρ. 2 και 3 του νόμου 3385/2005 Φ.Ε.Κ. Α΄ /210/19-8-2005

Διοίκησης. Συγκεκριμένα πρόκειται για τον φορέα του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.), ο οποίος περιλαμβάνει 3 εκπαιδευτικές μονάδες:

- Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης (Ε.Σ.Δ.Δ.)
- την Εθνική Σχολή Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ε.Σ.Τ.Α.) και
- το Ινστιτούτο Επιμόρφωσης (ΙΝ.ΕΠ.).

Θεωρώντας ότι όλα τα παραπάνω είναι αρκετά για να μπορέσει ο αναγνώστης να έχει μια εικόνα για την έννοια της δια βίου μάθησης και την αναγκαιότητά της τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο πιστεύω ότι στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να αποσαφηνίσουμε και τον όρο ανάπτυξη τονίζοντας τη διάσταση που θέλουμε να δώσουμε σε συνάρτηση πάντα με τη δια βίου μάθηση.

Η έννοια της ανάπτυξης έχει δεχθεί ποικίλες ερμηνείες και αναλύσεις τις τελευταίες δεκαετίες. Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ένας ολοκληρωμένος ορισμός της ανάπτυξης, γεγονός που οφείλεται στο ότι η έννοια ανάπτυξη χρησιμοποιείται από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους όπως τη γεωγραφία, την κοινωνιολογία και την οικονομία, καθένας από τους οποίους παρουσιάζει μια διαφορετική διεπιστημονική προσέγγιση της θεωρίας και της μεθοδολογίας στην ανάλυση και στη χρήση του όρου.

Η έννοια της ανάπτυξης είναι αρκετά πλατιά. Η ανάπτυξη, οικονομική ή άλλη δεν είναι έννοια μονοσήμαντη. Νοείται ως επιθυμητή και συνειδητά επιδιωκόμενη μέλλουσα κατάσταση.[60] Δεν μπορούμε να την εγκλωβίσουμε μόνο σε συγκεκριμένους τομείς του επιστητού και παρ' όλο που αποδίδουμε τη μέγιστη σημασία στην οικονομική της διάσταση, οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι η πολιτισμική και κοινωνική διάσταση της ανάπτυξης, αν και εμφανώς παραμελημένη, είναι επίσης πολύ σημαντική.

Ορισμένοι ερευνητές θεωρούν την ανάπτυξη ως έναν από τους πιο ολισθηρούς όρους στη γλώσσα μας και ως μία εξελικτική διαδικασία με ποικίλους θετικούς αντίκτυπους. Η ανάπτυξη δηλώνει πάντοτε κάτι, μια ανθρώπινη οντότητα, μία κοινωνία, μία ιδέα, μία οικονομία, μία δεξιοτεχνία…Συνδέεται συχνά με λέξεις όπως υπό ή υπέρ ή ισόρροπη, πολύ λίγη, πάρα πολύ ή επαρκής… Όλες αυτές οι λέξεις προτείνουν ότι η ανάπτυξη έχει μια δομή και ότι ο ομιλητής έχει κάποια ιδέα για το πώς αυτή η δομή οφείλεται να αναπτυχθεί. Τείνουμε, επίσης, να θεωρήσουμε την ανάπτυξη ως μια διαδικασία αλλαγής ή ως μια πολύπλοκη διαδικασία που είναι εν μέρει θεμιτή ή τουλάχιστον επαρκής.[61]

Άλλοι ερευνητές έχουν αναφέρει τρεις βασικούς στόχους της ανάπτυξης:

- αυτούς της ανάγκης για την καλύτερη επιβίωση των ανθρώπων,

[60] Τα πλαίσια της περιφερειακής αναπτύξεως: αι κοινωνικαί όψεις της περιφερειακής αναπτύξεως, επ. ΚΕΠΕ: Αθήναι, 1970, σ. 112

[61] Friedmann, J. (1980). An alternative development? In: Friedmann, J., Wheelwright, E. and Connell, J. (eds). *Development Strategies in the Eighties. Development Studies Colloquium.* Monograph No. 1, (pp. 4-11). Sydney: University of Sydney

- της καλυτέρευσης του επιπέδου διαβίωσης μέσω της εκπαίδευσης και της υγείας, και
- της εξασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσω της κοινωνικής δικαιοσύνης και της πολιτικής ανεξαρτησίας.[62]

Η εν λόγω μελέτη θα ασχοληθεί με την ανάπτυξη της κοινότητας μέσω της εκπαίδευσης και ειδικότερα της μη τυπικής εκπαίδευση, της δια βίου μάθησης. Δεν πρέπει να προσδιορίζουμε την ανάπτυξη μιας κοινότητας μονάχα από παράγοντες οικονομικού χαρακτήρα όπως είναι παραδείγματος χάρη, η δομή του συστήματος παραγωγής, ο βαθμός εκβιομηχάνισης, η συγκέντρωση του πλούτου, τα επιτόκια, οι επενδύσεις κ.ά. αλλά ακόμα και από παράγοντες με χαρακτήρα εξω- οικονομικό, όπως ο πληθυσμός και η σύστασή του, το πολιτικο- κοινωνικό σύστημα, το επίπεδο της εκπαίδευσης κ.ά.

Η ανάπτυξη όπως αναφέρει ο Αμαντού Ματάρ Μπόου, γενικός γραμματέας της Unesco βασίζεται στον άνθρωπο όλων των κοινωνικών στρωμάτων, δηλαδή ολόκληρη την κοινωνία και οφείλει να προτρέψει την κοινότητα να προσφέρει σε όλα τα μέλη της δυνατότητες συμμετοχής. Οι πολίτες οφείλουν να συμμετέχουν στο μεγαλείο της σύγχρονης ζωής, χωρίς όμως να απομακρύνονται από την ιδιαίτερη πνευματική τους κληρονομιά.[63]

Μια ανάπτυξη που κατευθύνεται προς την πρόοδο, δεν πρέπει, λοιπόν, να νοιάζεται μονάχα για την υλική ευημερία των πολιτών και των κοινοτήτων, αλλά οφείλει να επιδιώκει συγχρόνως μια θετική εξέλιξη στις άλλες σφαίρες της εμπειρίας της ζωής και επομένως στην κοινωνική οργάνωση, στην εκπαίδευση, στα πνευματικά προσόντα, αφού η ανάπτυξη ως πρόοδος είναι ισορροπία και αρμονία.

Άλλωστε τι είδους κοινωνία θα ήταν εκείνη όπου στην οικονομική ευεξία θα αντιστοιχούσαν αναλφαβητισμός, αλλοτρίωση, περιθωριοποίηση, ανικανότητα να καταλάβουμε τον κόσμο με κριτικό τρόπο, φτώχεια των κοινωνικών σχέσεων και των πνευματικών προτύπων κ.ά.[64]

Με δεδομένο ότι η τοπική ανάπτυξη ασχολείται με την ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου χώρου ή μιας κοινότητας μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την τοπική ανάπτυξη ως μία ενδογενή αναπτυξιακή διαδικασία.[65]

Σύμφωνα με ερευνητές η τοπική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που οδηγεί σε μία βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού και στην οποία μπορούν να διακριθούν

[62] Todaro, M.P. (1994). Economic Development. New York: Longman/University Press
[63] Βικάρο, Τζιακόμο (1985). Παιδεία και Τοπική Ανάπτυξη: Ο ρόλος του επιμορφωτή στο πειραματικό πρόγραμμα περιοχής Τοσκάνης, Γιάννενα, 6-8 Οκτωβρίου 1983, 3ο Διεθνές Σεμινάριο Αποκέντρωση και λαϊκή επιμόρφωση. Η συμβολή του επιμορφωτή στην τοπική ανάπτυξη
[64] Βικάρο, Τζιακόμο (1985). Παιδεία και Τοπική Ανάπτυξη: Ο ρόλος του επιμορφωτή στο πειραματικό πρόγραμμα περιοχής Τοσκάνης, Γιάννενα, 6-8 Οκτωβρίου 1983, 3ο Διεθνές Σεμινάριο Αποκέντρωση και λαϊκή επιμόρφωση. Η συμβολή του επιμορφωτή στην τοπική ανάπτυξη
[65] Δαουτόπουλος, Γ. (1997). Τοπική Ανάπτυξη. Θεσσαλονίκη

τουλάχιστον 2 διαστάσεις. Κατ' αρχήν, η οικονομική, όπου οι τοπικοί επιχειρηματίες χρησιμοποιούν την ικανότητά τους για να οργανώσουν τους τοπικούς παραγωγικούς συντελεστές σε ικανοποιητικά επίπεδα παραγωγικότητας, ώστε να είναι ανταγωνιστικές αγορές.

Η άλλη διάσταση είναι κοινωνικοπολιτιστική και σε αυτή οι αξίες και οι τοπικοί θεσμοί αποτελούν τη βάση της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και μία επιπλέον διάσταση, την πολιτικοδιοικητική, όπου οι χωρικές πολιτικές επιτρέπουν τη δημιουργία ενός τοπικού ευνοϊκού οικονομικού πλαισίου, προστατεύοντάς το από τις εξωτερικές επιδράσεις και προωθώντας την ανάπτυξη της τοπικής δυναμικής. [66]

Για το λόγο αυτό η λήψη σωστών αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο θα είναι δυνατή μόνο εάν υπάρχει ενεργή παρέμβαση του πληθυσμού, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών επιχειρηματιών σε όλη τη διαδικασία. Οι ντόπιοι επιχειρηματίες της περιοχής είναι αυτοί που καλούνται να συμβάλλουν δυναμικά στις διαδικασίες της ανάπτυξης και της διαρθρωτικής αλλαγής της περιοχής τους, και συνεπώς ένας από τους κυριότερους άξονες των αναπτυξιακών πολιτικών πρέπει να είναι η ενίσχυση της επιχειρηματικής δραστηριότητας.[67]

Όμως, την προσπάθεια αυτή παρουσιάζονται ποικίλες δυσκολίες. Στην Ελλάδα, επειδή η τοπική αυτοδιοίκηση είναι κατακερματισμένη σε πολλές μικρές ομάδες, με περιορισμένα οικονομικά μέσα και ουσιαστικά ανύπαρκτο στελεχικό δυναμικό αδυνατεί να ανταποκριθεί έστω και στοιχειωδώς στην υψηλή αποστολή της. Άλλοι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν οι τοπικές κυβερνήσεις στην αποτελεσματική εφαρμογή των πολιτικών για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης είναι η έλλειψη εμπειρίας, αφού πολλές φορές οι τοπικές κυβερνήσεις δεν έχουν την απαραίτητη πείρα ή ενεργή παρέμβαση στο σχεδιασμό της ανάπτυξης και δεν διαθέτουν αυτονομία, αφού συνήθως καθοδηγούνται ή εξαρτώνται οικονομικά από την κεντρική κυβέρνηση.[68]

Στόχος της τοπικής ανάπτυξης[69] στις ανεπτυγμένες χώρες είναι να δημιουργήσει εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε μια κοινότητα σε μια συγκεκριμένη περιοχή να μπορεί:

- να επιτύχει τη μέγιστη δυνατή ισορροπία μεταξύ των αναγκών του πληθυσμού και των διαθέσιμων πόρων
- να συμβάλλει ώστε τα άτομα και οι ομάδες στην κοινότητα να μπορούν να συμμετέχουν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό
- να κάνει το περιβάλλον της κοινότητας ικανοποιητικό τόσο για τα άτομα όσο και για τις διάφορες ομάδες του πληθυσμού.[70]

[66] Ανδριώτης, Κ. (2005). Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός. Αθήνα: Σταμούλης
[67] Δαουτόπουλος, Γ. (1997). Τοπική Ανάπτυξη. Θεσσαλονίκη
[68] Δαουτόπουλος, Γ. (1997). Τοπική Ανάπτυξη. Θεσσαλονίκη
[69] UNESCO (2005). Towards Knowledge Societies
[70] Hendrick, G. (1967). Social Planing and Community Development Hague, Ministry of Cultural affairs, Recreation and Social Welfare, Denmark

Η τοπική ανάπτυξη είναι μια προσπάθεια που στοχεύει σε καλύτερους όρους ζωής για ολόκληρη την κοινότητα, με τη δραστήρια συμμετοχή, και αν είναι δυνατό με την πρωτοβουλία των κατοίκων της. Αν μια τέτοια πρωτοβουλία δεν επιτυγχάνεται αυθόρμητα, τότε προκαλείται με προοπτική την εξασφάλιση της ενεργού ανταπόκρισης των κατοίκων.[71]

Το ερώτημα, όμως, που προκύπτει είναι πώς μπορεί κάποιος να προκαλέσει τους πολίτες; Η δια βίου μάθηση, που εκδηλώνεται μέσω των φορέων που αναφέραμε παραπάνω, μπορεί να αφυπνίσει τις συνειδήσεις των πολιτών και των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης; Ποιες είναι οι προτεραιότητες του Οργανισμού Τοπικής Αυτοδιοίκησης; Τι πρωτοβουλίες αναλαμβάνει κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τις νέες προγραμματικές περιόδους; Ενημερώνονται οι πολίτες για τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει η εκπαίδευση; Γίνονται προσπάθειες για διεκδίκηση επιμορφωτικών προγραμμάτων; Αυτά τα καίρια ερωτήματα προσπαθούν να καλύψουν τα επόμενα κεφάλαια.

[71] Handbook, A. (1958). Community Development. London: H.M.S.O., στο Κάτσος, (1967). Κοινοτική Ανάπτυξη, σ. 49.

Κεφάλαιο 2

2. Προτεραιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης και ανάγκη για εκσυγχρονισμό

Η Ελλάδα είναι το πλέον συγκεντρωτικό κράτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 και αυτό αποτελεί το σοβαρότερο εμπόδιο στο δρόμο για ανάπτυξη, για ποιότητα ζωής, για περισσότερη δημοκρατία. Αντίθετα η ύπαρξη μεγάλων και ισχυρών Δήμων, θα αποτελέσουν αυτόνομες και αυτοτελείς διοικητικές και προγραμματικές δυνάμεις.[72]

Άλλωστε επισημαίνεται ότι προτεραιότητα των επιτυχημένων δήμων είναι:

- να ηγηθούν των τοπικών κοινωνιών,
- να οργανώνουν και να υποστηρίζουν τη συνεργασία για τη διαμόρφωση ενός οράματος για τις περιοχές τους, καθώς και να συμβάλουν στην υλοποίησή του,
- να προσπαθούν για τη συνεχή βελτίωση της παροχής υπηρεσιών.
- να δεσμεύονται για την επίτευξη ολικής ποιότητας,
- να ενδιαφέρονται και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πολιτών της περιοχής τους και των τοπικών συμφερόντων,
- η σχέση τους με τις τοπικές ιδιωτικές επιχειρήσεις, οργανισμούς κοινής ωφελείας και εθελοντικών φορέων να είναι ισχυρή και αποτελεσματική,
- να υπάρχει εμπιστοσύνη μεταξύ των δήμων και των πολιτών τους.

Είναι γεγονός ότι για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες η ανάπτυξη είναι στενά δεμένη με τα Εθνικά και τα Κοινοτικά δεδομένα, κατευθύνσεις, στρατηγικές και δυνατότητες. Η ισόρροπη ανάπτυξη όλων των περιφερειών είναι η επιδίωξη της κεντρικής κυβέρνησης, ενώ οι επιμέρους τοπικές κοινωνίες αναζητούν την ανάπτυξη κατά τόπους με βάση τις ιδιαιτερότητές τους.[73]

Οι τοπικές αρχές, λοιπόν, θα πρέπει να δείξουν ευελιξία σε μια σειρά από διαφορετικές περιπτώσεις προκειμένου να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τα εργαλεία που έχουν στη διάθεσή τους και να προσφέρουν πραγματικά στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ανθρώπων.[74] Πώς όμως μπορεί να επιτευχθεί αυτό;

Αρχικά η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρέπει και είναι σε θέση να αναλάβει σημαντικό ρόλο κατά τη διάρκεια της νέας προγραμματικής περιόδου σε όλους τους τομείς αλλά ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης και της απασχόλησης μέσω της ανάληψης σημαντικών πρωτοβουλιών κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού των προτεραιοτήτων τόσο στο περιφερειακό όσο και στο εθνικό επίπεδο.

---

[72] Κουκουλόπουλος, Π. (2006). *«Σύγχρονο κράτος»: Το μεγάλο πολιτικό διακύβευμα της χώρας μας.*

[73] Δενδρή, Ν. (2004). «Αναπτυξιακές δυνατότητες, πιθανοί προσανατολισμοί, οικολογία και νέες τεχνολογίες στη δυναμική της περιφέρειας.» Λαμία, 9-11 Ιανουαρίου 2004, Πρακτικά Συνεδρίου, Εκπαίδευση και Ανάπτυξη

[74] DETR (Department of the Environment, Transport and the Regions) (1998a) *Modern Local Government: In Touch with the People.* London: DETR, σελ. 12

Εν συνεχεία είναι αναγκαία η ενεργότερη συμμετοχή στις διαδικασίες κοινωνικού διαλόγου που, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, πρέπει να προηγηθούν με ευθύνη των περιφερειών και των υπουργείων, της κατάρτισης του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου ανάπτυξης 2007- 2013.

Στην ανάγκη να αναλάβει η Τοπική Αυτοδιοίκηση ενεργότερο ρόλο κατά τον προγραμματικό σχεδιασμό της επόμενης περιόδου του τομέα απασχόλησης και των ανθρωπίνων πόρων συνηγορούν μεταξύ άλλων οι εξής σημαντικές διαπιστώσεις και προτάσεις από την ευρωπαϊκή και ελληνική πραγματικότητα: δράση σε τοπικό επίπεδο για την απασχόληση σημαίνει κινητοποίηση όλων των εταίρων σε διαφορετικά επίπεδα και συνυπολογισμός της συμβολής και της καινοτομίας τους, οι οποίοι λόγω της εγγύτητάς τους είναι εκείνοι που γνωρίζουν καλύτερα τις ανάγκες των κατοίκων και των επιχειρήσεων και τις δυνατότητες των περιοχών τους. Επιπλέον, για τον προγραμματικό σχεδιασμό και την προώθηση των τοπικών δράσεων και στρατηγικών, είναι πολύ σημαντική η αλλαγή από μια τομεακή προσέγγιση σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση είναι βασική για τις τοπικές δράσεις απασχόλησης, οι οποίες απαιτούν διαθεσμική συνεργασία, ανοιχτή στην κοινωνία και τους οργανισμούς του τρίτου τομέα.

Εξάλλου, η τοπική αυτοδιοίκηση, ως ο πλησιέστερος προς τον πολίτη θεσμός, βιώνει με ιδιαίτερα άμεσο και πολλές φορές δραματικό τρόπο τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ανεργία και τα συνεπακόλουθά της στην κοινωνική συνοχή. Οι δυνατότητες και τα περιθώρια για δράση και πρωτοβουλίες σε τοπικό επίπεδο είναι σήμερα περισσότερες από ποτέ άλλοτε. Οι τοπικές πρωτοβουλίες απασχόλησης, τα ολοκληρωμένα προγράμματα ανάπτυξης υπαίθρου και αστικών περιοχών και η ανάγκη για καλύτερα καταρτισμένο προσωπικό υποχρεώνουν τους ΟΤΑ να ανοίξουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην κοινωνία των πολιτών και τις οργανωμένες τις εκφράσεις έτσι ώστε από κοινού να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της απασχόλησης και της εκπαίδευσης.[75]

Όμως, και τη τοπική αυτοδιοίκηση είναι αναγκαίο και η ίδια να προβεί στον προσδιορισμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων και αναγκών, που θα αποτελεί το κύριο παράγοντα επιλογής των κατάλληλων τοπικών δράσεων. Επίσης, οι φορείς της αυτοδιοίκησης οφείλουν να προετοιμαστούν για την ουσιαστική και αποδοτική συμμετοχή στις διαδικασίες εξειδίκευσης του προγραμματικού σχεδιασμού, των στρατηγικών κατευθύνσεων, αλλά και της εφαρμογής των μέτρων παρέμβασης.[76] Στην Ελλάδα τα αρμόδια Υπουργεία και οι φορείς της Αυτοδιοίκησης πρέπει να καθορίσουν

[75] European Commission (2004)Horizontal Evaluation of Local Employment Development Executive Summary

[76] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Συνέχεια που δόθηκε στο Λευκό βιβλίο «Μια νέα πνοή για την Ευρωπαϊκή Νεολαία» Προτεινόμενοι κοινοί στόχοι για τη συμμετοχή και την ενημέρωση των νέων σε απάντηση στο ψήφισμα του συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2002 σχετικά με ένα πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας. COM (2003) 184 τελικό

καλύτερα το πλαίσιο για την παρακίνηση των τοπικών εταίρων να προωθήσουν τις τοπικές δράσεις απασχόλησης, ενώ για τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των τοπικών σχεδίων δράσης, απαιτούνται ισχυρότερο θεσμικό πλαίσιο και μόνιμος προϋπολογισμός.[77]

Ειδικότερα, οι βασικές προτεραιότητες τοπικής αυτοδιοίκησης στον τομέα της απασχόλησης θα ήταν δυνατό να συνοψιστούν στην προσπάθεια και ενίσχυση των τοπικών στρατηγικών απασχόλησης[78] ως κύριο μέσο καταπολέμησης της ανεργίας και ενσωμάτωσης των κοινωνικά ευπαθών ομάδων με άξονες:

- την εκχώρηση αρμοδιοτήτων και πόρων στο επίπεδο εφαρμογής των παρεμβάσεων
- την ενθάρρυνση της συλλογικής λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο
- την επιλογή ολοκληρωμένων μορφών παρέμβασης στα πλαίσια μιας ενιαίας τοπικής στρατηγικής ανάπτυξης
- την προώθηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στη διαμόρφωση τοπικών δράσεων για την απασχόληση
- την έμφαση στο χώρο των κοινωνικών υπηρεσιών και την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας και τέλος την προαγωγή της ισότητας των δυο φύλων

1.1 Ο ρόλος της δια βίου μάθησης στη συμμετοχή των πολιτών σε αποφάσεις

Όπως ειπώθηκε παραπάνω για να ολοκληρωθούν τα προγράμματα ανάπτυξης υπαίθρου και αστικών περιοχών υποχρεώνονται οι ΟΤΑ να ανοίξουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στην κοινωνία των πολιτών. Έτσι κρίνεται αναγκαία η ενεργός συμμετοχή των πολιτών στην εν λόγω διαδικασία. Αυτό όμως μπορεί να γίνει μόνο εφόσον οι κάτοικοι ενημερώνονται. Εδώ είναι που η εκπαίδευση θα παίξει κυρίαρχο ρόλο. Καθώς μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων οι πολίτες θα είναι σε θέση να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, να ορίσουν καλύτερα τις ανάγκες τους και κατ' επέκταση να βοηθήσουν τα στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης να σχεδιάσουν τα νέα επιχειρησιακά προγράμματα. Με αυτό τον τρόπο θα διεκδικήσουν σε συνεργασία, δήμος και πολίτες, τα κατάλληλα προγράμματα για να βοηθήσουν την τοπική κοινωνία να αντεπεξέλθει στο τόσο ανταγωνιστικό και παγκόσμιο γίγνεσθαι.

Η συμμετοχή των κατοίκων[79] θεωρείται ένας από τους τρόπους με τους οποίους οι κάτοικοι μιας κοινότητας έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την τοπική αυτοδιοίκηση, την κυβέρνηση ή άλλους φορείς και οργανώσεις, για θέματα τα οποία τους αφορούν άμεσα. Πώς, όμως, θα οδηγηθούμε στην ενεργό συμμετοχή;

[77] www.tedkaxaias.gr
[78] Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006) Ώρα να ανεβάσουμε ταχύτητα. Η νέα εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση
[79] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006). Για τις ευρωπαϊκές πολιτικές σχετικά με τη συμμετοχή και την πλξροφόρηση COM (2006) 417 τελικό

Μέσω των πολιτικών της δια βίου μάθησης θα προχωρήσουμε σε ένα ανοιχτό σύστημα πρόσβασης και εξέλιξης, στην αύξηση της συμμετοχής, στην ποιότητα και αποτελεσματικότητα των δράσεων και τέλος στην κοινωνική ενίσχυση της μάθησης.

Σε σχετικό νόμο για την αποκέντρωση και τη λαϊκή συμμετοχή αναφέρεται ότι η λαϊκή συμμετοχή έχει σαν στόχο την ενεργοποίηση, κινητοποίηση και την οργάνωση των δημοτών, στα πλαίσια του θεσμού της τοπικής αυτοδιοίκησης για την έρευνα, τον εντοπισμό, την καταγραφή των τοπικών προβλημάτων και δυνατοτήτων κάθε περιοχής, καθώς και την ιεράρχηση, επεξεργασία και προώθηση επίλυσης κάθε τοπικού προβλήματος απασχόλησης, διαβίωσης και ψυχαγωγίας των κατοίκων του δήμου ή της κοινότητας. [80]

Η πολιτική συμμετοχή είναι το θεμέλιο των σύγχρονων δημοκρατικών κοινωνιών. Ωστόσο, η έμμεση εκπροσώπηση του λαού στην άσκηση της εξουσίας, έγινε αιτία για την αποξένωση από τα κοινά και με τον καιρό αναζητήθηκαν νέοι τρόποι άμεσης συμμετοχής των κατοίκων στη ζωή της τοπικής κοινότητας. Η συζήτηση για τη συμμετοχή, σχετικά πρόσφατο ιστορικό φαινόμενο, οφείλεται στην αμφισβήτηση της κρατικής εξουσίας από τον πολίτη.[81] Ο πολίτης δεν δέχεται να είναι απλώς ο τελικός αποδέκτης αποφάσεων που έχουν άμεσες επιπτώσεις και αντίκτυπο στη ζωή του. Επιθυμεί να συμμετέχει, άμεσα ή έμμεσα, στη διαμόρφωση της λήψης αποφάσεων και στη διαδικασία υλοποίησης των αποφάσεων αυτών.

Μια κλίμακα ταξινομεί τις διάφορες μορφές συμμετοχής των πολιτών, ανάλογα

- με το σκοπό για τον οποίο επιδιώκεται η συμμετοχή, και
- τον βαθμό στον οποίο ο πολίτης έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τα διάφορα δημοτικά ή άλλα όργανα.[82]

Στα πρώτα επίπεδα, η συμμετοχή περιορίζεται, στην καλύτερη περίπτωση, σε μια απλή πληροφόρηση του πολίτη είτε στην παθητική αποδοχή των αποφάσεων που έχουν ήδη ληφθεί από άλλους. Αυτού του είδους η συμμετοχή, που περιλαμβάνει τα πρώτα τρία επίπεδα, έχει χαρακτηριστεί ως «ψευδο- συμμετοχή», γιατί ο πολίτης δεν έχει καμία δυνατότητα να επηρεάσει ουσιαστικά τη λήψη αποφάσεων.

Η επόμενη μορφή συμμετοχής χαρακτηρίζεται ως γνωμοδοτική. Ο πολίτης, δηλαδή, εκφράζει τις απόψεις του, έχει ένα συμβουλευτικό ρόλο, πολλές φορές μέσα από θεσμοθετημένα όργανα, στη διαμόρφωση, στη λήψη και υλοποίηση των αποφάσεων. Αυτή η μορφή συμμετοχής αναγνωρίζει την ανάγκη για αμφίδρομη πληροφόρηση μεταξύ διοικούντων και διοικούμενων, ειδικών και πολιτών.

Η τρίτη μορφή συμμετοχής αναφέρεται στα τελευταία δυο στάδια της κλίμακας. Είναι η πλέον ουσιαστική μορφή κοινωνικής συμμετοχής, αφού αναγνωρίζει στον πολίτη το δικαίωμα να συναποφασίζει και να δεσμεύει την κυβέρνηση για τη λήψη

[80] 1270/1982 άρθρο 60
[81] Robinson, A. (1983). Participation. London: Routledge and Kegan.
[82] Arnstein, S. (1969). "A Ladder of Citizen Participation" Journal of American Institute of Planners. Vol.35, No 40:216-224.

αποφάσεων. Αυτή η μορφή συμμετοχής παρέχει στους πολίτες τη δυνατότητα ουσιαστικού ελέγχου στα διάφορα θέματα (υγεία, εκπαίδευση κ.ά.) και συνεπώς, οι πιθανότητες για ριζική κοινωνική αλλαγή αυξάνουν, καθώς επίσης και η προοπτική σύγκρουσης με την κυβερνητική πολιτική.

Ουσιαστικός έλεγχος Εκχώρηση εξουσίας- ευθύνης Σύμπραξη	Βαθμός ουσιαστικής δύναμης των πολιτών
Ειρήνευση- κατευνασμός Γνωμάτευση Πληροφόρηση	Βαθμοί συλλογικής μορφής συμμετοχής
Θεραπεία Μεταχείριση- Χειρισμός	Μη συμμετοχή

(Πηγή: Kerschner, 1976)

Η συμμετοχή των δημοτών δεν πρέπει να θεωρείται απλά ως συμμετοχική διαδικασία, αλλά, κυρίως και πρωταρχικώς, ως στοιχείο που έχει σχέση με τη συμμετοχή στη διαμόρφωση των προτάσεων και στη λήψη των αποφάσεων.[83]

Άλλωστε αξία της κοινοτικής εργασίας είναι η πεποίθηση ότι, με τη συλλογική δράση, οι άνθρωποι αποκτούν την ικανότητα να ασκούν πίεση και να επιλύουν τα διάφορα προβλήματα που τους απασχολούν και η κοινωνία είναι αναγκαίο να παρέχει στα μέλη της τη δυνατότητα συμμετοχής στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό τομέα της κοινοτικής δραστηριότητας. Η πολύπλευρη συμμετοχή, λοιπόν, ατόμων στη ζωή της κοινότητας αποτελεί συστατικό της δημοκρατίας.[84]

Επομένως, η συμμετοχή των δημοτών στη μορφοποίηση του Τοπικού Αναπτυξιακού Προγράμματος παλαιότερα και στο σχεδιασμό των νέων τετραετών επιχειρησιακών προγραμμάτων σήμερα, είναι αναγκαίος παράγοντας και μπορεί να εκφραστεί με διάφορες μορφές λαϊκής συμμετοχής εκπολιτιστικοί, εξωραϊστικοί, οικολογικοί, αθλητικοί σύλλογοι κ.ά.. Άλλωστε, μπορεί να αποβεί ο θετικότερος σύμβουλος τόσο κατά τη φάση των προκαταρκτικών ερευνών, όσο και κατά τις φάσεις επεξεργασίας και εφαρμογής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων δεδομένου ότι αυτό αποτελεί μια δυναμική διαδικασία και η πολιτική που εκφράζει δεν μπορεί να είναι στατική.[85]

Όσον αφορά το ανοιχτό σύστημα πρόσβασης και εξέλιξης, που προαναφέραμε αυτό επιτυγχάνεται με την εξασφάλιση της συνέχειας των εκπαιδευτικών διαδρομών και της πρόσβασης σε διαρκώς υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς

[83] Almond, G.A. and S. Verba, (1965). The Civic Culture. Boston: Little Brown
[84] Σταθόπουλος, Π. (2005). Κοινοτική εργασία. Θεωρητική προσέγγιση. Τόμος πρώτος. Αθήνα: Παπαζήση
[85] Πανάς, Ε. (1995). Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, Εισαγωγή στη Μεθοδολογία. Αθήνα: Gutenberg

και με τη δυνατότητα μετάβασης από μια εκπαιδευτική διαδρομή σε άλλη με την αναγνώριση των προαποκτηθέντων εμπειριών και προσόντων. Για να εξασφαλίσουμε, όμως, ποικιλομορφία εκπαιδευτικών διαδρομών είναι αναγκαία η ύπαρξη συστημάτων πληροφόρησης, υποστήριξης και συμβουλευτικής.

Από την άλλη πλευρά, για να αυξήσουμε τη συμμετοχή πρέπει να μειωθεί η σχολική διαρροή στην προσχολική και υποχρεωτική εκπαίδευση. Ακόμη, είναι αναγκαίο να αυξηθεί το ποσοστό συμμετοχής στη μετα- υποχρεωτική εκπαίδευση και κατάρτιση καθώς και η συμμετοχή των ενηλίκων στα συστήματα εκπαίδευσης-κατάρτισης. Τέλος, έντονα επισημαίνεται η ανάγκη για προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για ειδικές ομάδες του πληθυσμού που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό.

Τέλος, η κοινωνική ενίσχυση της μάθησης, γίνεται με την προώθηση της δια βίου μάθησης στο χώρο της εργασίας και την παροχή κινήτρων, με την υποστήριξη της δια βίου μάθησης στην οικογένεια, με την ανάπτυξη δικτύων για τις πόλεις και τις περιφέρειες μάθησης, με τη δημιουργία τοπικών κέντρων μάθησης, και με την εξασφάλιση του καθολικού δικαιώματος στη δια βίου μάθηση.

Βασικός άξονας της νέας αντίληψης είναι ο προσανατολισμός της δια βίου μάθησης προς την προώθηση της λαϊκής συμμετοχής, δηλαδή, προς την ανάπτυξη της δυνατότητας του κάθε πολίτη να συμμετέχει με επίγνωση και μέσα από συλλογικές διαδικασίες στη λήψη των αποφάσεων που τον αφορούν σε όλα τα επίπεδα, το οικονομικό, το κοινωνικό, το πολιτιστικό και το πολιτικό.

Είναι γεγονός ότι η συμμετοχή μαθαίνεται μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες. Ο στόχος δεν είναι, απλώς, να αποκτήσουν οι επιμορφούμενοι ορισμένες γνώσεις, ή κάποιες αυθεντίες να δώσουν έτοιμες λύσεις για τα προβλήματα που τους απασχολούν. Στα τμήματα μάθησης θα πρέπει να αξιοποιείται η εμπειρία των επιμορφούμενων, να συνδυάζονται οι πρακτικές, οι τεχνικές και θεωρητικές γνώσεις και να αναπτύσσεται η κριτική σκέψη και η ικανότητα να παίρνουν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι πρωτοβουλίες, να επισημαίνουν και να λύνουν συλλογικά τα τοπικά προβλήματα που τους απασχολούν, συμβάλλοντας έτσι στην πολύπλευρη ανάπτυξη της περιοχής τους.[86]

Η προώθηση της ενεργοποίησης του πολίτη εντάσσεται στη διαδικασία της μάθησης. Επίκεντρό της είναι το εάν και το πώς οι άνθρωποι συμμετέχουν σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, οι ευκαιρίες που τους δίδονται και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν σε αυτή τους την προσπάθεια, και εν τέλει ο βαθμός στον οποίο αισθάνονται ότι ανήκουν και ότι ο λόγος τους μπορεί να εισακουσθεί μέσα στην κοινωνία στην οποία ζουν.

[86] Βεργίδης, Δ. (1985). Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα: Δυνατότητες και ανασταλτικοί παράγοντες. Γιάννενα, 6-8 Οκτωβρίου 1983, 3ο Διεθνές Σεμινάριο Αποκέντρωση και λαϊκή επιμόρφωση. Η συμβολή του επιμορφωτή στην τοπική ανάπτυξη

Η προώθηση της ενεργοποίησης του πολίτη και της απασχολησιμότητας πρέπει να θεωρούνται ως συμπληρωματικές. Και οι δυο προϋποθέτουν ότι οι άνθρωποι έχουν επαρκείς και εκσυγχρονισμένες γνώσεις και δεξιότητες[87] ώστε να συμμετέχουν και να συμβάλουν στον οικονομικό και κοινωνικό βίο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να μειωθεί η σχολική αποτυχία. Παράλληλα πρέπει να σημειωθεί ότι οι άτυπες μορφές μάθησης επίσης παράγουν την απασχολησιμότητα των νέων και αναπτύσσουν τις ικανότητες και δεξιότητές τους. Εφόσον η εκπαίδευση και η κατάρτιση είναι εργαλεία στα χέρια της κοινωνίας, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να διαμορφώσουμε το είδος της κοινωνίας που επιθυμούμε.[88]

Συνεπώς, χρειάζεται να ενθαρρυνθούν οι άνθρωποι ώστε να συνεχίζουν τη μάθηση είτε μέσω των παραδοσιακών μορφών εκπαίδευσης και κατάρτισης είτε μέσω της μάθησης με βάση την εργασία, και έτσι να γίνονται περισσότερο απασχολήσιμοι και επιχειρηματικοί. Ακόμη, πρέπει να παρέχεται στους ανθρώπους πληροφόρηση και προσανατολισμός καθώς και συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση, για μεγαλύτερα διαστήματα ενεργού βίου.

Κατά συνέπεια, εκείνο που κυρίως αποκτά αξία είναι η ενίσχυση των πολιτών, ώστε να αποκτούν την ικανότητα να γίνονται οι ίδιοι ειδικοί, να καταρτίζονται για το πώς οι ίδιοι μπορούν να καταρτίζονται, πώς να οργανώνουν τις ιδέες τους, πώς να τις μετασχηματίζουν σε άυλα προιόντα- υπηρεσίες, πώς να ανασχεδιάζουν διαρκώς την αρχική τους εκπαίδευση και κατάρτιση. Για να το πετύχουν όμως αυτό είναι αναγκαίο να υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις. Δηλαδή, πρέπει να τους δίνεται η δυνατότητα να επιμορφώνονται και να ενισχύουν τις δεξιότητές τους. Αυτό βέβαια είναι δυνατό μόνο σε πόλεις που προσφέρουν δυνατότητες δια βίου μάθησης, και συγκεκριμένα στις λεγόμενες «πόλεις δια βίου μάθησης». Στη συνέχεια της μελέτης θα αναφερθούμε διεξοδικότερα στον όρο αυτό.

2.2 Η δια βίου μάθηση στις πόλεις

Αν μπορούσαμε με μια λέξη να αποδώσουμε την εποχή μας, αυτή θα ήταν η λέξη αλλαγή. Χαρακτηριστικό των αλλαγών είναι η ταχύτητα με την οποία πραγματοποιούνται και ότι περιλαμβάνουν όλους τους τομείς της ζωής και δημιουργούν νέα περιβάλλοντα στην κοινωνία, την εργασία, την εκπαίδευση.

Βασικό στοιχείο των αλλαγών αυτών είναι η μάθηση, η γνώση, η πληροφορία, η καινοτομία. Οι πόλεις της μάθησης[89] είναι ένα σχέδιο να φέρομε τη μάθηση κοντά στο χώρο που ζουν και αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους οι άνθρωποι. Αποτελεί βασικό στόχο της στρατηγικής της δια βίου μάθησης.[90]

---

[87] CEDEFOP (2002). Innovations in lifelong learning

[88] Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας της 12ης Φεβρουαρίου 2001 προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχεικά με τους Συγκεκριμένους Μελλοντικούς Στόχους των Συστημάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

[89] CEDEFOP (2002). Innovations in lifelong learning. Capitalising on Adapt

[90] Μήνυμα 6 του Υπομνήματος για τη Δια βίου μάθηση

Η μάθηση στην κοινότητα, πόλη είναι ευρύτερη διότι περιλαμβάνει όχι μόνο τα σχολεία αλλά και τις κοινωνικές, πολιτισμικές οργανώσεις και την εργασία. Η μάθηση στην κοινότητα συνδέει τις διαφορετικές μορφές μάθησης στο σχολείο, την εργασία, την οικογένεια. Η μάθηση είναι κοινωνική αλληλεπίδραση, δραστηριότητα της κοινότητας και στοιχείο της καθημερινής ζωής. Αποτελεί τη δια βίου μάθηση η οποία εξαπλώνεται σε όλη την πόλη και μπορεί κατά συνέπεια να συμβάλλει στην ανάπτυξη των πόλεων και στην υποστήριξη των πολιτών.

Οι πόλεις της μάθησης,[91] λοιπόν, είναι πόλεις οι οποίες στηρίζονται στη δια βίου μάθηση και αναπτύσσουν την κοινωνική συνοχή, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτισμική δημιουργία. Οι πολίτες μέσα σε αυτή μαθαίνουν να αναζητούν, να συμμετέχουν στις εξελίξεις και να αξιοποιούν τις εμπειρίες των άλλων.

Πιο συγκεκριμένα, η υλοποίηση των πόλεων της μάθησης περιλαμβάνει τον εξής σχεδιασμό:

- διαμόρφωση πυκνού δικτύου εκπαιδευτικών υπηρεσιών, τόσο του σχολικού συστήματος όσο και του συστήματος δια βίου μάθησης και κατάρτισης
- σύνδεση του εκπαιδευτικού δικτύου με την απασχόληση και τις επιχειρήσεις
- αναμόρφωση των πόλεων σε πολυλειτουργικά κέντρα μάθησης- πολιτισμού με την ελεύθερη πρόσβαση όλων στις νέες τεχνολογίες
- ανάπτυξη δικτύων επικοινωνίας και συνεργασίας με άλλες πόλεις για την εφαρμογή κοινών ευρωπαϊκών προγραμμάτων (Urban, Equal)
- αξιοποίηση της τοπικής πολιτισμικής παράδοσης και συνεχής βελτίωση και αξιοποίηση των δεξιοτήτων της τοπικής κοινότητας.

Για την ανάπτυξη των τοπικών δικτύων μάθησης είναι αναγκαία η μεγαλύτερη δυνατή αξιοποίηση για την περιοχή του Γ΄ ΚΠΣ και ειδικότερα του τομέα «Ανθρώπινοι Πόροι». Η αξιοποίησή του πρέπει να βασισθεί στην εταιρική σύμπραξη των αρμόδιων κρατικών αρχών, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των τοπικών επιχειρήσεων.[92]

Οι πόλεις της μάθησης[93] είναι το αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών, εκπαιδευτικών οργανισμών, πολιτιστικών- κοινωνικών οργανώσεων και οργανώσεων του χώρου εργασίας που αποφασίζουν να συνεργασθούν ώστε να συμβάλουν στη βελτίωση της ζωής των κατοίκων των πόλεων. Για να μπορέσουν οι πόλεις να αντεπεξέλθουν στα παγκόσμια και χωρίς έλεγχο δίκτυα, πρέπει να αναπτύξουν τα δικά τους δίκτυα πληροφοριών, πολιτισμού, μάθησης ώστε να διασφαλίσουν την κοινωνική τους ταυτότητα, να ελέγξουν και να διαμορφώσουν τις εξελίξεις.

Τα δίκτυα αυτά είναι συμπράξεις, συνεργασίες ευρωπαϊκών πόλεων που αποφασίζουν να συνεργασθούν ώστε να επιδιώξουν από κοινού να διαμορφώσουν

[91] Commission of the European Communities (2001). Making a European Area of Lifelong Learning a Reality COM (2001) 678 final
[92] Πόλεις των Μεσογείων, Νοέμβριος 2000
[93] http://NewTELS.Europroject.org

περιβάλλοντα μάθησης, να αναζητήσουν λύσεις στα προβλήματα της καθημερινότητας και του μέλλοντος των πολιτών. Τα προγράμματα αυτά εντάσσονται σε ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και περιλαμβάνουν, επιμόρφωση, τεχνική υποστήριξη, οργάνωση δικτύων μάθησης κ.ά.

Από τα δίκτυα αυτά το δίκτυο Newtels, «προς μια ευρωπαϊκή κοινωνία της μάθησης» είναι εκείνο που κατεξοχήν συνδέθηκε με την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων της μάθησης. Από ελληνικής πλευράς η Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων- Γ.Γ.Ε.Ε. αποτελεί μέλος του δικτύου και συνεργάζεται στην ανάπτυξη ελληνικού δικτύου πόλεων της μάθησης στο πλαίσιο του προγράμματος Σωκράτης. [94]

Συνοψίζοντας, πόλεις της μάθησης είναι εκείνες που δημιουργούν ένα ανθρώπινο περιβάλλον δυναμικό, συμμετοχικό, πλούσιο στον πολιτισμό, ζωντανό οικονομικά. Διατηρούν τις πολιτισμικές τους αξίες και παραδόσεις, αλλά είναι ανοικτές στην καινοτομία κα στην αλλαγή. Στηρίζονται στον ανθρώπινο παράγοντα, στους κατοίκους των πόλεων, επιχειρούν την ενδυνάμωση του ρόλου τους μέσω της παροχής πολλών δυνατοτήτων μάθησης σε όλους, χωρίς αποκλεισμούς. Οι εκπαιδευτικές αυτές ευκαιρίες δεν περιορίζονται μόνο στα σχολεία, αλλά παρέχονται σε όλη τη διάρκεια της ζωής σε κάθε δραστηριότητα της κοινωνίας, της εργασία και του πολιτισμού.

Το σχέδιο δράσης των πόλεων μάθησης αποβλέπει στην ενίσχυση του πολίτη, σε μια κοινωνία πιο ανοιχτή, πιο δημιουργική χωρίς αποκλεισμούς στην οποία σε όλους προσφέρονται ευκαιρίες για την προσωπική, κοινωνική και επαγγελματική πρόοδο. Ο στόχος είναι οι πόλεις να κατανοήσουν καλύτερα τις εξελίξεις, να διαμορφώσουν το μέλλον τους και να βελτιώσουν την ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Δεν επιτυγχάνεται όμως η τοπική ανάπτυξη μόνον με την ενεργή συμμετοχή των πολιτών, η οποία ενισχύεται μέσω των προγραμμάτων δια βίου μάθησης, αλλά κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη κατάλληλα καταρτισμένου εργατικού δυναμικού που θα είναι σε θέση να σχεδιάζει και να υλοποιεί προγράμματα που θα εμπίπτουν στις εκφρασμένες ανάγκες των πολιτών. Για την αναγκαιότητα ύπαρξης υψηλά ειδικευμένου προσωπικού θα μιλήσουμε στη συνέχεια της μελέτης μας.

2.3 Επιμορφωτικά προγράμματα για την κατάρτιση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού

Η ύπαρξη υψηλά ειδικευμένου εργατικού δυναμικού παρουσιάζει σημαντικά πλεονεκτήματα για μια περιοχή καθώς ενθαρρύνει την ανάπτυξη, βελτιώνοντας την ποιότητα των αποφάσεων και του επιχειρηματικού πνεύματος και διευκολύνει τη διαρθρωτική προσαρμογή σε αλλαγές και καινοτομίες. Τα στοιχεία που υπάρχουν δείχνουν ότι το υψηλό επίπεδο ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού συνδέει στενά με

[94] Δούκας, Χ. (2003). Δια βίου μάθηση: Ταυτότητες, Πολιτείες, Πολιτικές. Ελληνική Προεδρεία Ευρωπαϊκής Ένωσης.

την ανάπτυξη των περιοχών, ενώ συμβαίνει και περιοχές διαφόρων χωρών να υστερούν σε θέσεις εργασίας για προσωπικό υψηλής ειδίκευσης.[95]

Σε μια εποχή όπου η γνώση αναδεικνύεται ως ο σημαντικότερος παράγοντας της προόδου και της ανάπτυξης, οι περιοχές που διαθέτουν εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό έχουν πολύ περισσότερες πιθανότητες να προσελκύσουν επενδυτικά κεφάλαια και να αναδείξουν ενδογενείς επιχειρηματικές δραστηριότητες από τις περιοχές στις οποίες κυριαρχεί το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό. Σε γενικές γραμμές υπάρχουν τρεις τύποι πολιτικών:

α) αυτές που επιδιώκουν την κατάρτιση νέων οι οποίοι μπαίνουν για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας

β) αυτές που επιχειρούν την επανακατάρτιση ανέργων οι οποίοι διαθέτουν μεν κάποια εξειδίκευση, αλλά αυτή δεν τους εξασφαλίζει πλέον προοπτικές απασχόλησης και

γ) οι πολιτικές δια βίου κατάρτισης

Για να προκύψει όμως εξειδικευμένο προσωπικό είναι αναγκαία η συνεχής επιμόρφωση τόσο των εργαζομένων όσο και των ανέργων έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν και οι μεν και οι δε στις εξελίξεις της κοινωνίας. Διαφορετικά πολύ σύντομα θα οδηγηθούν στο περιθώριο και αυτό θα αποτελεί βάρος για μια κοινωνία καθώς δε θα έχει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί αλλά θα οδηγείται σταδιακά στο μαρασμό και σε ότι αυτό συνεπάγεται.

Συνεπώς, για να έχουν τα προγράμματα κατάρτισης τη μέγιστη δυνατή θετική επίπτωση στην τοπική οικονομία, θα πρέπει να στηρίζονται σε ειδικές διαγνωστικές μελέτες της τοπικής αγοράς εργασίας, όπου θα καταγράφονται οι τάσεις και οι δυνατότητες στην παραγωγή και την απασχόληση, και θα εντοπίζονται τομείς εξειδίκευσης που θα προσφέρουν κάποια προοπτική. Γενικά, θα πρέπει οι πολιτικές κατάρτισης να συνδέονται με τις πολιτικές εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της παραγωγικής βάσης της κάθε περιοχής.[96]

Σε γενικές γραμμές, οι πολιτικές ανθρώπινου δυναμικού πρέπει να συμβαδίζουν με τις διαρθρωτικές πολιτικές και να εντάσσονται σε ένα ευρύτερο σχεδιασμό για την ανάπτυξη της κάθε περιοχής. Αν για παράδειγμα, μια περιοχή θεωρεί ότι μπορεί να αναπτύξει συγκριτικό πλεονέκτημα στον τουρισμό και στις αγροτικές καλλιέργειες τα προγράμματα κατάρτισης δεν μπορεί να διδάσκουν, όπως έχει συμβεί, ως επί το πλείστον πληροφορική και λογιστική. Είναι αναγκαίο να προσαρμόζονται στις ανάγκες της οικονομίας και στους αναπτυξιακούς στόχους που τίθενται κάθε φορά.

Πρέπει να γίνει αντιληπτό, όμως, ότι η επιτυχία των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών προγραμμάτων, δεν εξαρτάται μόνον από τη νομική κατοχύρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, ούτε από τη θεσμοθέτηση ουσιαστικών μορφών λαϊκής συμμετοχής ή

[95] Καζάκος, Π. (1984). Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Παπαζήση
[96] Πετράκος, Γ. και Γ. Ψυχάρας, (2004). Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. Αθήνα: Κριτική

ακόμα και από την επαρκή χρηματοδότηση προγραμμάτων. Αυτά είναι αναγκαία, αλλά δεν είναι επαρκή. Προέχει ο ανθρώπινος παράγοντας, η αξιοποίηση και παρακίνηση της τοπικής ηγεσίας για ανάληψη συλλογικής δράσης, χρειάζεται η παρέμβαση της κοινοτικής εργασίας με στελέχη κατάλληλα εκπαιδευμένα, που θα αναλάβουν το έργο της κινητοποίησης του πληθυσμού, και αυτό αρχίζει να γίνεται κατανοητό από τους αρμόδιους φορείς. Η Ε.Ε., εξάλλου, χρηματοδοτεί εντατικά μεταπτυχιακά σεμινάρια για την εκπαίδευση στελεχών τοπικής, κοινοτικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Η στελέχωση των υπηρεσιών των δήμων με τέτοια στελέχη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση της κοινοτικής εργασίας και την υλοποίηση των στόχων της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Επομένως, είναι κοινά παραδεκτό ότι το πολυτιμότερο κεφάλαιο σε έναν οργανισμό είναι το ανθρώπινο δυναμικό του. Γι' αυτό, θα πρέπει πάνω σε αυτό ακριβώς να γίνονται συνεχείς επενδύσεις, προκειμένου να του δοθούν όλες οι ευκαιρίες ανάπτυξης και αξιοποίησής του.[97] Η ενδοϋπηρεσιακή[98] αλλά και η συνεχιζόμενη εκπαίδευση, που αποτελούν βασικό τρόπο επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο, πλεονεκτούν ως μέσα για κάθε προσπάθεια και για την εκάστοτε επιθυμητή αλλαγή.[99]

Η τοπική αυτοδιοίκηση ως σύγχρονη επαγγελματική δραστηριότητα προϋποθέτει την ύπαρξη ειδικά εκπαιδευμένων στελεχών τα οποία με τις κατάλληλες μεθόδους πρέπει να είναι ικανά να βοηθούν την κοινότητα στην καταγραφή και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων και των αναγκών της, δίνοντας παράλληλα τις σωστές προτεραιότητες.[100]

Είναι αλήθεια ότι τα στελέχη της τοπικής αυτοδιοίκησης ασχολούνται με την επίλυση ενός ευρέος φάσματος κοινωνικών προβλημάτων που περιλαμβάνει θέματα περιβάλλοντος, κατοικίας, απασχόλησης, επιμόρφωσης ενηλίκων και φυσικά, υγείας και πρόνοιας. Για αυτό το στέλεχος της τοπικής αυτοδιοίκησης πρέπει να είναι πολύ προσεκτικό και κατάλληλα επιμορφωμένο έτσι ώστε να επιλέξει, στο πλαίσιο των επαγγελματικών του δυνατοτήτων, εκείνες τις παρεμβάσεις, τόσο σε κοινοτικό- τοπικό όσο και σε εξωκοινοτικό επίπεδο, οι οποίες είτε ενισχύουν τους μηχανισμούς άμυνας της κοινότητας είτε εμποδίζουν την εισβολή στρεσσογόνων παραγόντων στην κοινότητα.

Στην δεκαετία του 1980, με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, αρχίζει η χρηματοδότηση διαφόρων κοινωνικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων. Για την απορρόφηση κοινοτικών κονδυλίων, και για την

[97] Χαλά, Γ. (1992). Εκπαίδευση και Ανάπτυξη Στελεχών. Νέες Προσεγγίσεις, σ.51

[98] Hofstader, A. R. and P. D. Munger, (1990). "Education in the workplace, An Integral Part of the Development of Professionals". Στο Visions of the Future of Continuing Professional Education. βλ. και Harris, M.B. (1989). In Service Education for Staff Development και J. O' Sullivan et al, Staff Development, London.

[99] Βελλή, Α. (1996). Εκπαίδευση και Κατάρτιση στο Δημόσιο Τομέα. Ι. Ενδοϋπηρεσιακή Εκπαίδευση και Κατάρτιση στις Δημόσιες Υπηρεσίες. σ. 3

[100] Σταθόπουλος, Π. (2005). Κοινοτική εργασία. Θεωρητική προσέγγιση. Τόμος πρώτος. Αθήνα: Παπαζήση

εκπαίδευση στελεχών, αρχίζει μια σειρά μεταπτυχιακών σεμιναρίων σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, αλλά και σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την επιμόρφωση στελεχών κοινωνικής ανάπτυξης, τοπικής και κοινοτικής ανάπτυξης. Τα στελέχη αυτά θα πλαισιώσουν δημοτικές, νομαρχιακές, περιφερειακές υπηρεσίες κοινωνικής ανάπτυξης, όπως για παράδειγμα αναπτυξιακούς συνδέσμους, ξενώνες νεότητος, κέντρα λαϊκής επιμόρφωσης κλπ. τα εκπαιδευτικά αυτά προγράμματα έχουν σαν βασικό στόχο να προσφέρουν ειδικές γνώσεις σε τομείς που δεν καλύπτονται από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, και να προετοιμάσουν στελέχη εφαρμογής αναπτυξιακών προγραμμάτων, με θεωρητική διδασκαλία και πρακτική άσκηση.[101]

Η συνεχιζόμενη εκπαίδευση συχνά χρησιμοποιείται ως εργαλείο στα πλαίσια μιας αναπτυξιακής πορείας. Οι δήμοι στέλνουν τους υπαλλήλους τους σε προγράμματα συνεχιζόμενης εκπαίδευσης περιμένοντας ότι οι τελευταίοι θα δώσουν ώθηση στην επιθυμητή ανάπτυξη, όταν γυρίσουν από τα μαθήματα εφοδιασμένοι με νέες γνώσεις και ιδέες. Σε σχέση με τη δημοτική ανάπτυξη, οι αναγκαίες ικανότητες που επιδιώκονται μέσω αυτής είναι σε μεγάλη έκταση επαγγελματικές. Αλλά, περισσότερο ουσιώδες για κάθε συμμετέχοντα είναι να βελτιωθεί καθολικά αναπτύσσοντας την ικανότητά του να επικοινωνεί και να συνεργάζεται με τους συναδέλφους του, αναπτύσσοντας τη δημιουργικότητά του, την αυτοπεποίθηση, την υπευθυνότητα, την ευελιξία του κ.ά..[102]

Δήμοι, Κοινότητες και Δημοτικά / κοινοτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου προσλαμβάνουν προσωπικό για την υλοποίηση προγραμμάτων ή έργων που χρηματοδοτούνται ή επιδοτούνται από διεθνείς οργανισμούς ή ερευνητικών προγραμμάτων ή προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας ή για την εκπλήρωση υποχρεώσεων από συμβάσεις με διεθνείς οργανισμούς.

Οι Δήμοι και οι Κοινότητες προσλαμβάνουν προσωπικό:

- για την υλοποίηση προγραμμάτων ή έργων που χρηματοδοτούνται ή επιδοτούνται από διεθνείς οργανισμούς ή ερευνητικών προγραμμάτων ή προγραμμάτων τεχνικής βοήθειας και
- για την εκπλήρωση υποχρεώσεων που προκύπτουν από συμβάσεις των Δήμων και Κοινοτήτων με διεθνείς οργανισμούς.

Καθημερινά ακούμε τη λέξη «πρόγραμμα». Σχεδιάζουμε πρόγραμμα, υλοποιούμε πρόγραμμα, επιδοτείται από το πρόγραμμα. Ποια είναι όμως τα προγράμματα, τα οποία μπορεί να αξιοποιήσει ο δήμος προκειμένου να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών του;

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναφερθούμε σε όλων των ειδών τα προγράμματα, ευρωπαϊκά, κοινοτικές πρωτοβουλίες, κοινοτικά πλαίσια στήριξης, επιχειρησιακά

[101] Σταθόπουλος, Π. (2005). Κοινοτική εργασία. Θεωρητική προσέγγιση. Τόμος πρώτος. Αθήνα: Παπαζήση

[102] Μανάβη, Χ. (2000). Η εκπαίδευση ενηλίκων ως παράγοντας ανάπτυξης της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εμπειρική διερεύνηση σε δήμους του Νομού Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη: Εκδοτική Ομάδα

προγράμματα. Στόχος μας είναι να καταγράψουμε, αξιολογήσουμε τόσο τα στελέχη των δήμων όσο και τους πολίτες γενικότερα για τη δυνατότητα αξιοποίησης ενός μεγάλου αριθμού προγραμμάτων που είναι διαθέσιμα από το κράτος καθώς και από τον ευρωπαϊκό χώρο. Ευχόμαστε η ομαδοποίησή τους αφενός να φανεί ένα χρήσιμο εγχειρίδιο για τους υπαλλήλους των ΟΤΑ και αφετέρου να διευκολύνει τους κατοίκους να κατανοήσουν τη χρησιμότητα και τις δυνατότητες που τους προσφέρονται μέσω αυτών των προγραμμάτων.

Κεφάλαιο 3

3. Ο ρόλος των προγραμμάτων δια βίου μάθησης στην τοπική αυτοδιοίκηση

Ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) διευρύνεται στη σημερινή συγκυρία, δεδομένων των εξελίξεων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο:

- σε εθνικό επίπεδο καταρχάς το κράτος αναπροσανατολίζεται προωθώντας ρόλο «κράτους-στρατηγείου» και επομένως προγραμματίζει την ανάπτυξη των επιτελικών λειτουργιών του και την αποκέντρωση της εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών, με βάση και την αρχή της επικουρικότητας.
- στη συνέχεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο, διευρύνεται γενικότερα ο ρόλος των περιφερειών και ειδικότερα ο ρόλος των περιφερειακών και τοπικών αρχών στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων και στην παροχή υπηρεσιών στους πολίτες.
- τέλος, σε διεθνές επίπεδο, οι πολίτες απέναντι στα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης αναζητούν απαντήσεις σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για τα ζητήματα της απασχόλησης, της κοινωνικής φροντίδας και της πολιτιστικής ταυτότητας.

Επομένως, ο ρόλος των Ο.Τ.Α. μπορεί να είναι σημαντικός, ιδιαίτερα στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων, στην προώθηση της τοπικής ανάπτυξης και στην παροχή υπηρεσιών στους πολίτες.

Στη συνέχεια της εργασίας μας θα αναφερθούμε στα ευρωπαϊκά προγράμματα, στις κοινοτικές πρωτοβουλίες, στα κοινοτικά πλαίσια στήριξης με σκοπό αφενός να δούμε την πορεία που αυτά ακολούθησαν στη σημασία που έδιναν στην περιφερειακή ανάπτυξη, στην εκπαίδευση, την απασχόληση για την αντιμετώπιση της ανεργίας έως σήμερα. Συγχρόνως θα εξετάσουμε το ρόλο των ΟΤΑ και τους παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων των ΟΤΑ.

3.1 Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα υποστηρίζουν την κινητικότητα των ανθρώπων, τη δρομολόγηση προτύπων σχεδίων και την ανταλλαγή ιδεών και πρακτικών. Ενθαρρύνουν την ευρωπαϊκή συνεργασία σε κάθε επίπεδο, επίσης επιδιώκουν την ποιότητα και προωθούν την καινοτομία. Τέλος, απευθύνονται σε μια ευρεία κατηγορία φορέων των ευρωπαϊκών κρατών και βασίζονται στην προώθηση της ισότητας ευκαιριών, στη μάθηση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό πλαίσιο και στην ανάγκη για δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση.

Τα ευρωπαϊκά προγράμματα κατά την περίοδο 2000-2006 ήταν τα ακόλουθα:

3.1.1 Socrates

Το Πρόγραμμα Socrates[103] είναι το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της εκπαίδευσης που εγκαινίασε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1995[104] για να αποτελέσει το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στις χώρες της Ευρώπης στον τομέα αυτό. Αφορά όλους τους παράγοντες της εκπαιδευτικής κοινότητας και όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, από το νηπιαγωγείο μέχρι το πανεπιστήμιο αλλά και την εκπαίδευση ενηλίκων.[105]

Το Πρόγραμμα Socrates[106] γενικά στοχεύει στην προσφορά μιας ποιοτικής εκπαίδευσης μέσω:

- της ενδυνάμωσης της ευρωπαϊκής διάστασης σε θέματα εκπαίδευσης και της προώθησης ίσων ευκαιριών
- της προώθησης της εκμάθησης γλωσσών[107]
- της προώθησης συνεργασίας και κινητικότητας καθώς και της εξάλειψης των εμποδίων που δημιουργούνται ως αποτέλεσμα της διαφορετικότητας
- της ενίσχυσης της εκπαιδευτικής καινοτομίας και της διεύρυνσης των θεμάτων κοινού πολιτικού ενδιαφέροντος.

Οι δράσεις του προγράμματος αυτού είναι: [108]

α) Comenius, αφορά στη σχολική εκπαίδευση

Η δράση Comenius έχει 4 βασικούς στόχους: τη βελτίωση της ποιότητας, την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης, την ενθάρρυνση της εκμάθησης γλωσσών, την προαγωγή της διαπολιτισμικής συνειδητοποίησης,

β) Erasmus, αφορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση[109]

Αποτελείται από 3 ενέργειες: Ευρωπαϊκή διαεπιστημονική συνεργασία, κινητικότητα σπουδαστών και καθηγητών πανεπιστημίων, θεματικά δίκτυα[110]

γ) Grundtvig, ασχολείται με την εκπαίδευση ενηλίκων[111]

---

[103] www.socrates.org.cy

[104] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Τελική έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος Σωκράτης 1995-1999. COM (2001) 75 τελικό βλ. και COM (2004) 153 τελικό

[105] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Για την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 253/2000/ΕΚ για τη θέσπιση του δεύτερου σταδίου του προγράμματος κοινοτικής δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» COM (2002) 193 τελικό

[106] www.moec.gov.cy

[107] Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Η υλοποίηση και τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού έτους των γλωσσών 2001 COM (2002) 597 τελικό

[108] www.ypepth.gr

[109] www.interel.uoa.gr/ersmus

[110] Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος για την αύξηση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες (Erasmus Mundus) 2004-2008 COM 2003 239 τελικό βλ. και COM (2003) 694 τελικό βλ. και COM (2007) 375 και 395 τελικό

[111] http://ec.europa.eu/education/programmes.html

Η δράση Grundtvig αποτελεί μέρος του στόχου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης, τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο σε κάθε συμμετέχουσα χώρα.

Η Δράση Grundtvig έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης της δια βίου μάθησης, τόσο της προσφοράς όσο και της πρόσβασης σε αυτήν, μέσω της Εκπαίδευσης Ενηλίκων με την ευρύτερη έννοια του όρου. Στοχεύει, επίσης, στην προώθηση καλύτερων εκπαιδευτικών ευκαιριών για όσους έχουν εγκαταλείψει το σχολείο χωρίς να έχουν αποκτήσει τα βασικά προσόντα. Τέλος, η Δράση αυτή αφορά μαθησιακές διαδικασίες που πραγματοποιούνται σε άτυπη, ανεπίσημη ή αυτόνομη βάση.

Η δράση είναι ανοικτή σε όλους τους οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Επιλέξιμοι για συμμετοχή στο Πρόγραμμα Grundtvig είναι οι οργανισμοί οι οποίοι ανήκουν στο επίσημο σύστημα, δηλαδή γενικά ανώτερα δευτεροβάθμια ιδρύματα για ενήλικες σπουδαστές, τοπικά ή περιφερειακά σχολεία για την εκπαίδευση ενηλίκων, εσπερινά γυμνάσια, επιμορφωτικά κέντρα κ.ά., καθώς επίσης και οργανισμοί που ανήκουν στο λεγόμενο ανεπίσημο σύστημα. Στους οργανισμούς αυτούς συγκαταλέγονται ιδρύματα διαρκούς επιμόρφωσης και κατάρτισης ενηλίκων, ενώσεις, **δήμοι**, κερδοσκοπικοί ή μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, νοσοκομεία, σωφρονιστικά ιδρύματα που προσφέρουν δυνατότητες εκπαίδευσης, αθλητικές και άλλες οργανώσεις, μουσεία, βιβλιοθήκες, επιτροπές, σύνδεσμοι, τοπικές και περιφερειακές αρχές, φορείς ανεπίσημης και μη θεσμοθετημένης εκπαίδευσης ενηλίκων όπως συνδικάτα και οργανώσεις εργοδοτών, συνοικιακές οργανώσεις και άλλοι φορείς οι οποίοι καλύπτουν μεμονωμένες εκπαιδευτικές ανάγκες.

Τέλος, στη δράση αυτή μπορεί να συμμετάσχει προσωπικό που ασχολείται με την εκπαίδευση και την κατάρτιση ενηλίκων με πλήρη ή μερική απασχόληση, τόσο στο επίσημο όσο και στο ανεπίσημο σύστημα. Στα άτομα αυτά προσφέρεται η δυνατότητα να παρακολουθήσουν πρόγραμμα κατάρτισης σε χώρα άλλη από την οποία εργάζονται κανονικά. Με τον τρόπο αυτό, οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να βελτιώσουν τις πρακτικές τους δεξιότητες όσον αφορά τη διδασκαλία ή τη συμβουλευτική σε θέματα εκπαίδευσης ενηλίκων.

Η δράση Grundtvig[112] διαιρείται σε 4 επιμέρους δράσεις:

- σχέδια ευρωπαϊκής συνεργασίας για την εκπαίδευση ενηλίκων και τη δια βίου εκπαίδευση
- εκπαιδευτικές συμπράξεις
- ατομικές υποτροφίες για την κατάρτιση προσωπικού εκπαίδευσης ενηλίκων
- δίκτυα Grundtvig

Το πρόγραμμα Grundtvig επιδιώκει να απαντήσει στις προκλήσεις που προκύπτουν από την ανάγκη εκσυγχρονισμού της γνώσης των ενηλίκων και να τους

[112] www.grundtvig.org.uk

προσφέρει διεξόδους για τη βελτίωση της τεχνογνωσίας και των δεξιοτήτων τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στις αλλαγές της σύγχρονης αγοράς εργασίας και κοινωνίας. Το Grundtvig εστιάζει σε όλες τις μορφές ενήλικης μη- επαγγελματικής και συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Απευθύνεται σε εκπαιδευόμενους, εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές και άλλο προσωπικό που ασχολείται με την εκπαίδευση ενηλίκων και σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, οργανώσεις και άλλους φορείς που προσφέρουν αντίστοιχες εκπαιδευτικές δυνατότητες. Ενώσεις εκπαίδευσης ενηλίκων, υπηρεσίες παροχής συμβουλών και πληροφόρησης, μη κυβερνητικούς οργανισμούς, επιχειρήσεις, ερευνητικά κέντρα και τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να λειτουργήσουν από κοινού μέσω των διακρατικών συνεργασιών, ευρωπαϊκών προγραμμάτων και δικτύων. Όσοι εμπλέκονται με την εκπαίδευση ενηλίκων μπορούν, επίσης, να συμμετέχουν στις δραστηριότητες κινητικότητας.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο η τοπική αυτοδιοίκηση κάνει χρήση του εν λόγω προγράμματος; Γιατί όπως παρατηρήσαμε η συγκεκριμένη δράση απευθύνεται πέρα από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και σε οργανισμούς που σχετίζονται με την εκπαίδευση ενηλίκων καθώς και σε ΟΤΑ- δήμους.

δ) Lingua, προωθεί τη διδασκαλία και εκμάθηση ευρωπαϊκών γλωσσών

Άλλη Δράση του προγράμματος Socrates αποτελεί, η Δράση Lingua,[113] η οποία στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των πολιτών όσον αφορά τον πολυγλωσσικό χαρακτήρα της Ευρώπης και τα πλεονεκτήματα της δια βίου εκμάθησης γλωσσών και στην ενθάρρυνση της γλωσσομάθειας. Ακόμα, μέσω των ενεργειών της η Δράση αυτή βοηθά στην ανύψωση των επιπέδων διδασκαλίας και εκμάθησης γλωσσών.[114] Απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και σε όλους όσους έχουν κάποιο ρόλο σε αυτή, με έμφαση στη σχολική εκπαίδευση, στην προϋπηρεσιακή και ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση των καθηγητών γλωσσών, στην εκπαίδευση ενηλίκων, στην ανάπτυξη προγραμμάτων για διδασκαλία γλωσσών και κριτηρίων αξιολόγησης για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

Η Δράση Lingua χωρίζεται σε δύο μέρη:

- Η Lingua 1 στοχεύει στην ενθάρρυνση όλων των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να μάθουν και να μιλούν ξένες γλώσσες και να κάνει την εκμάθηση γλωσσών προσιτή σε όλους.
- Η Lingua 2 στοχεύει στην ανύψωση των επιπέδων διδασκαλίας και εκμάθησης γλωσσών με την ανάπτυξη υψηλής ποιότητας εργαλείων για τον σκοπό αυτό.

ε) Minerva: προωθεί την ανοιχτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τις τεχνολογίες της πληροφόρησης και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση

[113] http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/lingua_el.html
[114] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: σχέδιο δράσης 2004-2006 COM (2003) 449 τελικό

Η Δράση Minerva[115] στα πλαίσια του Προγράμματος Socrates επιδιώκει την ανάπτυξη διαλόγου και την ανταλλαγή εμπειριών και παραδειγμάτων καλής πρακτικής ανάμεσα σε ειδικούς στον τομέα των νέων τεχνολογιών στο χώρο της εκπαίδευσης. Ενισχύει την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών μέσα από τέσσερα διαφορετικά είδη δράσεων:

- Προγράμματα για την κατανόηση και ενίσχυση των καινοτομιών (πχ έρευνες, συγκριτικές αναλύσεις και μελέτες για την κατανόηση των εφαρμογών των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση).
- Δραστηριότητες για σχεδιασμό νέων μεθοδολογικών εργαλείων και τεχνικών για δημιουργία καινοτόμων περιβαλλόντων μάθησης.
- Δραστηριότητες για την επικοινωνία, την πρόσβαση στα αποτελέσματα των σχεδίων και τη διάδοση τους.
- Δραστηριότητες για την ανάπτυξη δικτύων για ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών που συνδέονται με την επικοινωνιακή πληροφορική τεχνολογία και την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Βασικό κριτήριο στην επιλογή των προτάσεων είναι η τοποθέτηση των νέων τεχνολογιών στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας χωρίς να μετατρέπονται σε αυτοσκοπό, η δυνατότητα πολλαπλασιασμού των αποτελεσμάτων και η συμμετοχή όσο περισσότερων κρατών.

στ) Παρατήρηση και Καινοτομία στα εκπαιδευτικά συστήματα και τις εκπαιδευτικές πολιτικές. Αυτή η ενέργεια προωθείται από τις δράσεις Naric, Ευρυδίκη και Arion

Η Δράση Παρατήρηση και Καινοτομία στα Εκπαιδευτικά Συστήματα και Εκπαιδευτικές Πολιτικές στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας και στη διαφάνεια των εκπαιδευτικών συστημάτων των Ευρωπαϊκών χωρών, όπως επίσης και στην εισαγωγή καινοτόμων πρακτικών στην εκπαίδευση. Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται με την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών, τον εντοπισμό καλών πρακτικών, τη συγκριτική ανάλυση εκπαιδευτικών συστημάτων και εκπαιδευτικών πολιτικών και τη συζήτηση και ανάλυση θεμάτων κοινού εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος.

Για την επίτευξη των στόχων της η Δράση αυτή υποστηρίζει τις Επισκέψεις Μελέτης ΑΡΙΩΝ και τα Δίκτυα ΕΥΡΥΔΙΚΗ και NARIC.

ζ) Κοινές δράσεις με άλλα Κοινοτικά Προγράμματα, όπως Leonardo da Vinci και Νεολαία

3.1.2 Leonardo Da Vinci

[115] www.ypepth.gr

Άλλο ευρωπαϊκό πρόγραμμα είναι το πρόγραμμα Leonardo da vinci[116] εστιάζει στις ανάγκες της εκπαίδευσης και κατάρτισης όσων εμπλέκονται στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Στοχεύει στην υποστήριξη της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας, με την παροχή βοήθειας στους Ευρωπαίους πολίτες για την απόκτηση νέων δεξιοτήτων, γνώσεων και προσόντων που αναγνωρίζονται και πέρα από τα σύνορα της χώρας τους. Υποστηρίζει επίσης καινοτομίες και βελτιώσεις στα συστήματα και τις πρακτικές της επαγγελματικής εκπαίδευσης[117]. Κύριος στόχος είναι να αυξηθεί η ποιότητα και η ελκυστικότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη. Το Leonardo da vinci[118] είναι ανοιχτό σε ολόκληρο το φάσμα των θεματικών που καλύπτονται από την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Υποστηρίζει τη μεταφορά γνώσης, καινοτομίας και εμπειρίας μεταξύ όλων των βασικών φορέων σε αυτό το χώρο.[119]

Το Leonardo da vinci[120] χρηματοδοτεί ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, ειδικότερα τη διακρατική κινητικότητα, ευρωπαϊκά προγράμματα που εστιάζουν στην ανάπτυξη ή στη μεταφορά καινοτομίας, καθώς επίσης και δίκτυα.[121] Απευθύνεται σε καταρτιζόμενους κατά την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, απασχολούμενους στην αγορά εργασίας, σε επαγγελματίες της εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς επίσης και σε οποιοδήποτε φορέα που δραστηριοποιείται σε αντίστοιχους τομείς.

Άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα πέραν του Socrates και του Leonardo da Vinci είναι τα:

3.1.3 Youth

Το πρόγραμμα «Νεολαία»[122] είναι το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας. Δικαίωμα συμμετοχής στο πρόγραμμα έχουν φυσικά πρόσωπα, νέοι και νέες, και φορείς που ασχολούνται με θέματα νεολαίας. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει τις ανταλλαγές των νέων μέσα την κοινότητα και με τρίτες χώρες, την ευρωπαϊκή εθελοντική υπηρεσία, τις πρωτοβουλίες νέων, τις κοινές δράσεις με άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα, καθώς και υποστηρικτικά μέτρα.[123] Στόχος του προγράμματος είναι να δοθούν στους νέους οι

[116] www.ec.europa.eu/education/index_en.html
[117] www.bpis.teipat.gr/leonardo.htm
[118] www.ucy.ac.cy
[119] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Ενδιάμεση έκθεση της ευρωπαϊκής επιτροπής σχετικά με την έναρξη της επιχειρησιακής υλοποίησης του δεύτερου σταδίου του προγράμματος Leonardo da vinci 2000-2006. COM (2002) 315 τελικό βλ. και COM (2004) 152 τελικό
[120] www.ekep.gr
[121] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Για τη διακρατική κινητικότητα εντός της κοινότητας για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης: ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα COM (2005) 450 τελικό
[122] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Λευκό βιβλίο της ευρωπαϊκής επιτροπής μια νέα πνοή για την ευρωπαϊκή νεολαία» COM (2001) 681 τελικό βλ. και COM (2004) 158 τελικό βλ. και COM (2004) 471 τελικό βλ. και COM (2006) 228 τελικό βλ. και COM (2006) 465 τελικό
[123] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Περί της θέσης της κοινότητας στο συμβούλιο σύνδεσης σχετικά με τη χρηματοδοτική συνεισφορά της Εσθονίας για τη συμμετοχή της στα

δυνατότητες να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες που ενδέχεται να αποτελέσουν ένα από τα θεμέλια της μελλοντικής τους εξέλιξης και να μπορέσουν να ασκήσουν την ιδιότητα του υπεύθυνου πολίτη που θα διευκολύνει την ενεργό ένταξή τους στην κοινωνία, λαμβανομένης επίσης υπόψη της σημασίας της προώθησης ίσων ευκαιριών.[124]

3.1.4 Tempus

Το Tempus[125] προωθεί την εθελοντική σύγκλιση με τις εξελίξεις στην ΕΕ στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που απορρέουν από τη Στρατηγική της Λισσαβόνας για τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας και ανάπτυξης, καθώς και η διαδικασία της Μπολόνια[126] για τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης.

Το Tempus χρηματοδοτεί δύο τύπους δράσεων, μέσω τακτικών προσκλήσεων για υποβολή προτάσεων που δημοσιεύονται στον παρόντα δικτυακό τόπο.

1) Τα κοινά **σχέδια** αυτά βασίζονται σε πολυμερείς συνεργασίες μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ΕΕ και των χωρών εταίρων. Μπορούν να αναπτύξουν, να εκσυγχρονίσουν και να διαδώσει νέα προγράμματα σπουδών, μεθόδους διδασκαλίας ή υλικών, την τόνωση της διασφάλισης της ποιότητας του πολιτισμού, καθώς και τον εκσυγχρονισμό της διαχείρισης και διακυβέρνησης των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

2) **Διαρθρωτικά μέτρα** συμβάλλουν στην ανάπτυξη και τη μεταρρύθμιση των ιδρυμάτων και συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις χώρες εταίρους, για να ενισχυθεί η ποιότητα και η καταλληλότητα, και την αύξηση της σύγκλισής τους με την ΕΕ, τις εξελίξεις.

Το Tempus[127] έχει ανανεωθεί 4 φορές. Tempus II,[128] Tempus Iibis, Tempus III-2000-2006[129]

3.1.5 Πολιτισμός 2000

προγράμματα Σωκράτης και Νεολαία κατά τα έτη 2001-2006. COM (2001) 2, 3 τελικό

[124] http://my.aegean.gr/web/article86.html

[125] http://ec.europa/education/programmes/tempus/index_en.html

[126] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Η νέα γενιά κοινοτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2006 COM 2004 156 τελικό βλ. και COM (2004) 157 τελικό

[127] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). European Training Foundation: Ετήσια έκθεση 2000 COM (2001) 810 τελικό βλ. και COM (2005) 26 τελικό βλ. και COM (2005) 515 τελικό βλ. και COM (2006) 491 τελικό βλ .και COM (2007) 420 τελικό

[128] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Tempus (Phare and Tacis) COM (2001) 365 τελικό και COM (2002) 323 τελικό βλ και COM (2004) 109 τελικό

[129] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Για την τροποποίηση της απόφασης 1999/311/ΕΚ σχετικά με την έγκριση της τρίτης φάσης του διευρωπαϊκού προγράμματος συνεργασίας για την τριτοβάθμα εκπάιδευση (Tempus III- 2000-2006) COM (2002) 47 τελικό βλ. και COM (2003) 90 τελικό

Το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000»[130] αποτελεί ενιαίο μέσο προγραμματισμού και χρηματοδότησης για τις κοινοτικές ενέργειες στον τομέα του πολιτισμού, το οποίο θεσπίστηκε για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2000 έως την 31η Δεκεμβρίου 2006.

Το πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000»[131] συνεισφέρει στην αξιοποίηση ενός πολιτιστικού χώρου κοινού για όλους τους Ευρωπαίους, ευνοώντας τη συνεργασία των δημιουργών, των πολιτιστικών παραγόντων και των πολιτιστικών φορέων των κρατών μελών. Με αυτό τον τρόπο το πρόγραμμα ευνοεί την προώθηση της δημιουργικότητας, της διακρατικής διάδοσης του πολιτισμού και της κινητικότητας των δημιουργών και άλλων παραγόντων και επαγγελματιών του πολιτισμού καθώς και των έργων τους. Το πρόγραμμα αυτό επιβεβαιώνει επίσης το ρόλο του πολιτισμού ως οικονομικού παράγοντα και παράγοντα κοινωνικής ένταξης και βίωσης της ιδιότητας του πολίτη. Επίσης ευνοεί τη διασύνδεση με άλλες ενέργειες που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο άλλων κοινοτικών πολιτικών που έχουν συνέπειες για τον πολιτισμό.[132]

Η επίτευξη των στόχων που προβλέπει το πρόγραμμα πραγματοποιείται μέσω των ακόλουθων ενεργειών:

- ειδικές ενέργειες, καινοτόμοι και/ή πειραματικές, στις οποίες εμπλέκονται παράγοντες από τουλάχιστον τρεις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Αυτές οι ενέργειες αποβλέπουν ιδιαίτερα στην ανάδειξη και την ανάπτυξη νέων μορφών πολιτιστικής έκφρασης, στη βελτίωση της πρόσβασης στον πολιτισμό, ιδίως των νέων και των μη ευνοημένων προσώπων καθώς και στην απευθείας μετάδοση πολιτιστικών εκδηλώσεων χάρη στις νέες τεχνολογίες της κοινωνίας της πληροφορίας
- ενέργειες που εντάσσονται σε δομημένες και πολυετείς συμφωνίες πολιτιστικής συνεργασίας. Αυτές οι συμφωνίες που επιτυγχάνονται μεταξύ πολιτιστικών παραγόντων από τουλάχιστον πέντε χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα, αποβλέπουν στην πραγματοποίηση δομημένων πολιτιστικών ενεργειών με μέγιστη διάρκεια τριών ετών και συνεισφέρουν στην επίτευξη προκαθορισμένου στόχου πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Οι συμφωνίες συνεργασίας αφορούν είτε την εμβάθυνση ενός πολιτιστικού τομέα είτε την ενσωμάτωση πολλών πολιτιστικών τομέων
- ειδικές πολιτιστικές εκδηλώσεις με ευρωπαϊκή και/ή διεθνή διάσταση. Πρόκειται για εκδηλώσεις σημαντικού μεγέθους και εμβέλειας, οι οποίες συμβάλλουν στην καλύτερη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι όλοι οι πολίτες ανήκουν στην ίδια κοινότητα (όπως η πρωτοβουλία «πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης»).[133]

[130] www.yppo.gr
[131] www.europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/129006.htm
[132] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2007). Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σε έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης COM (2007) 242 τελικό

Έως σήμερα συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Πολιτισμός 2000»[134] οι φορείς 30 ευρωπαϊκών χωρών: των 25 κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βέλγιο, Τσεχική Δημοκρατία, Δανία, Γερμανία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Κύπρος, Λεττονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο Ουγγαρία, Μάλτα, Κάτω Χώρες, Αυστρία, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο), των 3 χωρών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ - Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία) και των 2 υποψήφιων χωρών (Βουλγαρία και Ρουμανία).

3.1.6 Media

Το πρόγραμμα Media Plus[135] αποβλέπει στην υποστήριξη του κλάδου των οπτικοακουστικών μέσων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να προσδοθεί δυναμισμός στην παραγωγή και τη διάδοση ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών έργων. Υποκείμενος στόχος είναι να αποφευχθεί η κυριαρχία, στην ευρωπαϊκή αγορά, εισαγόμενων προγραμμάτων, ιδίως αμερικανικών. Το πρόγραμμα Media αποτελείται από δύο μέρη: Το πρώτο μέρος αφορά την ανάπτυξη, τη διανομή και την προώθηση οπτικοακουστικών έργων και το δεύτερο την κατάρτιση.
το Media Plus[136] πέτυχε τους στόχους του:

- **ανάπτυξη:** επέτρεψε την ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών ως προς τη σπουδαιότητα της φάσης ανάπτυξης παρέχοντάς τους πρόσβαση σε πρόσθετα χρηματοδοτικά μέσα (η υποστήριξη των Media Plus αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο 16% του κόστους ανάπτυξης).
- **διανομή:** η υποστήριξη του Media Plus[137] στον τομέα αυτόν έδωσε ικανοποιητικά αποτελέσματα, σύμφωνα με τους καθορισμένους στόχους: 90% των ταινιών που διανεμήθηκαν εκτός της εθνικής τους επικράτειας κατά την περίοδο αναφοράς υποστηρίχθηκαν από το Media Plus[138]
- **προώθηση και φεστιβάλ:** η πτυχή αυτή μπόρεσε να αποδείξει την αποτελεσματικότητά της από πλευράς κυκλοφορίας ευρωπαϊκών έργων μη εθνικών και τη διανομή τους στο κοινό. Κατά μέσο όρο 80% των ευρωπαϊκών έργων προγραμματίστηκαν στα υποστηριζόμενα φεστιβάλ, πράγμα που προσδίδει στην πτυχή αυτή ισχυρή ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία
- **δοκιμαστικά σχέδια:** τα δοκιμαστικά σχέδια ήταν ολιγάριθμα (5 σχέδια) αλλά αντιπροσώπευαν έναν όχι αμελητέο προϋπολογισμό (3,2 εκατ. ευρώ)

[133] Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Για μια διεθνή νομική πράξη σχετικά με την πολιτιστική πολυμορφία COM 2003 520 τελικό
[134] www.artosfoundation.org/ccp/gr/newsletter.htm
[135] www.iom.gr
[136] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη στην πράξη: προαγωγή του ευρωπαϊκού πολιτισμού και της πολυμορφίας μέσω των προγραμμάτων για τη νεολαία, τον πολιτισμό, τον οπτικοακουστικό τομέα και τη συμμετοχή των πολιτών COM (2004) 154 τελικό βλ. και COM (2004) 176 τελικό
[137] http://europa.eu/scadplus/html
[138] www.filmarchives_online.eu

- **προπαρασκευαστική ενέργεια «i2i Οπτικοακουστικός τομέας»:** η καλυπτόμενη από την αξιολόγηση περίοδος δεν περιείχε παρά μία διαδικασία διαλογής στη διάρκεια την οποίας υποστηρίχθηκαν 40 σχέδια, για συνολικό ποσό περίπου ενός εκατ. ευρώ.

3.1.7 Νέο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης στον τομέα της Δια Βίου Μάθησης 2007-2013

Σύμφωνα με απόφαση[139] του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15ης Νοεμβρίου 2006, τέθηκε σε ισχύ το νέο ευρωπαϊκό πρόγραμμα δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης (Lifelong Learning Programme, 2007-2013,[140]) το οποίο ενσωματώνει τα προηγούμενα Σωκράτης και Leonardo καθώς και το πρόγραμμα E-learning και τη δράση Jean Monnet.

Στρατηγικός στόχος του προγράμματος[141] είναι «να συμβάλει, με τη δια βίου μάθηση, στην ανάπτυξη της Κοινότητας ως προηγμένης κοινωνίας βασισμένης στη γνώση, με βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, καλύτερες και περισσότερες θέσεις απασχόλησης και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή, διασφαλίζοντας, παράλληλα, ικανοποιητική προστασία του περιβάλλοντος για τις μελλοντικές γενιές. Αποσκοπεί ιδίως στην ενίσχυση των ανταλλαγών, της συνεργασίας και της κινητικότητας μεταξύ των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Κοινότητα ώστε να καταστούν παγκόσμιο σημείο ποιοτικής αναφοράς»[142]

Εκτός από αυτόν το γενικό στόχο, το πρόγραμμα έχει τους ακόλουθους ειδικούς στόχους που αφορούν τη δια βίου μάθηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση:

- συμβολή στην ανάπτυξη ποιοτικής δια βίου μάθησης και στην προώθηση των υψηλών επιδόσεων, της καινοτομίας και της ευρωπαϊκής διάστασης στα εφαρμοζόμενα συστήματα και πρακτικές,
- στήριξη της πραγμάτωσης ευρωπαϊκού χώρου της δια βίου μάθησης,
- συνδρομή στη βελτίωση της ποιότητας, της ελκυστικότητας και της διαθεσιμότητας των ευκαιριών για δια βίου μάθηση,
- ενίσχυση της συμβολής της δια βίου μάθησης στην κοινωνική συνοχή, στην ενεργό άσκηση της ιδιότητας του πολίτη, στον διαπολιτισμικό διάλογο, στην ισότητα των φύλων και στην προσωπική ολοκλήρωση του ατόμου,
- συνδρομή στην προώθηση της δημιουργικότητας, της ανταγωνιστικότητας, της απασχολησιμότητας και της επιχειρηματικότητας,[143]

---

[139] Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 327 αριθμ.1720/2006/ΕΚ
[140] www.ec.europa.eu/education/programmes/llp/index.en.html
[141] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Για τη θέσπιση ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης COM (2004) 474 τελικό βλ. και COM (2006) 467 τελικό
[142] www.ypepth.gr
[143] http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082.htm

- συμβολή στην αύξηση της συμμετοχής των ατόμων όλων των ηλικιών, περιλαμβανομένων των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των μειονεκτουσών ομάδων,
- προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας,
- υποστήριξη της ανάπτυξης των μέσων που προσφέρουν οι τεχνολογίες των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ),[144]
- ενίσχυση του ρόλου της δια βίου μάθησης στη συνειδητοποίηση της ιδιότητας του ευρωπαίου πολίτη με αναγνώριση των ευρωπαϊκών αξιών και της ανοχής και σεβασμό για άλλους λαούς και πολιτισμούς,
- προώθηση της συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και της κατάρτισης,
- συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας με την ενθάρρυνση της βέλτιστης χρήσης των αποτελεσμάτων, καινοτόμων προϊόντων και διαδικασιών και της ανταλλαγής καλών πρακτικών.

Κατά την εφαρμογή του προγράμματος πρέπει να εξασφαλιστεί συνέπεια και συμπληρωματικότητα με το πρόγραμμα εργασίας «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010»,[145] τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης για την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση καθώς και άλλες πολιτικές όπως αυτές για τον πολιτισμό, τη νεολαία ή τις επιχειρήσεις.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, το πρόγραμμα υποστηρίζει τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- την κινητικότητα των προσώπων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης,
- τις διμερείς και πολυμερείς εταιρικές σχέσεις,
- τα μονομερή, εθνικά ή πολυμερή σχέδια, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αποσκοπούν στην προώθηση της ποιότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω της διακρατικής μεταφοράς καινοτομίας,
- τα πολυμερή δίκτυα,
- τις μελέτες και μεταρρυθμίσεις των πολιτικών και των συστημάτων στον τομέα της δια βίου μάθησης καθώς και των συνισταμένων τους,
- την παροχή λειτουργικών επιχορηγήσεων για την υποστήριξη ορισμένων λειτουργικών και διοικητικών δαπανών των ιδρυμάτων και ενώσεων,
- τα συνοδευτικά μέτρα, δηλαδή τις άλλες πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στην προαγωγή των στόχων του προγράμματος,
- τα προπαρασκευαστικά μέτρα για τις αρμοδιότητες αυτές,

[144] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Για την έγκριση πολυετούς προγράμματος (2004-2006) για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης) COM (2002) 751 τελικό

[145] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010. Επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η στρατηγική της Λισσαβόνας COM (2003) 685 τελικό βλ. και COM (2005) 549 τελικό βλ και COM (2006) 236 τελικό

- τη διοργάνωση εκδηλώσεων (σεμινάρια, συνέδρια) για τη διευκόλυνση της εφαρμογής του προγράμματος, την πραγματοποίηση ενεργειών πληροφόρησης, δημοσίευσης, διάδοσης και ενεργειών για την αύξηση της αποδοχής του προγράμματος, καθώς και παρακολούθησης και αξιολόγησής του.

Στο Πρόγραμμα συμμετέχουν τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης -Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Δανία, Γερμανία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Λουξεμβούργο, Ουγγαρία, Μάλτα, Ολλανδία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβενία, Δημοκρατία της Σλοβακίας, Φινλανδία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο-, οι 3 χώρες του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (Ισλανδία, Λιχτενστάιν και Νορβηγία) και η Τουρκία.[146]

Οι δικαιούχοι του προγράμματος είναι:

- μαθητές, σπουδαστές, εκπαιδευόμενοι και ενήλικοι διδασκόμενοι,
- κάθε κατηγορία εκπαιδευτικού προσωπικού,
- άτομα από την αγορά εργασίας,
- ιδρύματα και οργανισμοί που υποβάλλουν προσφορές στο πλαίσιο του προγράμματος,
- άτομα και οργανισμοί αρμόδιοι για τα εκπαιδευτικά συστήματα και τις εκπαιδευτικές πολιτικές σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο,
- επιχειρήσεις, κοινωνικοί εταίροι και οι οργανώσεις τους σε όλα τα επίπεδα, περιλαμβανομένων των επαγγελματικών οργανώσεων και των εμπορικών και βιομηχανικών επιμελητηρίων,
- φορείς που παρέχουν υπηρεσίες προσανατολισμού, συμβουλευτικής και πληροφόρησης,
- ενώσεις συμμετεχόντων, γονείς ή εκπαιδευτικοί,
- ερευνητικά κέντρα και οργανισμοί,
- μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί, οργανισμοί εθελοντικών δραστηριοτήτων και μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ),

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα χωρίζεται σε 6 υποπρογράμματα, από τα οποία τα 4 είναι τομεακά, Comenius, Erasmus, Leonardo da vinci, Grundtvig και τα άλλα 2 εγκάρσια,[147] καλύπτει κυρίως δραστηριότητες που ξεπερνούν τα όρια των τομεακών προγραμμάτων. Όλα τα προγράμματα έχουν την ίδια δομή και καλύπτουν τόσο τις ανάγκες διδασκαλίας και μάθησης των συμμετεχόντων όσο και τα ιδρύματα και τους οργανισμούς που παρέχουν ή διευκολύνουν την εκπαίδευση σε κάθε τομέα. Η κινητικότητα, οι γλώσσες και οι νέες τεχνολογίες περιλαμβάνονται σε όλες τις ενέργειες.

[146] www.iky.gr
[147] http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082..htm

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι ομαδοποιήσαμε όλα τα ευρωπαϊκά προγράμματα προσπαθώντας να ενημερώσουμε πληρέστερα τον αναγνώστη για την σκοπιμότητα του καθενός. Γίνεται αντιληπτό ότι τόσο οι δήμοι όσο και πολλοί άλλοι οργανισμοί έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν αν όχι όλα τα προγράμματα, ένα μέρος έτσι ώστε αφενός να καταρτιστούν καλύτερα οι εργαζόμενοι αλλά και να ενημερωθούν οι πολίτες για τις δυνατότητες που τους προσφέρονται με απώτερο στόχο την ανάπτυξη αρχικά της προσωπικότητας του καθενός και εν συνεχεία του τόπου, της κοινωνίας. Στη συνέχεια της εργασίας μας θα αναφερθούμε στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.

3.2 Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Η Επιτροπή με χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου έχει το δικαίωμα να καλεί τα κράτη- μέλη να υποβάλουν προγράμματα εντασσόμενα σε κατευθύνσεις κοινοτικού ενδιαφέροντος, τις οποίες αποφασίζει με δική της πρωτοβουλία- οι επονομαζόμενες Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.[148]

Τρία στοιχεία χαρακτηρίζουν τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και συμβάλλουν στην προστιθέμενη αξία τους σε σχέση με τις υπόλοιπες ενέργειες που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά ταμεία:

- υποστήριξη της ανάπτυξης συνεργασίας σε διακρατικό, διασυνοριακό και διαπεριφερειακό επίπεδο
- καινοτομία είτε ως προς το περιεχόμενο, είτε ως προς το είδος της εταιρικής σχέσης, είτε ως προς τη μεθοδολογία υλοποίησης
- ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων[149]

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες αφορούν μια σειρά από δράσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση προβλημάτων σε περιοχές αιχμής για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής στην Κοινότητα. Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες διακρίνονται σε 4 περιόδους:

3.2.1 Α΄ περίοδος Κοινοτικών Πρωτοβουλιών 1989-1993

Κατά τη χρονική περίοδο, 1989-1993, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθετεί τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες στους τομείς που κρίνει ότι παρουσιάζουν προτεραιότητα ή είναι σημαντικοί για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, με στόχο την εξασφάλιση οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Στο εν λόγω πλαίσιο υλοποιούνται 3 Κοινοτικές Πρωτοβουλίες[150] που αποβλέπουν στη στήριξη της απασχόλησης. Πρόκειται για τις πρωτοβουλίες:

---

[148] Σταμέλος, Γ. και Α. Βασιλόπουλος. (2004). Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, θεματολογία, μεθοδολογία υλοποίησης, επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση. Αθήνα: Μεταίχμιο

[149] www.yper.gr

[150] http://www.eye-ekt.gr/StaticPage.aspx?mn=329

- Euroform, για τη δημιουργία νέων επαγγελματικών ειδικεύσεων, νέων δεξιοτήτων και νέων ευκαιριών απασχόλησης
- Now, για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και την επαγγελματική ένταξη των γυναικών στους τομείς της απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης
- Horizon, για τη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας για άτομα με ειδικές ανάγκες και άτομα που ανήκουν σε μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού.

3.2.2 Β΄ περίοδος Κοινοτικών Πρωτοβουλιών 1994-1999

Την περίοδο 1994- 1999 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε κατευθύνσεις για την υλοποίηση των παρακάτω κοινοτικών πρωτοβουλιών:

- Interreg[151]

Η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg, που υιοθετήθηκε για πρώτη φορά το 1990, αποσκοπεί στο να προετοιμάσει τις παραμεθόριες περιοχές για μια Κοινότητα χωρίς εσωτερικά σύνορα. Ο γενικός στόχος των κοινοτικών πρωτοβουλιών Interreg ήταν και παραμένει να μην αποτελούν τα εθνικά σύνορα εμπόδια στην ισόρροπη ανάπτυξη και στην ενοποίηση του ευρωπαϊκού εδάφους.

- Leader II

Στόχος της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader είναι να παροτρύνει τους φορείς των αγροτικών περιοχών να εξετάσουν το δυναμικό ανάπτυξης της περιοχής τους στο πλαίσιο μιας περισσότερο μακροπρόθεσμης προοπτικής.[152] Το Leader I αξιοποιήθηκε τη χρονική περίοδο 1991-1994 ενώ το Leader II το διάστημα από το 1994-1999.

- Urban

Η ευρωπαϊκή επιτροπή αναγνωρίζοντας ότι απαιτείται να δοθεί σε κοινοτικό επίπεδο, μεγαλύτερη προσοχή στα προβλήματα των πόλεων προχώρησε στην ανάληψη της κοινοτικής πρωτοβουλίας Urban που αφορά την οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση των πόλεων και οικισμών σε κρίση, ώστε να προωθηθεί η αειφόρος αστική ανάπτυξη.[153]

Για την προγραμματική περίοδο 1994- 1999, σε σύνολο 118 προγραμμάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ελλάδα χρηματοδοτήθηκαν 6 υποπρογράμματα που περιλάμβαναν 11 δήμους.

- Emploi,

Η πρωτοβουλία Employment, με συνολικό προϋπολογισμό 1,835 δισ. ecu διαχωρίζεται, όσον αφορά την εφαρμογή της στην Ελλάδα, σε 4 άξονες:

[151] www.interegionet.org
[152] http://europa.eu.htm
[153] www.urban.gr

- Άξονας Now με στόχο την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών αντρών και γυναικών σχετικά με τον προσανατολισμό, την κατάρτιση και την απασχόληση
- Άξονας Integra με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και της δυνατότητας απασχόλησης των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, που είναι αποκλεισμένοι ή που κινδυνεύουν να αποκλειστούν
- Άξονας Horizon με στόχο τη βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην αγορά εργασίας, και την προώθηση των σταθερών προοπτικών απασχόλησής τους.
- Άξονας Youthstart με στόχο την υποστήριξη των ηλικιών 16-24 ετών, χωρίς ή με ανεπαρκή βασικά επαγγελματικά προσόντα με ορίζοντα την ένταξή τους στην αγορά εργασίας ή την επανένταξή τους σε κατάλληλη εκπαιδευτική βαθμίδα[154]

- *Adapt*

Η Πρωτοβουλία Adapt αποσκοπούσε στο να βοηθήσει τους εργαζόμενους να προσαρμοστούν στις αλλαγές στη βιομηχανία. Ειδικός στόχος του προγράμματος ήταν η προώθηση της καινοτομίας και η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών. Το 1997 δημιουργήθηκε το Adapt 2 με βασική κατεύθυνση τις κοινωνικές πλευρές της κοινωνίας της πληροφορίας. Συνοψίζοντας, μπορεί να ειπωθεί ότι συνολικά 4 ήταν οι στόχοι της Adapt[155]:

- η επιτάχυνση της προσαρμογής του εργατικού δυναμικού στις βιομηχανικές αλλαγές
- η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της βιομηχανίας, των υπηρεσιών και του εμπορίου
- η βελτίωση των προσόντων καθώς και την αύξηση της ευελιξίας και της κινητικότητας των εργαζομένων προκειμένου να προληφθεί η ανεργία η πρόβλεψη και επιτάχυνση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και νέων δραστηριοτήτων, κυρίως αυτών που προϋποθέτουν ένταση εργασίας με έμφαση στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Πέρα των παραπάνω προγραμμάτων αυτό το διάστημα εμφανίστηκαν και άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες με την επωνυμία,[156] Rechar 2, Konver, Retex, Sme, Pesca, Peace, Regis II, Resider II, οι οποίες στη συνέχεια εγκαταλείφθηκαν ή συγχωνεύτηκαν σε άλλα προγράμματα.

Οι δύο κύριες κοινοτικές πρωτοβουλίες[157] στο χώρο του ανθρώπινου δυναμικού, για την περίοδο 1994-1999, είναι τα προγράμματα Employment και Adapt. Η ανάπτυξη

[154] www.yper.gr. Εγκύκλιος Εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Απασχόληση, 1997

[155] Σταμέλος, Γ. και Α. Βασιλόπουλος. (2004). Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, θεματολογία, μεθοδολογία υλοποίησης, επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση. Αθήνα: Μεταίχμιο

[156] Σιπητάνου, Α. (2005). *Θεσμοί και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια βίου μάθηση. Μια κριτικο- ερμηνευτική προσέγγιση.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

[157] Community Initiatives

των δράσεων των κοινοτικών πρωτοβουλιών γίνεται στο επίπεδο των κρατών- μελών, τα οποία υποβάλλουν προτάσεις για την εφαρμογή προγραμμάτων, πειραματικών σχεδίων, μελετών, ανάπτυξη δικτύων κ.ά..

Την περίοδο 1994- 1996 η Κοινότητα συγκέντρωσε αρκετές από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες και στόχους της προηγούμενης περιόδου 1989-1993 σε ένα κοινό πλαίσιο με τίτλο «Απασχόληση»[158], σκοπός του οποίου ήταν η ανάπτυξη της απασχόλησης διαμέσου της ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού. Το πρόγραμμα Employment αποτελούνταν από τέσσερα διακριτά προγράμματα: Now, Horizon, Youth Start, Integra.

Με αυτό τον τρόπο η Κοινότητα έδωσε έμφαση στη στρατηγική της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού μέσω πολιτικών ενίσχυσης της απασχόλησης, φέρνοντας 4 προγράμματα δράσης σε ένα κοινό πλαίσιο στόχων, ελπίζοντας σε πιο ορατά αποτελέσματα των διεθνικών δραστηριοτήτων από ό,τι τα προηγούμενα προγράμματα. Μέσω του Employment επιχείρησε να συνδέσει την απασχόληση μειονεκτικών ομάδων του πληθυσμού με την κοινωνική διάσταση της κοινοτικής πολιτικής. Ουσιαστικά, πρόκειται για μια αντισταθμιστική πολιτική που στρέφεται προς ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού διατηρώντας ενεργό το κοινωνικό πρόσωπο της Κοινότητας.[159]

Τέλος, είναι αναγκαίο να τονιστεί ότι η Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal που εισήχθη την Γ΄ περίοδο 2000-2006, αντικατέστησε τις προηγούμενες πρωτοβουλίες Adapt και Emploi τις οποίες περιλαμβάνει ως επιμέρους προγράμματα.

3.2.3 Γ΄ περίοδος Κοινοτικών Πρωτοβουλιών 2000-2006

Για την περίοδο 2000- 2006, η Επιτροπή προέβη σε δραστική μείωση του αριθμού των κοινοτικών πρωτοβουλιών, από δεκατρείς που ήταν στην προηγούμενη περίοδο σε τέσσερις.

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες λαμβάνουν το 5,35% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων και η κάθε πρωτοβουλία χρηματοδοτείται μόνον από ένα Ταμείο. Αυτές είναι:

3.2.3.1 *Leader[160] αγροτουρισμός και ανάπτυξη της υπαίθρου*

Η πρωτοβουλία Leader στοχεύει στη συγκέντρωση των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων των αγροτικών περιοχών, ώστε να μελετηθούν νέες τοπικές στρατηγικές αειφόρου ανάπτυξης και να προωθηθούν περιβαλλοντικές, πολιτιστικές επενδύσεις, προώθησης τοπικών προϊόντων και υποστήριξης καινοτόμων αγροτικών έργων που προτείνονται από συμπράξεις τοπικών συλλογικοτήτων για να διαμορφώσουν την αναπτυξιακή ταυτότητα κάθε περιοχής.

---

[158] Employment

[159] Πασιάς, Γ. (2006). Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση. Θεσμικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική (1950-1999). Τόμος Α΄. Αθήνα: Gutenberg

[160] Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων

Στη συνέχεια της εργασίας παραθέτουμε έναν πίνακα που σχετίζεται με τις τέσσερις προτεραιότητες και τα μέτρα της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader, η οποία ιδιαίτερα αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση με σκοπό να ελέγξουμε αν υπάρχει κάποιο από τα 8 συνολικά μέτρα που να σχετίζεται με την εκπαίδευση, την απασχόληση, ή την αντιμετώπιση της ανεργίας και γενικότερα την τοπική ανάπτυξη.

Πίνακας 1: Άξονες προτεραιότητας, μέτρα και ενδεικτικές δράσεις της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader

Με τον παραπάνω πίνακα προσπαθήσαμε να ελέγξουμε αν υπάρχει κάποιο μέτρο ή κάποια ενδεικτική δράση στην οποία να γίνεται αισθητή η ύπαρξη και αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης. Συγκεκριμένα, στον άξονα προτεραιότητας 1 «Ολοκληρωμένες πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης» του μέτρου 1.3 «Υποστηρικτικές Ενέργειες» παρατηρούμε ότι υπάρχουν 3 δράσεις που σχετίζονται με το θέμα που μελετάμε:

Άξονες προτεραιότητας	**Μέτρα**	**Ενδεικτικές δράσεις**
1: Ολοκληρωμένες πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης	1.1.: Τεχνική στήριξη φορέων υλοποίησης- Ομάδων Τοπικής Δράσης	3 δράσεις
	1.2.: Ενισχύσεις σε επενδύσεις- στήριξη επιχειρηματικότητας	24 δράσεις
	1.3: Υποστηρικτικές ενέργειες	3 δράσεις (σε αυτές περιλαμβάνονται προγράμματα κατάρτισης με στόχο την αναβάθμιση δεξιοτήτων και την εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, παράλληλα γίνονται προσπάθειες ενημέρωσης του πληθυσμού για την ύπαρξη αυτού του προγράμματος)
	1.4.: Προστασία- ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	10 δράσεις
2: Στήριξη συνεργασίας μεταξύ αγροτικών περιοχών	2.1.: Συνεργασία μεταξύ περιοχών της Ελλάδας: διατοπική- διαπεριφερειακή συνεργασία	Αφορά συνεργασίες (δεν υπάρχουν δράσεις)
	2.2.: Συνεργασία μεταξύ περιοχών δύο ή περισσότερων κρατών	Ενδεικτικά θέματα συνεργασιών: 4 - σε θέματα αγροτικού τουρισμού - σε θέματα μικρών αγροτικών επιχειρήσεων - σε θέματα νέων τεχνολογιών - σε θέματα περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς
3: Δικτύωση	3.1.: Λειτουργία δικτύου Leader	2 δράσεις
	3.2.: Λειτουργία ελληνικής μονάδας εμψύχωσης δικτύου Leader	8 και πλέον ενδεικτικές δράσεις συμπεριλαμβάνονται σε αυτές ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, αξιοποίηση internet, συμβουλευτικές υπηρεσίες κ.ά.
4: Διαχείριση – παρακολούθηση- αξιολόγηση προγράμματος		

- αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση ανθρώπινου δυναμικού

- ενδεικτικά έργα: Προγράμματα κατάρτισης σε ποικίλα θέματα
    - μελέτες και συμβουλευτικές υπηρεσίες
    - προβολή, προώθηση, ευαισθητοποίηση
- ευαισθητοποίηση και ενημέρωση πληθυσμού για το τοπικό πρόγραμμα

Επίσης, στον άξονα προτεραιότητας 3 «Δικτύωση» και συγκεκριμένα στο μέτρο 3.2 «Λειτουργία ελληνικής ομάδας εμψύχωσης δικτύου Leader» διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν πάνω από 8 ενδεικτικές δράσεις μεταξύ των οποίων είναι:

- ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια
- σχεδιασμός και λειτουργία βάσης δεδομένων
- αξιοποίηση του internet
- πρότυποι φάκελοι για μεταφορά των πιλοτικών και πετυχημένων πρακτικών
- οργάνωση θεματικών συναντήσεων εργασίας
- συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις Ομάδες Τοπικής Δράσης, την Υπηρεσία Διαχείρισης και την Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος.

3.2.3.2 *Equal*[161] *με στόχο την καταπολέμηση των ανισοτήτων στο χώρο της εργασίας*

Η Equal στοχεύει στην άρση των αιτιών εκείνων που προξενούν ανισότητες και διακριτική μεταχείριση όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal αποτελεί μέρος της στρατηγικής της Ένωσης για περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και για την εξασφάλιση του δικαιώματος όλων στην πρόσβαση σε αυτές.[162] Η Equal λειτουργεί στη βάση αναπτυξιακών συμπράξεων, μεταξύ δημοσίου, μη κυβερνητικών οργανώσεων, κοινωνικών εταίρων και των επιχειρήσεων, σε συγκεκριμένα θεματικά πεδία τα οποία αποτελούν προϊόν επιλογής από τα κράτη- μέλη. Τα 5 επιλέξιμα θεματικά πεδία είναι τα εξής:

- απασχολησιμότητα
- ανάπτυξη επιχειρησιακού πνεύματος
- προσαρμοστικότητα
- ίσες ευκαιρίες σε άνδρες και γυναίκες
- άτομα που ζητούν άσυλο

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον πίνακα με σκοπό να παρατηρήσουμε τους 6 άξονες και αν υπάρχει κάποιο από τα 12 συνολικά μέτρα που να προβλέπει την εκπαίδευση, ή τη δια βίου μάθηση ως μέσω για την ανάπτυξη πρωτοβουλιών τοπικής αναδιάρθρωσης.

[161] Η Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal χρηματοδοτείται από το ΕυρωπαϊκόΚοινωνικόΤαμείο

[162] Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000α). Equal, Νέοι τρόποι αντιμετώπισης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχολησης. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία των Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Πίνακας 2: Άξονες προτεραιότητας, μέτρα και ενέργειες της κοινοτικής πρωτοβουλίας Equal[163]

Άξονες προτεραιότητας	Μέτρα	Ενέργειες
1: Απασχολησιμότητα	1.1.: Διευκόλυνση της πρόσβασης και της επιστροφής στην αγορά εργασίας	5 (περιλαμβάνονται προγράμματα μακροχρόνιας κατάρτισης και υποστήριξη μειονεκτουσών ομάδων)
	1.2.: Καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας σε σχέση με την αγορά εργασίας	3 (γίνεται λόγος για αναβάθμιση δεξιοτήτων)
2: Ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος	2.1.: Πρόσβαση για όλους όσον αφορά τη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης	3 (ανάπτυξη υπηρεσιών συμβουλευτικής
	2.2.: Ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας	3 (ενίσχυση της απασχόλησης μέσω των ΝΕΕ)
3: Προσαρμοστικότητα πνεύματος	3.1.: Προώθηση της δια βίου μάθησης και εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης όσων πλήττονται από διακρίσεις	4 (όλες σχετίζονται με προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης και την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης)
	3.2.: Υποστήριξη προσαρμοστικότητας εταιρειών και εργαζομένων στις διαρθρωτικές οικονομικές αλλαγές και χρήση τεχνολογίας πληροφορίας και νέων τεχνολογιών	2
4: Ίσες ευκαιρίες για γυναίκες και άνδρες	4.1.: Συνδυασμός οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής	2
	4.2.: Ενθάρρυνση της κατάργησης του επαγγελματικού διαχωρισμού	2
5: Οι αιτούντες άσυλο	5.1.: Υποστήριξη κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο	2
6: Τεχνική βοήθεια	6.1.: Ειδικές δράσεις υποστήριξης της Equal	8 (συνέδρια, σεμινάρια, ενημέρωση πολιτών)
	6.2.: Τεχνική βοήθεια για	3

[163] http:// ec.europa.eu/employment_social/equal/about/key-doc_en.cfm

	υποστήριξη της Equal	
	6.3.: Συμπληρωματικές δράσεις τεχνικής βοήθειας	5

Από τον παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι η Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal συμπεριλαμβάνει πολλές ενέργειες που σχετίζονται με το αντικείμενο που μελετάμε στην εργασία μας. Συγκεκριμένα, στον άξονα προτεραιότητας 1 «Απασχολησιμότητα» τόσο το μέτρο 1.1 όσο και το μέτρο 1.2 περιέχουν στις ενέργειές τους δράσεις που σχετίζονται με προγράμματα μακροχρόνιας κατάρτισης και απόκτησης νέων δεξιοτήτων αντίστοιχα. Στον άξονα προτεραιότητας 2 «Ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος» και συγκεκριμένα στο μέτρο 2.1 και 2.2 γίνεται λόγος για ανάπτυξη υπηρεσιών συμβουλευτικής και ενίσχυσης της απασχόλησης των Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών αντίστοιχα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στον άξονα προτεραιότητας 6, στο μέτρο 3.1 τονίζεται η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης, ενώ στο μέτρο 6.1 υπάρχουν ενέργειες που τονίζουν την αναγκαιότητα οργάνωσης συνεδρίων, σεμιναρίων με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών.

3.2.3.3 *Interreg III*[164] *με στόχο τη διαπεριφερειακή συνεργασία*

Η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg III προωθεί τις διασυνοριακές, διακρατικές και διαπεριφερειακές συνεργασίες για διαμόρφωση εταιρικών σχέσεων υπεράνω των συνόρων, για την προώθηση της ισόρροπης χωροταξίας πολυπεριφερειακών συνόλων, με πρώτη προτεραιότητα τις υπό ένταξη χώρες. Η διασυνοριακή συνεργασία αφορά τις περιφέρειες που βρίσκονται στη μία ή την άλλη πλευρά ενός συνόρου, χερσαίου ή θαλάσσιου. Η διακρατική συνεργασία αφορά μεγάλες ομάδες περιφερειών, συμπεριλαμβανομένων αυτών που βρίσκονται εκτός Ένωσης, οι οποίες αντιμετωπίζουν κοινές εδαφικές προκλήσεις. Τέλος, η διαπεριφερειακή συνεργασία συνδυάζει, σε διάφορα θέματα, τοπικές αρχές από οποιαδήποτε περιφέρεια της Ένωσης ή εκτός αυτής και όχι αναγκαστικά σε γειτονικές περιφέρειες.

Τέλος, παραθέτουμε πίνακα για να διαπιστώσουμε αν στις τρεις δράσεις της κοινοτικής πρωτοβουλίας Interreg υπάρχει κάποιος τομέας που να ασχολείται με την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού ή την απασχόληση.

Πίνακας 3: Δράσεις της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Interreg

INTERREG III- Διαπεριφερειακή Συνεργασία	
Δέσμη δράσεων	**Ενδεικτικές δράσεις**
Α΄: Διασυνοριακή συνεργασία	Βασικές υποδομές στις μεταφορές και στις επικοινωνίες

[164] Η κοινοτική πρωτοβουλία Interreg χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

	Στον τομέα του περιβάλλοντος
	Στον τομέα του πολιτισμού
	Στον τομέα των ανθρώπινων πόρων
	Στον τομέα των ΜΜΕ
Β΄: Διεθνική συνεργασία	
Γ΄: Διαπεριφερειακή συνεργασία	

Όσον αφορά την Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg παρατηρούμε ότι στις ενδεικτικές δράσεις υπάρχει τομέας όπου κρίνεται απαραίτητη η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Πράγμα που δείχνει για άλλη μια φορά την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης των ανθρώπων.

2.2.3.4 *Urban II*[165] *με στόχο την αστική ανάπτυξη*

Με την Κοινοτική Πρωτοβουλία Urban II, προωθείται μια νέα προσέγγιση της αστικής ανάπτυξης. Ενώ διατηρείται μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, βασικός στόχος του Urban II είναι η καινοτομία. Η ακριβής επιλογή των προβληματικών γειτονιών, είναι μια από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για αποτελεσματική πολιτική ανάπτυξης. Η συγκεντρωμένη Κοινοτική δράση με αυτόν τον τρόπο αυξάνει την επιρροή και τα οφέλη που απορρέουν από την εφαρμογή των προγραμμάτων.

Ειδικότερα χρηματοδοτεί προγράμματα για την ανακαίνιση κτιριακών αποθεμάτων, δημιουργεί θέσεις εργασίας (κυρίως μέσω της τεχνολογίας της πληροφορίας), καταπολεμά τον κοινωνικό αποκλεισμό, ενισχύει τις δημοκρατικές διαδικασίες και βελτιώνει τη μεταφορά και τις επικοινωνίες. Οι ανησυχίες για το περιβάλλον είναι επίσης πρώτης προτεραιότητας για το Πρόγραμμα του Urban II, με μέτρα όπως μείωση και καλύτερη διαχείριση απορριμμάτων και περιορισμό της ηχορύπανσης και της κατανάλωσης υδατανθράκων.

Στη συνέχεια της εργασίας μας παραθέτουμε έναν πίνακα με σκοπό να δείξουμε το ποσό των χρημάτων που αναλογεί στην Ελλάδα για τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

Πίνακας 4: Απορρόφηση χρημάτων από τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες στα 15 κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χώρα	Interreg	Urban	Equal	Leader	Σύνολο
Ισπανία	993,67	114,30	535,48	515,61	2.159,06
Γερμανία	813,71	150,95	534,38	272,71	1.771,74
Ιταλία	470,34	116,54	409,61	294,79	1.291,28
Γαλλία	438,32	103,54	332,33	278,23	1.152,42
Ηνωμένο	399,68	126,18	415,13	117,03	1.058,02

[165] Η κοινοτική πρωτοβουλία χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Βασίλειο					
Ελλάδα	627,12	25,89	108,20	189,90	**951,11**
Πορτογαλία	435,01	19,49	118,14	167,82	740,45
Ολλανδία	385,32	30,25	216,40	86,12	718,09
Αυστρία	202,05	8,53	105,99	78,39	394,96
Σουηδία	170,03	5,38	89,43	41,96	306,79
Φιλανδία	142,43	5,38	75,08	57,41	280,30
Βέλγιο	114,82	21,52	77,29	16,56	230,19
Ιρλανδία	92,74	5,38	35,33	49,68	183,14
Δανία	37,54	5,38	30,91	17,67	91,50
Λουξεμβούργο	7,73	0	4,42	2,21	14,35
ΕΕ-15	**5.382,39**	**756,74**	**3.143,32**	**2.230,24**	**11.512,70**

Από τον πίνακα παρατηρούμε ότι η Ελλάδα ευνοείται ιδιαίτερα καθώς της δίνεται η δυνατότητα να αξιοποιήσει ένα μεγάλο ποσό των 951,11 εκατομμυρίων ευρώ. Ειδικά όσον αφορά την κοινοτική πρωτοβουλία interreg παρατηρούμε ότι η χώρα μας καταλαμβάνει την τρίτη θέση με το ποσό των 627, 12 εκατ. Ευρώ μετά την Ισπανία και Γερμανία.

3.2.4 Δ΄ περίοδος Κοινοτικών Πρωτοβουλιών 2007-2013

Στη νέα προγραμματική περίοδο 2007- 2013**,** οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Equal και Leader συγχωνεύονται στους άξονες των επιχειρησιακών προγραμμάτων 2007-2013. Συγκεκριμένα η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader εντάσσεται στον άξονα προτεραιότητας 4 που σχετίζεται με την αγροτική ανάπτυξη, ενώ όσον αφορά την Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg αντικαθίσταται από τα Προγράμματα του Στόχου ΙΙΙ «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Ο συνολικός προϋπολογισμός των προγραμμάτων του στόχου ΙΙΙ ανέρχεται στα 8,7 δις., εκ των οποίων 210 εκατ. € από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης αντιστοιχούν στην Ελλάδα. Συμπεριλαμβανομένης, λοιπόν, και της εθνικής συμμετοχής, σχεδόν 300 εκατομμύρια ευρώ κοινοτικών και εθνικών πόρων θα δοθούν στα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας.

3.2.4.1 Προγράμματα Εδαφικής Συνεργασίας[166]

α) Διασυνοριακά

Όσον αφορά τα Προγράμματα Διασυνοριακής Συνεργασίας, η Ελλάδα συμμετέχει σε έξι Προγράμματα, συνολικού προϋπολογισμού, που ξεπερνά τα 320.000.000 Ευρώ, τη Διαχειριστική Αρχή των οποίων εξακολουθεί να διατηρεί. Τα Προγράμματα είναι τα εξής:

- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-Βουλγαρία»**,[167] προϋπολογισμού 110.735.958 Ευρώ

[166] www.espa.gr/es.asp

[167] Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα- Βουλγαρία 2007-2013. Έκδοση: Εγκεκριμένο, c (2008) 1129/28-03-2007

- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-Ιταλία»**,[168] προϋπολογισμού 88.955.170 Ευρώ
- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-Κύπρος»**,[169] προϋπολογισμού 41.633.290 Ευρώ
- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-Αλβανία»**, που συγχρηματοδοτείται από το Όργανο Προενταξιακής Βοήθειας (IPA) με 22.143.015 Ευρώ
- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-ΠΓΔΜ»**, που συγχρηματοδοτείται από το IPA με 24.810.005 Ευρώ
- **Πρόγραμμα «Ελλάδα-Τουρκία»***, που συγχρηματοδοτείται από το IPA, 34.088.992 Ευρώ

Η Ελλάδα συμμετέχει και σε τρία (3) Προγράμματα πολυμερούς διασυνοριακής συνεργασίας:

- **Πρόγραμμα Αδριατικής**,[170] με επιλέξιμες περιοχές τους Νομούς Κέρκυρας και Θεσπρωτίας στην Ελλάδα, καθώς περιφέρειες της Ιταλίας, Βοσνίας και Ερζεγοβίνης, Μαυροβουνίου, Αλβανίας, Σερβίας και Σλοβενίας. Το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το IPA, ενώ η Ελλάδα συνεισφέρει 5.659.992 Ευρώ.
- **Θαλάσσια Λεκάνη της Μεσογείου**, με επιλέξιμες περιοχές από όλες τις χώρες που βρέχονται από τη Μεσόγειο Θάλασσα. Ο συνολικός Προϋπολογισμός του προγράμματος υπερβαίνει τα 170.000.000 Ευρώ.
- **Μαύρη Θάλασσα**, με επιλέξιμες περιοχές τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης για την Ελλάδα, καθώς και περιφέρειες από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία, την Τουρκία, το Αζερμπαϊτζάν, την Ουκρανία, τη Γεωργία, τη Ρουμανία και τη Μολδαβία. Η Ελλάδα συνεισφέρει με 1.132.000 Ευρώ και θα έχει ενισχυμένο ρόλο, καθώς έχει αποφασιστεί να ορίσει τον Πρώτο Σύμβουλο της Διαχειριστικής Αρχής, που φιλοξενείται στη Ρουμανία.

β) Διακρατικά

Η Ελλάδα συμμετέχει σε δύο διακρατικά προγράμματα. Συγκεκριμένα:

- **Μεσογειακός Χώρος**,[171] στο οποίο συμμετέχουν η Ελλάδα, η Ισπανία, η Ιταλία, η Γαλλία, η Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο-Γιβραλτάρ, η Μάλτα, η Κύπρος, η Σλοβενία, η Κροατία και η Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Το Πρόγραμμα προήλθε από τη συγχώνευση των Προγραμμάτων INTERREG ARCHIMED και MEDOCC. Στη Θεσσαλονίκη θα φιλοξενηθεί το ένα από τα δύο Γραφεία Διασύνδεσης (Liaison Office) του Προγράμματος, στις αρμοδιότητες του

[168] European Territorial Cooperation Programme Greece- Italy. Athens (2007)
[169] Διασυνοριακό Πρόγραμμα Ελλάδα- Κύπρος περιόδου 2007-2013. Απόφαση έγκρισης c (2008) 1131-28-03-2008
[170] Ipa Adriatic cross-border cooperation programme στο http://www.espa.gr (2007cB)
[171] European Territorial Cooperation. European Regional Development fund Med Operational Programme (2007-2013) Version Adopted by the European Commission (2007)

οποίου εντάσσεται και η υποστήριξη υποψήφιων εταίρων και Τελικών Δικαιούχων από τις υποψήφιες και δυνητικά υποψήφιες προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση χώρες, οι οποίες συμμετέχουν στο Πρόγραμμα. Ο Προϋπολογισμός του Προγράμματος ανέρχεται σε 193.191.331 Ευρώ.

- **Χώρος Νοτιοανατολικής Ευρώπης**,[172] στο οποίο συμμετέχουν οκτώ (8) κράτη-μέλη της ΕΕ (Ιταλία, Αυστρία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα), καθώς και η Μολδαβία, η Κροατία, η Σερβία, το Μαυροβούνιο, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, η Αλβανία, η ΠΓΔΜ και η Ουκρανία. Το Πρόγραμμα προήλθε από τη διάσπαση του προγράμματος CADSES σε δύο διαφορετικές ζώνες, βόρεια και νότια. Ο προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 206.691.645 Ευρώ.

γ) Διαπεριφερειακά

Η Ελλάδα συμμετέχει στο διαπεριφερειακό πρόγραμμα INTERREG IV C,[173] στο οποίο συμμετέχουν όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ –πλην της Γερμανίας-, καθώς και η Νορβηγία και η Ελβετία. Ο Προϋπολογισμός του ανέρχεται σε 321.321.762 Ευρώ.

δ) Δίκτυα

Η Ελλάδα συμμετέχει και στα δίκτυα INTERACT,[174] ESPON[175] και URBACT.[176]
Με ανοικτά σύνορα, η Ελλάδα προσδοκά και την ανάπτυξη των δικών της παραμεθόριων περιοχών, την άνοδο της επιχειρηματικότητας και την ενίσχυση των υποδομών της σε όλη την ακριτική περιφέρεια. Οι προσπάθειες της Ειδικής Υπηρεσίας έχει αποδώσει καρπούς, προσελκύοντας το ενδιαφέρον των γειτονικών χωρών και των Βρυξελλών.

Αφού μελετήσαμε τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες από το 1989 έως και σήμερα μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι όλα αυτά τα χρόνια προσφέρονται από την Ευρώπη πληθώρα προγραμμάτων με ποικίλους στόχους το καθένα. Στο ερευνητικό μέρος της εργασίας μας θα μας δοθεί η δυνατότητα να παρατηρήσουμε σε ποιο βαθμό και ποιες ακριβώς κοινοτικές πρωτοβουλίες αξιοποίησαν οι δήμοι της Κεντρικής Μακεδονίας. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης- ΚΠΣ από τις αρχές της δεκαετίας του ’80 έως και τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013.

[172] South East Europe. Final version endorsed by the European Commission (2007)
[173] Interregional Cooperation Programme Interreg IVC Contributing to the European Commision Initiative “Regions for Economic Change” (2007)
[174] Interact 2007-2013. Good Governance of Territorial Cooperation Programmes European Commission (2007) October
[175] Espon 2013 Programme. European observation network on territorial development and cohesion. European Commission (2007) November
[176] The Urban Development Network Programme Urbact II. An exchange and learning programme for cities contributing to the European Commission Initiative “Regions for Economic Change” European Commission (2007) October

3.3 Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης[177]

Πριν αναφερθούμε στα σημερινά ΚΠΣ προηγήθηκαν κάποια άλλα προγράμματα όπως το «Πρόγραμμα Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985», το οποίο είναι το πρώτο αυτοτελές πρόγραμμα περιφερειακής ανάπτυξης στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, το «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987», το οποίο αποτελεί το τελευταίο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα που εφάρμοσε η Ελλάδα. Ακολούθησε το «Πενταετές Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1988-1992» που τελικά δεν προωθήθηκε για έγκριση στη Βουλή των Ελλήνων, αλλά τροποποιήθηκε και υποβλήθηκε στην Κοινότητα ως Σχέδιο Περιφερειακής Ανάπτυξης- ΣΠΑ 1989-1993, στη βάση του οποίου εγκρίθηκε το Α΄ ΚΠΣ, το οποίο αποτελείται από επί μέρους δράσεις οι οποίες ονομάζονται «Επιχειρησιακά Προγράμματα».

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης αντιπροσωπεύουν τη βασική μορφή υλοποίησης των διαρθρωτικών πολιτικών της Κοινότητας σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα με τη μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων το 1988. Το ΚΠΣ συνιστά μια απόφαση για την αμοιβαία ανάληψη υποχρεώσεων στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης μεταξύ του κράτους- μέλους και της Κοινότητας, στην οποία η Επιτροπή συμμετέχει ως ισότιμος έταιρος.[178] Το περιεχόμενο και οι διαδικασίες υλοποίησης περιγράφονται στους δυο βασικούς κανονισμούς του Συμβουλίου: τον κανονισμό- πλαίσιο 2052/88[179] και τον κανονισμό συντονισμού 4253/88[180]. Ο κανονισμός 2052/88 ορίζει το γενικό πλαίσιο της πολιτικής και αναφέρεται:

- στους στόχους, στα μέσα και στην αποστολή των διαρθρωτικών ταμείων,
- στις μεθόδους των διαρθρωτικών παρεμβάσεων
- στο αναλυτικό περιεχόμενο των στόχων και
- στις χρηματοοικονομικές διατάξεις

Σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίστηκαν για τη χρηματοδότηση των δράσεων της διαρθρωτικής πολιτικής στο εθνικό επίπεδο, κάθε κράτος- μέλος πρέπει να υποβάλει ένα συνολικό πρόγραμμα- πλαίσιο, ονομαζόμενο «Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης», στο οποίο να καθορίζονται οι δεσμεύσεις για τη χρηματοδότηση συγκεκριμένων επενδυτικών προγραμμάτων από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους. Το βασικό περιεχόμενο ενός ΚΠΣ περιλαμβάνει:

- τους άξονες προτεραιότητας που αφορά η κοινοτική παρέμβαση,
- τις μορφές της κοινοτικής παρέμβασης,
- το ενδεικτικό σχέδιο χρηματοδότησης και

[177] ΚΠΣ
[178] Επιτροπή των ΕΚ. (1989). Οδηγός για τη Μεταρρύθμιση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων, Λουξεμβούργο. σσ. 30-32
[179] Κανονισμός ΕΟΚ 2052/88 της 24.6.1988
[180] Κανονισμός ΕΟΚ 4253/88 της 19.12.1988

- το χρονοδιάγραμμα των παρεμβάσεων.[181]

Ως βασικά στάδια της υλοποίησης ενός ΚΠΣ θεωρούνται τα ακόλουθα, το στάδιο:

- σχεδιασμού και επεξεργασίας της πρότασης στο εθνικό-περιφερειακό επίπεδο,
- εξέτασης και έγκρισης της πρότασης από την Επιτροπή του ΚΠΣ,
- εφαρμογής της πρότασης
- παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων.

Στο σημείο αυτό θα προβούμε στην περιγραφή και αξιολόγηση των ΚΠΣ από το 1986 έως σήμερα. Συγκεκριμένα θα εστιάσουμε στα:

3.3.1 Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα και Α΄ ΚΠΣ (1986-1993)

Από τον πρώτο κιόλας χρόνο ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι περιφέρειες της χώρας επωφελήθηκαν από σημαντικές εισροές κοινοτικών πόρων. Σταθμός, όμως, για τις παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτέλεσαν τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.)[182] που ξεκίνησαν το 1986 και ολοκληρώθηκαν το 1993 και θεωρούνται από πολλούς ως η αφετηρία άσκησης ουσιαστικής Ευρωπαϊκής Περιφερειακής πολιτικής. Τα Μ.Ο.Π. έθεσαν για πρώτη φορά το στόχο υλοποίησης μίας ολοκληρωμένης μεσοπρόθεσμης προσπάθειας για την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιφερειών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω πολυετών επιχειρησιακών προγραμμάτων. Με τα Μ.Ο.Π. προωθήθηκε η χρηματοδότηση σχεδίων ενταγμένων σε συνολικά περιφερειακά προγράμματα, τα οποία διαμορφώθηκαν και πραγματοποιήθηκαν από τις ενδιαφερόμενες περιφέρειες. Στην Ελλάδα καταρτίσθηκαν 7 Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα: Κρήτης, Μακεδονίας και Θράκης, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου, Νήσων Αιγαίου Πελάγους, Ανατολικής Κεντρικής Ελλάδος, Αττικής και τέλος ένα θεματικό, το Μ.Ο.Π. Πληροφορικής. Η αρχική περίοδος εφαρμογής των Μ.Ο.Π. ήταν η περίοδος 1984-1989, αλλά επεκτάθηκε μέχρι το 1993.

Η αναπτυξιακή στρατηγική που εφαρμόστηκε στην Ελλάδα από το 1984 μέχρι το 1993 (που καλύπτει τόσο τα ΜΟΠ όσο και το Α΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης) χαρακτηρίστηκε κυρίως από τη μεγάλη διασπορά των διαθέσιμων πόρων σε μικρά έργα υποδομής σε ολόκληρη τη χώρα. Η πολιτική αυτή στήριξε την οικονομική δραστηριότητα και διευκόλυνε τη βελτίωση του επιπέδου ζωής στις αγροτικές και περιμετρικές περιοχές. Αναβάθμισε το επαρχιακό δίκτυο μεταφορών και ενίσχυσε τον εκσυγχρονισμό των μικρών γεωργικών επιχειρήσεων και την ίδρυση ξενοδοχείων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε πολλές περιοχές.

[181] Επιτροπή των ΕΚ. (1989). Οδηγός για τη Μεταρρύθμιση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων, Λουξεμβούργο. σ. 16

[182] http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/services/leksiko/564.htm

Η περίοδος αυτή συνέπεσε με ένα σημαντικό ορόσημο για την αναπτυξιακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το 1988 αποφασίστηκε η ριζική μεταρρύθμιση της λειτουργίας των Διαρθρωτικών Ταμείων που οδήγησε στον συντονισμό των πολιτικών των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων που μέχρι τότε παρέμεναν ανεξάρτητες. Η μεταρρύθμιση αυτή προέβλεπε σταδιακή αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων μέχρι τον διπλασιασμό τους την περίοδο 1987-1993. Προέβλεπε επίσης ότι η ευθύνη για το προγραμματισμό και για την υλοποίηση των αναπτυξιακών δράσεων και προγραμμάτων, που συγχρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα μοιράζεται ανάμεσα στις εθνικές και περιφερειακές αρχές της χώρας και στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Στον πίνακα που ακολουθεί αναφέρουμε τις βασικές προτεραιότητες και το μερίδιο που κατείχε η καθεμιά στο Α΄ ΚΠΣ.

Πίνακας 5: Οι 6 βασικές προτεραιότητες του Α΄ ΚΠΣ και η απορρόφησή τους

Άξονες Προτεραιότητας και Θεματικές	**Αρχική αναλογία**	**Τελική αναλογία**
1ος άξονας: Βελτίωση των βασικών υποδομών	37,4%	28,8%
2ος άξονας: Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και αγροτική ανάπτυξη	5,8%	6,1%
3ος άξονας: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	7%	3,8%
4ος άξονας: Ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού	1,3%	0,8%
5ος άξονας: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού	7,5%	10,2%
6ος άξονας: Ανάπτυξη εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών	40,9%	50,3%
Σύνολο	100%	100%

Στον παραπάνω πίνακα αξίζει να σχολιάσουμε τόσο τον άξονα προτεραιότητας 5 όσο και τον 6. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τον άξονα 5 «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού» γίνεται φανερό ότι από τα μέσα της δεκαετίας του ’80 γίνεται φανερή η αναγκαιότητα εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού. Βέβαια, το ποσό που αποδίδεται σε αυτόν τον άξονα δεν είναι πολύ μεγάλο αλλά αυτό που μας εντυπωσιάζει στο Α΄ ΚΠΣ είναι ότι αρχίζει να δίνεται έμφαση στον ανθρώπινο δυναμικό. Όσον αφορά τον άξονα 6 «Ανάπτυξη εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών» κρίνεται αναγκαίο να επισημάνουμε ότι από το Α΄ κιόλας ΚΠΣ δίνεται πολύ μεγάλη σημασία

στην περιφερειακή ανάπτυξη. Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε ότι μπορεί να δίνεται μεγάλο ποσοστό αναλογίας στην περιφέρεια ωστόσο όμως η περιφέρεια δεν παύει να ελέγχεται στενά από το κράτος. Μεγαλύτερη αυτονομία στην περιφέρεια δίνεται κυρίως στο Δ΄ ΚΠΣ όπου αρχίζουν οι δήμοι να ανεξαρτητοποιούνται και να έχουν περισσότερες αρμοδιότητες .

Στο σημείο αυτό κρίνουμε απαραίτητο να αναλύσουμε τη δομή ενός επιχειρησιακού προγράμματος έτσι ώστε να γίνονται κατανοητά τα όσα λέγονται και αποτυπώνονται στους πίνακες. Έτσι, τα ΚΠΣ αποτελούνται από δυο τμήματα, ή αλλιώς από δυο σκέλη. Το εθνικό και το περιφερειακό.[183] Στο πρώτο ανήκουν τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα,[184] στο δεύτερο ανήκουν τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.[185] Τα ΤΕΠ καλύπτουν τις παρεμβάσεις, οι οποίες, λόγω της εμβέλειάς τους, πρέπει να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν σε εθνικό επίπεδο, για παράδειγμα αγροτική ανάπτυξη, περιβάλλον, οδικοί άξονες. Τα ΠΕΠ καλύπτουν ολοκληρωμένες αναπτυξιακές δράσεις στο επίπεδο καθεμίας από τις 13 περιφέρειες της χώρας. Η περιφερειακή ανάπτυξη επηρεάζεται και από τα δυο.

Τα ΠΕΠ συνδέονται με ένα ειδικό τρόπο με την περιφερειακή ανάπτυξη, ο οποίος και τα καθιστά αυτόνομο αντικείμενο μελέτης. Κατ' αρχάς, προσδιορίζουν με μεγαλύτερη σαφήνεια την περιφερειακή στρατηγική, και προσαρμόζονται περισσότερο στις αναπτυξιακές απαιτήσεις της κάθε περιφέρειας. Επιπλέον, προσφέρουν το κατάλληλο πλαίσιο εξειδίκευσης και αξιολόγησης και των τομεακών πολιτικών. Παρότι τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν, συνήθως, έργα μικρής κλίμακας, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη και παράγουν σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία. Μάλιστα, μεγάλο μέρος των έργων εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το κάθε Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα- ΠΕΠ περιλαμβάνει:

- τους άξονες προτεραιότητας του προγράμματος, τη συνέπειά τους προς το ΚΠΣ, τους ειδικούς στόχους του, ποσοτικά προσδιορισμένους, και την εκτίμηση των αναμενόμενων επιδράσεων,
- συνοπτική περιγραφή των μέτρων για την εφαρμογή των αξόνων προτεραιότητας,
- το χρηματοδοτικό σχέδιο, το οποίο προσδιορίζει, για κάθε άξονα προτεραιότητας και για κάθε έτος, το ύψος των κονδυλίων που προβλέπονται για τη συμμετοχή κάθε Ταμείου.
- Τις διατάξεις εφαρμογής του επιχειρησιακού προγράμματος.

[183] www.info3kps.gr
[184] ΤΕΠ
[185] ΠΕΠ

Το κάθε ΠΕΠ έχει δικές του προτεραιότητες στη βάση της συμπληρωματικότητας με τα 11 τομεακά προγράμματα των υπουργείων. Τα κοινά σημεία των αξόνων προτεραιότητας που προβλέπονται στα ΠΕΠ είναι:

- η ενίσχυση του παραγωγικού περιβάλλοντος,
- η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των περιφερειακών οικονομιών,
- η ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη της υπαίθρου,
- η αναβάθμιση του αναπτυξιακού ρόλου των αστικών κέντρων,
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος,
- η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Στο σημείο αυτό κρίνεται αναγκαίο να τονιστεί ότι κάθε περιφερειακό πρόγραμμα όπως και το τομεακό αποτελείται από άξονες προτεραιότητας οι οποίοι εμπεριέχουν Μέτρα. Τα Μέτρα με τη σειρά τους συνίστανται από κατηγορίες ενέργειας ομοειδών έργων και αυτές εν συνεχεία από έργα ή πράξεις.

3.3.2 Β΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999

Η περίοδος 1994-1999 χαρακτηρίστηκε από μεγαλύτερη έμφαση σε έργα υποδομής εθνικής σημασίας που ενισχύουν την εξωστρέφεια της οικονομίας και τη γενικότερη διασύνδεση της χώρας με το εξωτερικό. Χωρίς να εγκαταλείπεται η εφαρμογή μέτρων ισόρροπης ανάπτυξης της χώρας, δόθηκε προτεραιότητα στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσα από ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων και με κύριο στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την αναβάθμιση του περιβάλλοντος και τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα. Κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι η προετοιμασία της χώρας για την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση καθώς και η υλοποίηση μεγάλων έργων υποδομής σε ολόκληρη την χώρα: Οδικοί άξονες,[186] λιμενικά έργα, εκσυγχρονισμός του Ελληνικού Σιδηροδρομικού Δικτύου, μετρό της Αθήνας, ενεργειακά έργα,[187] τηλεπικοινωνίες, νοσοκομεία, κ.ο.κ.

Κατά την περίοδο εφαρμογής του Β΄ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η βελτίωση των συνθηκών της Ελληνικής οικονομίας και τα μέτρα για την επίτευξη μακροοικονομικής σταθερότητας και διαρθρωτικών αλλαγών καθώς και η συμβολή του ιδίου του Β΄ ΚΠΣ, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για μεγαλύτερη απόδοση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας η οποία συνεχίζεται και κατά την περίοδο 2000-2006.

[186] ΠΑΘΕ, Εγνατία Οδός
[187] αιολικά πάρκα, φυσικό αέριο

Την εφαρμογή του Β΄ ΚΠΣ δυσχέραινε, όμως, μία σειρά προβλημάτων και δυσλειτουργιών που αφορούσαν τους μηχανισμούς διαχείρισης και υλοποίησης, οι οποίοι δεν ήταν επαρκείς για να αντιμετωπίσουν μία αυξημένη κλίμακα παρεμβάσεων. Παράλληλα, όμως, προέκυψαν πολύτιμες εμπειρίες που υπέδειξαν την ανάγκη έντασης της προσπάθειας ώστε να ικανοποιηθούν οι ποιοτικές και ποσοτικές απαιτήσεις αυτής της εμβέλειας παρεμβάσεων.

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον πίνακα προσπαθώντας να ομαδοποιήσουμε τους άξονες προτεραιότητας του Β΄ ΚΠΣ και την αρχική και τελική απορρόφηση που είχα.

Πίνακας 6: Οι 5 βασικές προτεραιότητες του Β΄ ΚΠΣ και η απορρόφησή τους

Άξονες Προτεραιότητας και Θεματικές	**Αρχική αναλογία**	**Τελική αναλογία**
1ος άξονας: Μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και προώθηση της εσωτερικής συνοχής μέσω της ανάπτυξης των μεγάλων δικτύων υποδομής	37,8%	22,3%
2ος άξονας: Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης	9,05%	11,7%
3ος άξονας: Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού	25,3%	21,9%
4ος άξονας: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας	12,5%	15,4%
5ος άξονας: Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών	25%	28,5%
Σύνολο	100%	100%

Στο Β΄ ΚΠΣ αξίζει να σχολιάσουμε τους άξονες 4 και 5. Παρατηρούμε ότι ο άξονας 4 «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας» απορροφά μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με το Α΄ ΚΠΣ αυτό φανερώνει ότι από ΚΠΣ σε ΚΠΣ διαπιστώνεται ότι όσο καλύτερα καταρτισμένο είναι το ανθρώπινο δυναμικό τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν στον τόπο για ανάπτυξη και ευημερία. Παρατηρώντας τον 5ο άξονα που σχετίζεται με την περιφερειακή ανάπτυξη βλέπουμε να προσφέρεται μικρότερο ποσοστό για απορρόφηση.

Το Α΄ και το Β΄ ΚΠΣ και ιδίως το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης Ι[188] και το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης ΙΙ[189] συνέβαλαν:

- στην εκπόνηση τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων και γενικότερα στη δημιουργία μιας αναπτυξιακής κουλτούρας στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και, σε κάποιο βαθμό, μιας τεχνογνωσίας προγραμματισμού
- στην κατασκευή μικρών έργων τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού, τοπικού ή διαδημοτικού χαρακτήρα
- στην αξιοποίηση τοπικών πλουτοπαραγωγικών πηγών, ενίοτε μέσω δημοτικών επιχειρήσεων και στην κινητοποίηση του ενδογενούς δυναμικού, κυρίως μέσω των αναπτυξιακών εταιρειών της Αυτοδιοίκησης
- στην κατάρτιση στελεχών των Ο.Τ.Α. και ειδικότερα συμβούλων τοπικής ανάπτυξης, καθώς και στη δημιουργία δομών επαγγελματικής κατάρτισης και συμβουλευτικής
- στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και ιδιαίτερα κοινωνικής φροντίδας των παιδιών.[190]

Στη συνέχεια της μελέτης θα αναφερθούμε διεξοδικά στο Γ΄ ΚΠΣ που απασχόλησε και απασχολεί ακόμη όλους μας τα τελευταία χρόνια.

3.3.3 Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον πίνακα προσπαθώντας να ομαδοποιήσουμε τους άξονες προτεραιότητας του Γ΄ ΚΠΣ και την αρχική απορρόφηση που μας διατέθηκαν.[191]

Πίνακας 7: Οι 7 βασικές προτεραιότητες του Γ΄ ΚΠΣ και η απορρόφησή τους

Προτεραιότητες **Θεματική**	**Αρχική αναλογία**
1ος άξονας: **Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης**	10,7%
2ος άξονας: **Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για βιώσιμη Ανάπτυξη**	14,5%

[188] ΕΠΤΑ Ι
[189] ΕΠΤΑ ΙΙ
[190] Οι προτάσεις τη Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. για τις κατευθύνσεις Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007-2013. Έκδοση 2, Μάρτιος 2005
[191] Για την τελική αναλογία δεν είχαμε ενημέρωση κατά τη διάρκεια συγγραφής της μελέτης καθώς πολλές ενέργειες των μέτρων συνεχίζουν να λειτουργούν με παράταση του έργου

3ος άξονας: Μεταφορές	28,8%
4ος άξονας: Αγροτική ανάπτυξη και αλιεία	9,0%
5ος άξονας: Ποιότητα ζωής	4,3%
6ος άξονας: Κοινωνία της Πληροφορίας	6,8%
7ος άξονας: Περιφερειακή Ανάπτυξη	25,8%
Σύνολο	100%

Στο Γ΄ ΚΠΣ παρατηρούμε ότι ο άξονας που σχετίζεται με την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού συνεχίζει να ανθίσταται στο χρόνο και κάθε φορά να αποκτά και μεγαλύτερο ποσοστό απορρόφησης. Αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι προστίθενται άξονες που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα, άξονας 2 και με την κοινωνία της πληροφορίας άξονας 7. Αυτό φανερώνει την ανάγκη της χώρας μας από τη μια να αντεπεξέλθει σε μια ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη κοινωνία και από την άλλη την ανάγκη να έρθουν οι πολίτες πιο κοντά στις νέες τεχνολογίες.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αν κανείς παρατηρήσει διαχρονικά το μερίδιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης της Ελλάδας το οποίο διατίθεται για την ανάπτυξη των περιφερειών, θα διαπιστώσει ότι η σχετική σημασία του άξονα «περιφερειακή ανάπτυξη» στο σύνολο των προτεραιοτήτων των ΚΠΣ διαχρονικά μειώνεται.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε σε ποιο υπουργείο εντάσσεται το κάθε πρόγραμμα επιχειρησιακό, περιφερειακό ή κοινοτική πρωτοβουλία.

Πίνακας 8: Αρμοδιότητες υπουργείων και προγράμματα

Γ΄ ΚΠΣ		
Προγράμματα		
Κοινοτικές Πρωτοβουλίες	**Επιχειρησιακά προγράμματα**	
Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (4)	**Τομεακά- Επιχειρησιακά Προγράμματα (11)**	**Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (13)**
Interreg Υπ. Οικονομικών/ Εσωτερ.	Κοινωνία της Πληροφορίας Υπ. Οικονομικών	ΠΕΠ Δ. Μακεδονίας
Leader Υπ. Γεωργίας	Ανταγωνιστικότητα Υπ. Ανάπτυξης	ΠΕΠ Κ. Μακεδονίας
Urban II ΥΠΕΧΩΔΕ	Απασχοληση Υπ. Εργασίας	ΠΕΠ Αν. Μακεδονίας
Equal Υπ. Εργασίας	Οδικοί άξονες, λιμένες, αστική ανάπτυξη Υπ. ΥΠΕΧΩΔΕ	ΠΕΠ Θεσσαλίας
	Σιδηρόδρομοι, αερολιμένες,	ΠΕΠ Στερεάς

	αστικές συγκοινωνίες Υπ. Μεταφορών	
	Περιβάλλον ΥΠΕΧΩΔΕ	ΠΕΠ Δυτ. Ελλάδας
	Πολιτισμός Υπ. Πολιτισμού	ΠΕΠ Αττικής
	ΕΠΕΑΕΚ Υπ. Παιδείας	ΠΕΠ Πελοποννήσου
	Ανασυγκρότηση της υπαίθρου Υπ. Γεωργίας	ΠΕΠ Ιονίων Νήσων
	Αλιεία Υπ. Γεωργίας	ΠΕΠ Β. Αιγαίου
	Υγείας και Πρόνοιας Υπ. Υγείας και Πρόνοιας	ΠΕΠ Ν. Αιγαίου
		ΠΕΠ Κρήτης
		ΠΕΠ Ηπείρου

Στη συνέχεια, παραθέτουμε έναν πίνακα με σκοπό να συνοψίσουμε τον αριθμό των προγραμμάτων που παρέχονταν ανά ΚΠΣ.

Πίνακας 9: Αριθμός ΤΕΠ και ΠΕΠ ανά ΚΠΣ

ΚΠΣ	**Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα – ΤΕΠ**	**Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα-ΠΕΠ**	**Σύνολο**
Α΄ ΚΠΣ	12	13	25
Β΄ ΚΠΣ	17	13	30
Γ΄ ΚΠΣ	11	13	24

Συνοψίζοντας, στο Α΄ ΚΠΣ καταρτίστηκαν 12 τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα. Το Β΄ ΚΠΣ συνοδεύτηκε από επιπλέον αύξηση των χορηγούμενων πόρων και από επιμήκυνση της προγραμματικής περιόδου, εξαετής διάρκεια. Στο Β΄ ΚΠΣ καταρτίστηκαν 17 τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα. Το Γ΄ ΚΠΣ περιλαμβάνει 24 Επιχειρησιακά Προγράμματα, εκ των οποίων τα 11 αφορούν εθνικές-τομεακές πολιτικές, ΤΕΠ και τα 13 περιφερειακές, ΠΕΠ[192].

Είναι αναγκαίο να ειπωθεί ότι συνολικά το Γ΄ ΚΠΣ[193] έχει οικονομικό μέγεθος 42,3 δις. ευρώ και προστιθέμενων των ενισχύσεων κοινοτικών πρωτοβουλιών και του Ταμείου Συνοχής ανέρχεται σε 52,4 δις. ευρώ στη χώρα μας για την επταετία 2000-2006. Στον πίνακα που έπεται παρατηρούμε σε ποιος τομείς κατανέμονται τα χρήματα από το ταμείο συνοχής.

[192] www.pepkm.gr
[193] www.info-peta.gr

Πίνακας 10: Τομείς που χρηματοδοτεί το Ταμείο Συνοχής

Ταμείο Συνοχής	
Μεταφορές	**Περιβάλλον**
Έργα: Οδικά, Λιμενικά, Αεροδρόμιων Υπ. Οικονομικών και ΥΠΕΧΩΔΕ	Έργα: ύδρευσης, αποχέτευσης, ΧΥΤΑ και βιολογικών καθαρισμών, αντιπλημμυρικά, περιβαλλοντικά Υπ. Οικονομικών και ΥΠΕΧΩΔΕ

Στο Γ΄ ΚΠΣ οι φορείς της αυτοδιοίκησης αναφέρονται ως δυνητικοί, τελικοί δικαιούχοι σε 120 από τα 650 μέτρα των 24 επιχειρησιακών προγραμμάτων. Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν πίνακα με σκοπό να δείξουμε πως κατανεμήθηκαν τα χρήματα ανά άξονα προτεραιότητας στο Γ΄ ΚΠΣ.

Πίνακας 11: Άξονες Γ΄ ΚΠΣ σε εκατ. Ευρώ

Άξονες Γ΄ ΚΠΣ	**Συνολικό κόστος**
Ανθρώπινο Δυναμικό	**4,47€**
Μεταφορές	15,7€
Μεταποίηση- Τουρισμός	6,1€
Αγροτική Ανάπτυξη και Αλιεία	3,77€
Περιβάλλον- Πολιτισμός- Υγεία- Πρόνοια	3,97€
Κοινωνία της Πληροφορίας	2,84€
Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα	**10,82€**
Σύνολο:	47,68€

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι ο άξονας 1 και ο άξονας 7 κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσά πράγμα που φανερώνει ότι δίνεται μεγάλη σημασία στην καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του ανθρώπινο δυναμικού και των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων αντίστοιχα. Στο πλαίσιο του άξονα 7 προβλέπονται 13 περιφερειακά προγράμματα, ένα για κάθε Περιφέρεια της Ελλάδας, και κατανέμεται σε αυτά περίπου το 30% των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων για την περίοδο 2000-2006.

Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν πίνακα στον οποίο αναλύουμε την περιφερειακή πολιτική της χώρας μας από το 1950 και ύστερα.

Πίνακας 12: Περιφερειακή πολιτική από το 1949 έως σήμερα

Χρονολογία	**Προγράμματα**
1949 – 1960	Κίνητρα περιφερειακής βιομηχανικής ανάπτυξης
1960 – 1964	5ετές πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης

1965 –1974	Διαχωρισμός των περιφερειών
1975 -1979	Ανάπτυξη παραμεθόριων περιοχών
1980 - 1985	Σύνδεση ελληνικής περιφερειακής πολιτικής με περιφερειακή πολιτική της ΕΟΚ
1986 - 1992	Ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα
1989 - 1993	Α΄ ΚΠΣ
1994 – 1999	Β΄ ΚΠΣ
2000 – 2006	Γ΄ ΚΠΣ
2007 -2013	ΕΣΠΑ-

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι από τα ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα και έπειτα προκύπτει μια στροφή στην ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική και ξεκινούν τα πολυετή επιχειρησιακά προγράμματα. Κύρια χαρακτηριστικά του Α΄ ΚΠΣ είναι ότι παρατηρείται μεγάλη διασπορά πόρων σε μικρά έργα υποδομής, βελτίωση επιπέδου ζωής σε αγροτικές περιοχές, αναβάθμιση επαρχιακού οδικού δικτύου, εκσυγχρονισμός μικρών γεωργικών επιχειρήσεων, ίδρυση μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Στο Β΄ ΚΠΣ γίνονται μεγάλα έργα υποδομής, γίνεται διασύνδεση της χώρας με το εξωτερικό, βλέπουμε η ανταγωνιστικότητα να βελτιώνεται, αναβάθμιση του περιβάλλοντος, βελτίωση συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα, καινοτομίες στο σύστημα διοίκησης έργων, προβλήματα στη διαχείριση και υλοποίηση έργων. Όσον αφορά το Γ΄ ΚΠΣ παρατηρείται ότι αξιοποιήθηκε η εμπειρία από τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν στα προηγούμενα κοινοτικά πλαίσια στήριξης. Στόχος του Γ΄ ΚΠΣ ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών και η αύξηση της απασχόλησης. Ως προτεραιότητες τέθηκαν η ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου. Στη συνέχεια της μελέτης μας θα αναφερθούμε στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς ή όπως μερικοί συνεχίζουν να ονομάζουν Δ΄ ΚΠΣ.

3.4 Το Δ΄ ΚΠΣ

Πλέον το Δ΄ ΚΠΣ αντικαθίσταται από τον όρο ΕΣΠΑ 2007-2013. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς[194] διάρκειας 2007 - 2013 αποτελεί το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007-2013.[195] Εκπονήθηκε στο πλαίσιο της νέας στρατηγικής προσέγγισης για την Πολιτική Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με την οποία το ΕΣΠΑ «…εξασφαλίζει ότι η συνδρομή από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και προσδιορίζει το

[194] ΕΣΠΑ
[195] www.docs.uoa.gr

σύνδεσμο μεταξύ των κοινοτικών προτεραιοτήτων αφενός και του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων αφετέρου».

Για τη διαμόρφωση του ΕΣΠΑ 2007-2013 ως εγγράφου προγραμματισμού, αξιοποιήθηκαν εισροές από ένα σημαντικό αριθμό προτάσεων που υπεβλήθησαν στο Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, κατευθύνσεων - πολιτικών επιλογών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και ποσοτικών δεδομένων και μελετών.

Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005, με τις οποίες διασφαλίσθηκαν έως το 2013 οι πόροι της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνοχής για τη χώρα, οι νέοι Κανονισμοί των Ταμείων της ΕΕ, καθώς και οι Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Πολιτική Συνοχής, αποτέλεσαν το πλαίσιο στο οποίο βασίστηκαν, μεταξύ των άλλων, οι εθνικές αρχές προκειμένου να προσεγγίσουν τις βασικές παραμέτρους του αναπτυξιακού προγραμματισμού και να καταρτίσουν το ΕΣΠΑ.

Το νέο σχήμα χαρακτηρίζεται από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ε.Π.) σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2006, που οδηγεί σε πιο ευέλικτο σχήμα διαχείρισης: ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007-2013 θα υλοποιηθεί μέσα από οκτώ (8) Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, πέντε (5) Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και δώδεκα (12) Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Την περίοδο 2007-2013 το σύνολο των υποδομών προσπελασιμότητας θα υλοποιηθεί πλέον στο πλαίσιο ενός τομεακού Ε.Π., ενώ για τους τομείς της υγείας και του πολιτισμού δεν θα υπάρχει πλέον διακριτό ΕΠ και οι σχετικές δράσεις θα υλοποιηθούν από Περιφερειακά και Τομεακά ΕΠ.

Τα ακόλουθα προγράμματα αποτελούν τα Τομεακά Ε.Π. της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, όπως αυτά εγκρίθηκαν επίσημα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το διάστημα Οκτωβρίου - Νοεμβρίου 2007.

Το νέο σχήμα χαρακτηρίζεται από μικρότερο πλήθος Ε.Π. σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2006. Η εν λόγω αλλαγή οδηγεί σε πιο ευέλικτο σχήμα όσον αφορά το στρατηγικό σχεδιασμό της χώρας για την περίοδο 2007-2013. Έτσι προβλέπονται τα παρακάτω 8 τομεακά Ε.Π. και τα 5 ΠΕΠ.

Ε.Π. Περιβάλλον –αειφόρος ανάπτυξη[196]

Ε.Π. Ενίσχυση της προσπελασιμότητας[197]

Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα[198]

Ε.Π. Ψηφιακή Σύγκλιση[199]

Ε.Π. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού[200]

[196] www.espa.gr/ep01.asp
[197] www.espa.gr/ep02.asp
[198] www.espa.gr/ep03.asp
[199] www.espa.gr/ep04.asp
[200] www.espa.gr/ep05.asp

Ε.Π. Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση[201]

Ε.Π. Διοικητική μεταρρύθμιση[202]

Ε.Π. Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής[203]

Για την υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η Ελλάδα χωρίσθηκε σε πέντε χωρικές ενότητες, στις οποίες αντιστοιχούν πέντε Περιφερειακά Επιχειρησιακά (ΠΕΠ),[204] ως εξής:

Π.Ε.Π. Μακεδονίας - Θράκης

Π.Ε.Π. Δυτικής Ελλάδας - Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων

Π.Ε.Π. Κρήτης και Νήσων Αιγαίου

Π.Ε.Π. Θεσσαλίας- Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου

Π.Ε.Π. Αττικής

Τα ΠΕΠ θα συμβάλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες κάθε χωρικής ενότητας / Περιφέρειας.

Σε κάθε περίπτωση, τα ΠΕΠ για όλες τις Περιφέρειες θα καλύψουν ένα κοινό κορμό παρεμβάσεων ως εξής:

- κοινωνικές υποδομές
- υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη (υποδομές νοσοκομείων και δομών κοινωνικής φροντίδας, ειδικών μονάδων, κέντρων υγείας και ανοιχτής φροντίδας, εξειδικευμένος εξοπλισμός, μέτρα ανάπτυξης και προστασίας της Δημόσιας Υγείας)
- πολιτισμός (ενίσχυση των βασικών πολιτιστικών υποδομών, προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς)
- έργα προσπελασιμότητας και περιβάλλοντος τοπικής κλίμακας
- πολιτικές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης
- πολιτικές ενίσχυσης ορεινών, μειονεκτικών, νησιωτικών περιοχών

Σε αυτό το σημείο είναι αναγκαίο να τονίσουμε ότι οι τοπικές αρχές το διάστημα αυτό έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν απευθείας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αίτηση χρηματοδότησης με τη μορφή επιδοτήσεων, στο πλαίσιο κοινοτικών προγραμμάτων που καλύπτουν πολλές ευρωπαϊκές πολιτικές. Η επιλεξιμότητα των προτάσεων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης για χρηματοδότηση εξαρτάται μόνο από το σκεπτικό και τους στόχους που προβλέπονται σε κάθε πρόσκληση υποβολής προτάσεων που δημοσιεύει η Επιτροπή. Η αξιολόγηση των προτάσεων των ΟΤΑ γίνεται απευθείας από την Επιτροπή, χωρίς τη μεσολάβηση της εθνικής κεντρικής διοίκησης. Οι αιρετοί των ΟΤΑ γνωρίζουν εκ των προτέρων τους γενικούς στόχους και τους τομείς πολιτικής τους οποίους η Επιτροπή προτίθεται να χρηματοδοτήσει και

[201] www.espa.gr/ep06e.asp
[202] www.espa.gr/ep06.asp
[203] www.espa.gr/ep07.asp
[204] www.espa.gr/pp.asp

συνεπώς είναι σε θέση να προγραμματίζουν τις δράσεις τους ανάλογα. Επομένως, αποδεικνύεται ότι οι δυνατότητες για απευθείας χρηματοδότηση δράσεων και πολιτικών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης υπάρχουν, αυτό όμως που προφανώς λείπει είναι η ενημέρωση, η στόχευση, και ο προγραμματισμός εκ μέρους των αιρετών.[205]

[205] Όλες οι δυνατότητες απευθείας χρηματοδότησης των ΟΤΑ από την Ευρωπαϊκή Επθρτοπή καθώς και πληροφορίες για την υποβολή αιτήσεων, τους όρους και τις προθεσμίες διατίθενται στον εξής δικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/grants/index_en.htm

3.5 Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης «ΘΗΣΕΑΣ»

Με το Ν. 2539/97 έγινε μια σημαντική διοικητική μεταρρύθμιση στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με στόχο τη δημιουργία βιώσιμων και ισχυρών Δήμων, ικανών να αντεπεξέλθουν στις νέες απαιτήσεις της Τοπικής Ανάπτυξης. Για την στήριξη της προσπάθειας αυτής θεσμοθετήθηκε Ειδικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, το Ειδικό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης,[206] για την οικονομική ενίσχυση των Δήμων και τη δημιουργία μιας βασικής τοπικής υποδομής. Την 31-12-2004 λήγει το υφιστάμενο Ε.Π.Τ.Α. (άρθρο 13ν.2539/1997), το οποίο αντικαθίσταται από το Νέο Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το «Πρόγραμμα Θησέας». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα σηματοδοτήθηκε χρονικά από το Β΄ ΚΠΣ. Η διάρκειά του είναι πενταετής (2005-2009), δυνάμενη να παραταθεί για δύο ακόμη έτη (μέχρι 2011) με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου. Έτσι, στις 5 Οκτωβρίου του 2004 ψηφίστηκε ο Νόμος 3274[207] για την οργάνωση και λειτουργία των ΟΤΑ. Ο νόμος εξειδικεύεται σε πέντε κεφάλαια εκ των οποίων το δεύτερο θεσμοθετεί το αναπτυξιακό πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης «ΘΗΣΕΑΣ».

Ο «ΘΗΣΕΑΣ» άλλαξε τη νοοτροπία που οδήγησε αρκετούς ΟΤΑ σε οικονομική ασφυξία και απομόνωση. Με κριτήρια σαφή, διαφανή και απολύτως καθορισμένα, έχει ανοίξει τις πύλες της ανάπτυξης των ΟΤΑ.

Όσον αφορά τους στόχους του «ΘΗΣΕΑ» αυτοί είναι:

- η καθιέρωση διαφανών κανόνων κατανομής των πόρων στους ΟΤΑ, προκειμένου να πάψει το φαινόμενο της καλλιέργειας πελατειακών σχέσεων των ΟΤΑ με την κεντρική εξουσία, το οποίο τους ταλάνισε στο πλαίσιο του Ε.Π.Τ.Α.
- ο σεβασμός και η προστασία του περιβάλλοντος, η βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και η ουσιαστική προώθηση της ισόρροπης βιώσιμης ανάπτυξης, με έμφαση στις ορεινές και προβληματικές περιοχές.
- η ενίσχυση του κοινωνικού ρόλου των ΟΤΑ και η ανάδειξη της συμβολής τους στην τοπική πολιτιστική και κοινωνική ζωή.
- ο συντονισμός των επιμέρους πολιτικών για την Τοπική Αυτοδιοίκηση, με γνώμονα τη διασφάλιση της αναπτυξιακής προοπτικής της και την αποφυγή της πολυδιάσπασης.
- η ορθολογική αξιοποίηση των χρηματοδοτήσεων των ανωτέρω πολιτικών
- η έγκαιρη απόδοση όλων των θεσμοθετημένων πόρων και
- η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ΟΤΑ

Τα οφέλη του Προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» είναι πολλά και αδιαμφισβήτητα, αφού συμβάλλει αρχικά στον περιορισμό των περιφερειακών ανισοτήτων και την ενίσχυση της αποκέντρωσης, στην εξοικείωση των ΟΤΑ με μία νέα σύγχρονη

[206] Ε.Π.Τ.Α.
[207] ΦΕΚ 195Α΄/19.10.2004

αντίληψη για τη δυναμική περιφερειακή ανάπτυξη, η οποία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και ενόψει του Δ΄ ΚΠΣ. Τέλος, συμβάλλει στην αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχουν οι ΟΤΑ για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών.

Πίνακας 13: Τυπική κατανομή έργων του Προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ»

13 Περιφέρειες της χώρας	**Αριθμός Έργων**
Αν. Μακεδονίας και Θράκης	544
Αττικής	494
Βορείου Αιγαίου	306
Δυτικής Ελλάδας	627
Δυτικής Μακεδονίας	808
Ηπείρου	628
Θεσσαλίας	616
Ιονίων Νήσων	415
Κεντρικής Μακεδονίας	1.042
Κρήτης	516
Νοτίου Αιγαίου	310
Πελοποννήσου	871
Στερεάς Ελλάδας	574
Σύνολο	**7.751**

Πηγή: ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. 3/5/06

Το αναπτυξιακό πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» διαρθρώνεται σε τέσσερα υποπρογράμματα.

- Υποπρόγραμμα 1: Οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των ΟΤΑ

Η εύρυθμη λειτουργία των δήμων και κατά συνέπεια η αποτελεσματική εξυπηρέτηση του πολίτη, εξαρτώνται καθοριστικά από το σύστημα οργάνωσης και ανάπτυξης των Ο.Τ.Α., τις συνθήκες απασχόλησης και την απόδοση του προσωπικού. Η χρηματοδότηση των δήμων για έργα, μελέτες και ενέργειες που αφορούν στη βελτίωση των οργανωτικών, των λειτουργικών και των τεχνολογικών συστημάτων διαχείρισής τους, καθώς και στη συνεχή κατάρτιση του προσωπικού τους, αποτελούν προτεραιότητες του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ».

Το υποπρόγραμμα 1 στοχεύει:

- στην οργάνωση των ΟΤΑ με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία τους.
- στην αύξηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας των ΟΤΑ
- στην ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους πολίτες.
- στην καλύτερη διαχείριση των πόρων των ΟΤΑ
- στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού των ΟΤΑ και στην αναβάθμιση των συνθηκών εργασίας.
- στην ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης

Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν πίνακα στον οποίο αναφέρουμε αναλυτικά και τα μέτρα του υποπρογράμματος 1:

Πίνακας 14: Το υποπρόγραμμα 1 και τα μέτρα του

Υποπρόγραμμα	Μέτρα
Υποπρόγραμμα 1: οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των ΟΤΑ	1.1. Κατάρτιση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων
	1.2.α: Μελέτες οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των ΟΤΑ 1.2.β: Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων ΟΤΑ με ιδιώτες
	1.3.: Έργα οργάνωσης και ανάπτυξης των υπηρεσιών των ΟΤΑ
	1.4.: Μηχανοργάνωση των ΟΤΑ και εφαρμογή τεχνολογιών πληροφορικής
	1.5.: Συμπράξεις των ΟΤΑ με τον ιδιωτικό τομέα, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του υποπρογράμματος 1
	1.6.: Οριζόντιες δράσεις
	1.7.: Αντιμετώπιση ειδικών, έκτακτων και επειγουσών λειτουργικών δαπανών
	1.8.: Συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι η ύπαρξη της δια βίου μάθησης ή προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων, συμβουλευτικής δεν είναι φανερή στο υποπρόγραμμα 1 του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ».

- *Υποπρόγραμμα 2: Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος*

Η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων. Οι δήμοι, ως βασικοί συντελεστές οργάνωσης της τοπικής κοινωνίας, οφείλουν να εισαγάγουν μια νέα κουλτούρα ανάπτυξης, πλήρως εναρμονισμένης με τις αρχές πρόληψης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Στην κατεύθυνση αυτή, δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην οικονομική υποστήριξη έργων, μελετών και ενεργειών που αφορούν στην κατασκευή και βελτίωση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνικών και παραγωγικών υποδομών, στη διατήρηση των οικολογικών αποθεμάτων, όπως και στη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής

συνοχής στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού με επίκεντρο την αειφόρο ανάπτυξη.

Το υποπρόγραμμα 2 στοχεύει:

- στην ανάπτυξη της υπαίθρου και την προώθηση της εταιρικής σχέσης πόλης και υπαίθρου
- στην ανάπτυξη τοπικών δικτύων μεταφοράς
- στη δημιουργία σύγχρονων ανοικτών πόλεων
- στη βελτίωση του οικιστικού ιστού των αστικών πόλεων
- στην ισότητα της πρόσβασης στις υποδομές
- στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών
- στο συντονισμό των τοπικών δημόσιων επενδύσεων
- στη συγκράτηση του πληθυσμού- μείωση της ανεργίας
- στην προστασία των φυσικών πόρων
- στην ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων
- στην ελαχιστοποίηση του υδρευτικού και αποχετευτικού προβλήματος των ΟΤΑ
- στην εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων επεξεργασίας υγρών και στέρεων αποβλήτων

Στη συνέχεια παραθέτουμε έναν πίνακα στον οποίο αναφέρουμε αναλυτικά και τα μέτρα του υποπρογράμματος 2:

Πίνακας 15: Το υποπρόγραμμα 2 και τα μέτρα του

Υποπρόγραμμα	Μέτρα
Υποπρόγραμμα 2: Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος	2.1.α.: Μελέτες 2.1.β.: Υποστήριξη της προσυμβατικής διαδικασίας των συμπράξεων ΟΤΑ με ιδιώτες
	2.2.: Συγκοινωνιακά έργα- Μεταφορές
	2.3.: Ύδρευση
	2.4.: Αποχέτευση- Επεξεργασία λυμάτων
	2.5.: Διαχείριση απορριμάτων
	2.6.: Οικισμοί
	2.7.: Εγγειοβελτιωτικά- Αντιπλημμυρικά
	2.8.: Υποστήριξη οικονομικών δραστηριοτήτων
	2.9.: Τεχνικός και μηχανολογικός εξοπλισμός των ΟΤΑ
	2.10.: Απαλλοτριώσεις ακινήτων
	2.11.: Συμπράξεις των ΟΤΑ, με τον ιδιωτικό τομέα, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του υποπρογράμματος 2

	2.12.: Ενίσχυση των διαδημοτικών συνεργασιών και των συνεργασιών των ΟΤΑ πρώτου βαθμού, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και της συμμετοχής σε κοινοτικά προγράμματα και κοινοτικές πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούνται από τα κεντρικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο αναφερόμενο σε δράσεις του υποπρογράμματος 2.
	2.13.: Οριζόντιες δράσεις
	2.14.: Αντιμετώπιση έκτακτων και επειγουσών αναγκών

Όπως στο υποπρόγραμμα 1 έτσι και στο υποπρόγραμμα 2 η συμβολή της δια βίου μάθησης δεν είναι ορατή σε κανένα μέτρο.

- *Υποπρόγραμμα 3: Κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες*

Η κοινωνική δράση των Ο.Τ.Α. και η προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων τοπικών πολιτιστικών αγαθών αντικατοπτρίζουν τον ιδιαίτερο ρόλο που καλούνται να διαδραματίσουν οι τοπικές αρχές για την ανάπτυξη, την πρόοδο και την ευημερία των τοπικών κοινωνιών. Στο πλαίσιο αυτό, κρίνεται αναγκαία η διασφάλιση των απαραίτητων χρηματοδοτήσεων των δήμων για έργα, μελέτες και ενέργειες που αφορούν υποδομές και υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής προστασίας, πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες, καθώς και προγράμματα νέας γενιάς.

Το υποπρόγραμμα 3 στοχεύει:

- στην προώθηση της υγείας, ιδίως της πρωτοβάθμιας φροντίδας, της προληπτικής ιατρικής και του οικογενειακού προγραμματισμού
- στην αναβάθμιση και διεύρυνση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών προς τους δημότες, με έμφαση στις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες
- στην εξασφάλιση της ισότητας των ευκαιριών, στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού
- στην εξασφάλιση- ενίσχυση των απαραίτητων υποδομών, εξοπλισμού και μέσων για την παροχή κοινωνικών, πολιτιστικών και αθλητικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων
- στη συγκράτηση του πληθυσμού και ειδικότερα των νέων στις γενέτειρες περιοχές
- στην ανάπτυξη της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών
- στην ανάδειξη του τοπικού πολιτιστικού πλούτου

Στο υποπρόγραμμα 3 δεν ήταν δυνατή η εύρεση των μέτρων. Ωστόσο όμως μέσω των στόχων του υποπρογράμματος υποθέτουμε ότι μπορεί να υπάρχει κάποιο μέτρο που να μεριμνά για τη δια βίου μάθηση.

- *Υποπρόγραμμα 4: Τεχνική στήριξη του προγράμματος*

Στη συνέχεια παραθέτουμε τον πίνακα με σκοπό να συνοψίσουμε όλα όσα είπαμε για το πρόγραμμα ΘΗΣΕΑΣ και να έχουμε μια γενικότερη και συνοπτικότερη εικόνα για τα υποπρογράμματα και τα μέτρα του προγράμματος αυτού.

Πίνακας 16: Το αναπτυξιακό πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ»

Το αναπτυξιακό πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ»	
Υποπρογράμματα	**Θεματικές**
Υποπρόγραμμα 1	Οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των ΟΤΑ
Υποπρόγραμμα 2	Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος
Υποπρόγραμμα 3	Κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες
Υποπρόγραμμα 4	Τεχνική στήριξη του προγράμματος

Αυτό που θα θέλαμε να τονίσουμε ιδιαίτερα στο συγκεκριμένο σημείο είναι ότι στο μοναδικό καθεαυτού αναπτυξιακό πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης, στο πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» δεν γίνεται λόγος σε κανένα μέτρο των υποπρογραμμάτων για τη δια βίου μάθηση και κατά συνέπεια μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το κράτος μέσω του εν λόγω προγράμματος δεν κρίνει αναγκαία την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας μέσω της δια βίου μάθησης και κατάρτισης. Αφού όμως το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν μεριμνά για την εκπαίδευση και κατάρτιση των πολιτών μιας κοινωνίας μήπως μέσω άλλων προγραμμάτων η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να νοιαστεί για αυτό τον τομέα; Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα επιχειρησιακά προγράμματα των ΟΤΑ και για τις δυνατότητες που προσφέρονται στα στελέχη των δήμων.

3.6 Επιχειρησιακά Προγράμματα ΟΤΑ

3.6.1 Σκοπός της θέσπισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων

Στο πλαίσιο της διαδικασίας εκσυγχρονισμού της οργάνωσης και λειτουργίας της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης και με απώτερο σκοπό τη δημιουργία μόνιμων δομών προγραμματισμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των αποτελεσμάτων της δράσης των ΟΤΑ, θεσπίστηκε για πρώτη φορά, με τα άρθρα[208] 203-207 του νέου

[208] Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, Νόμος 3463/2006, ΦΕΚ 114^{A} – 8/6/2006, άρθ. 203-207

Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, η υποχρέωση εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων από τους ΟΤΑ με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων.

Ειδικότερα, η σύνταξη επιχειρησιακών προγραμμάτων από τους ΟΤΑ, αποσκοπεί στην εισαγωγή μόνιμων εσωτερικών διαδικασιών και συστημάτων προγραμματισμού στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση. Στόχος είναι η διαδικασία του προγραμματισμού, της παρακολούθησης και της μέτρησης των αποτελεσμάτων των δράσεων του ΟΤΑ, να αποτελέσει μια σταθερή εσωτερική λειτουργία και διαδικασία, στην οποία θα συμμετέχει σε όλες τις φάσεις, με συγκεκριμένο ρόλο, το ανθρώπινο δυναμικό του.

Τα επιχειρησιακά προγράμματα εκπονούνται το πρώτο εξάμηνο της θητείας της δημοτικής αρχής και καλύπτουν ορίζοντα τετραετίας. Μετά την έγκρισή τους από την Περιφέρεια, ως προς την τήρηση των διαδικασιών σύνταξής του, διακρίνονται σε ετήσια προγράμματα δράσης. Ο αριθμός των υπόχρεων δήμων για την εκπόνηση Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στο σύνολο της χώρας είναι 230 και συμπεριλαμβάνει όπως προαναφέραμε τους ΟΤΑ με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων και τους δήμους Καρπενησίου και Αμφίσσης ως πρωτεύουσες νομών (αν και με πληθυσμό κάτω των 10.000 κατοίκων).

Η κατανομή των υπόχρεων δήμων ανά περιφέρεια είναι η ακόλουθη:

Πίνακας 17: ΟΤΑ που υποχρεούνται να καταρτίσουν επιχειρησιακά προγράμματα σε όλη την επικράτεια

Περιφέρεια	**Σύνολο Νομών**	**Σύνολο υπόχρεων ΟΤΑ**
Ανατ. Μακεδονία- Θράκη	5	16
Αττική	4	72
Βόρειο Αιγαίο	3	3
Δυτικής Ελλάδας	3	17
Δυτικής Μακεδονίας	4	6
Ηπείρου	4	4
Θεσσαλίας	4	14
Ιονίων Νήσων	4	5
Κεντρικής Μακεδονίας	6	23
	Ν. Θεσ/νίκης	23
Κρήτης	4	13
Νοτίου Αιγαίο	2	10
Πελοποννήσου	5	13
Στερεάς Ελλάδας	5	11
Σύνολο	**54**	**230**

Διακρίνοντας τους υπόχρεους δήμους με βάση το πληθυσμιακό μέγεθος, προκύπτουν τα εξής: 13 είναι οι δήμοι με πληθυσμό έως 80.000 κατοίκους, 40 οι δήμοι

με πληθυσμό από 40.000 έως 80.000 κατοίκους, 49 οι δήμοι από 20.000 έως 40.000 κατοίκους και 128 οι δήμοι από 20.000 έως 10.000 κατοίκους.[209]

Για την κατάρτιση των επιχειρησιακών προγραμμάτων ήταν αναγκαία η επιμόρφωση των στελεχών των δήμων που θα ασχολούνταν με το εν λόγω έργο. Συγκεκριμένα ολοκληρώθηκαν με επιτυχία 9 επιμορφωτικές συναντήσεις των αιρετών της τοπικής αυτοδιοίκησης 1ου βαθμού, που πραγματοποιήθηκαν από τις 4 Δεκεμβρίου 2006 έως και τις 4 Φεβρουαρίου 2007, σε όλες τις Περιφέρειες της χώρας. Οι επιμορφωτικές συναντήσεις διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, σε συνεργασία με την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας. Φορέας υλοποίησης των επιμορφωτικών συναντήσεων ήταν η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης.

3.6.2 Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος

Η θέσπιση της υποχρέωσης εκπόνησης επιχειρησιακών προγραμμάτων από τους ΟΤΑ στοχεύει:

- στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της λειτουργίας τους,
- στην προώθηση του αναπτυξιακού και κοινωνικού τους ρόλου
- στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών
- στην αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη κατανομή και αξιοποίηση των πόρων
- στην προσέλκυση πρόσθετων οικονομικών πόρων
- στην επίσπευση της ωρίμανσης και της υλοποίησης των δράσεων
- στον περιορισμό της αποσπασματικής αντιμετώπισης των προβλημάτων
- στον συντονισμό των δομών του ΟΤΑ, τη βελτίωση του τρόπου διοίκησης και την προώθηση του εσωτερικού μετασχηματισμού των ΟΤΑ
- στην ανάπτυξη συνεργασιών με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα
- στην ενίσχυση της τοπικής δημοκρατίας και την αύξηση της δυνατότητας κοινωνικού ελέγχου

3.6.3 Η γενική διάρθρωση ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος

Συνοπτικά, στο πλαίσιο ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος:

- αναλύεται το εξωτερικό περιβάλλον του ΟΤΑ, προκειμένου να καταγραφούν οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται και τα πιθανά προβλήματα που θα προκύψουν από αλλαγές ή εξελίξεις
- αναλύεται το εσωτερικό περιβάλλον του ΟΤΑ, προκειμένου να εντοπισθούν τα πλεονεκτήματα που μπορούν να αξιοποιηθούν αλλά και οι αδυναμίες του

[209] www.eetaa.gr/deltio/35-07/page7.htm

στην οργάνωση και λειτουργία του, που πρέπει να ξεπεραστούν προκειμένου ο ΟΤΑ να ασκήσει το ρόλο του
- διατυπώνεται το όραμα, η στρατηγική και οι προτεραιότητές του, που στη συνέχεια
- εξειδικεύονται σε άξονες, μέτρα, δράσεις, προϋπολογισμούς, χρονοδιαγράμματα κλπ.

Οι δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εξειδικεύονται στους ακόλουθους τομείς:

✓ για την προώθηση της τοπικής ανάπτυξης:
- προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος (τεχνικές υποδομές και δίκτυα εξυπηρέτησης, προστασία και αειφόρος διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, χωροταξία και πολεοδομία)
- βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας των κατοίκων της περιοχής του (παιδεία, πολιτισμός, αθλητισμός, κοινωνικής πολιτική, οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση)

✓ για την οργανωτική- λειτουργική ανάπτυξη του ΟΤΑ:
- οργάνωση και αναδιοργάνωση των υπηρεσιών για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, με την αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ)[210]
- βελτίωση της οικονομικής κατάστασης
- βελτίωση της παραγωγικής ικανότητας του ΟΤΑ (μεσοπρόθεσμος προγραμματισμός προσλήψεων, ανάπτυξη του υφιστάμενου προσωπικού, μηχανοργάνωση, προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού, εξασφάλιση γης και κτιριακών εγκαταστάσεων)

Τέλος, προβλέπει την ανάπτυξη συνεργασιών με λοιπούς φορείς του διοικητικού συστήματος της χώρας (Κεντρικοί φορείς, Περιφέρεια, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, γειτονικοί ΟΤΑ) και τοπικούς κοινωνικούς και οικονομικούς φορείς (ιδιωτικές επιχειρήσεις, σύλλογοι, μη κυβερνητικές οργανώσεις)

3.6.4 Διαδικασία κατάρτισης επιχειρησιακού προγράμματος

Για την κατάρτιση του επιχειρησιακού προγράμματος ακολουθούνται τα παρακάτω βήματα.

Βήμα 1: Προετοιμασία και οργάνωση

[210] Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Για την έγκριση διετούς προγράμματος (2004-2006) για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνιας (ΤΠΕ) στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης) COM (2003) 245 τελικό βλ. και COM (2003) 699 τελικό

Βήμα 2: Συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση της κατάστασης της περιοχής του Δήμου

Βήμα 3: Συνοπτική περιγραφή και αξιολόγηση του Δήμου των νομικών προσώπων του ως οργανισμών

Βήμα 4: Καθορισμός της στρατηγικής και των αναπτυξιακών προτεραιοτήτων

Βήμα 5: Έγκριση του στρατηγικού σχεδίου και διαδικασίες διαβούλευσης

Βήμα 6: Κατάρτιση σχεδίων δράσης

Βήμα 7: Τετραετής προγραμματισμός των δράσεων

Βήμα 8: Οικονομικός προγραμματισμός

Βήμα 9: Ολοκλήρωση του προγράμματος και τελικές ενέργειες

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να επισημάνουμε τα εξής:

Στα νέα επιχειρησιακά προγράμματα των ΟΤΑ όταν υπάρχει τεχνογνωσία ή υπηρεσία Προγραμματισμού η κατάρτιση των προγραμμάτων σχεδιάζεται και μελετάται από το δήμο. Σε αντίθετη περίπτωση η κατάρτιση των προγραμμάτων δίνεται να γίνει από εξωτερικούς φορείς. Κατά το σχεδιασμό και τη μελέτη οι πόροι εξασφαλίζονται από το πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ», από ιδίους πόρους ή από τη Συλλογική Απόφαση Τοπικής Αυτοδιοίκησης[211], ο οποίος χρηματοδοτεί τους δήμους μόνο για μελέτες. Στο στάδιο της υλοποίησης τα χρήματα προέρχονται πέρα από τους παραπάνω φορείς πιθανό και από το ΕΣΠΑ. Ωστόσο, όμως, λέμε πιθανό διότι είναι πρώτη φορά που γίνεται ένα τέτοιο εγχείρημα και για αυτό δε γνωρίζουμε αν πράγματι συμβεί αυτό.

Ακόμη αξίζει να σημειώσουμε ότι τα νέα επιχειρησιακά προγράμματα των ΟΤΑ είναι κατά κάποιο τρόπο μια μετεξέλιξη των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων[212]. Τα ΤΑΠ όμως δεν ήταν θεσμοθετημένα, δηλαδή, δεν υπήρχε προγραμματισμός ή κάποιες οδηγίες που να δίνονται σε όλους τους δήμους για τη σύνταξή τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το κράτος να μην μπορεί να αξιολογεί τις ανάγκες του έκαστου δήμου και να τους τοποθετεί όλους σε μια κοινή βάση πράγμα που έδειξε η πορεία των χρόνων ότι δεν ήταν αποτελεσματικό και ευοίωνο για τους ΟΤΑ.

[211] ΣΑΤΑ
[212] ΤΑΠ

Κεφάλαιο 4

4. Έρευνα

Για να μπορέσει η Ευρώπη να πετύχει το στόχο της, να γίνει η πιο ανταγωνιστική ήπειρος μέχρι το 2010, πρέπει και οι χώρες που την απαρτίζουν να είναι εξίσου ανταγωνιστικές. Για να επιτευχθεί αυτό η Ευρωπαϊκή Ένωση προσφέρει αρκετά κονδύλια μέσω των οποίων τα κράτη-μέλη τα αξιοποιούν με ποικίλα προγράμματα. Στη μελέτη μας, ωστόσο, ερευνώνται τα προγράμματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανεργία και όλα αυτά στο πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ακόμη, γίνεται προσπάθεια να μελετηθεί κατά πόσο τα άτομα που καταρτίζουν ή υλοποιούν τέτοια προγράμματα σχετίζονται με την εκπαίδευση ενηλίκων και κατά πόσο επανακαταρτίζονται κατά τη διάρκεια της εργασίας τους στο δήμο.

Πρόκειται για μια καινοτόμα και επίπονη έρευνα καθώς η δια βίου μάθηση και η αναγκαιότητά της δεν κρίνονταν επιτακτική τα προηγούμενα χρόνια, ενώ, σήμερα παρατηρούμε ότι κατέχει έναν ολόκληρο άξονα προτεραιότητας στα κοινοτικά πλαίσια στήριξης. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ιστορική και βιβλιογραφική ανασκόπηση δίνει στον αναγνώστη μια συνοπτική εικόνα του προβλήματος στην ιστορική του εξέλιξη και εντοπίζει κενά στις γνώσεις, τα οποία μας οδήγησαν στη διεξαγωγή της δικής μας έρευνας.

Ειδικότερα, η έρευνα αυτή αποσκοπεί στο να διερευνήσει:

- αν υπάρχει υπηρεσία στο δήμο που να ασχολείται με προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων
- αν και που επιμορφώνονται οι δημοτικοί υπάλληλοι
- αν οι δήμοι αξιοποιούν ευρωπαϊκά προγράμματα, κοινοτικές πρωτοβουλίες, επιχειρησιακά προγράμματα που έχουν σχέση με την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανεργία
- ποιοι φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων υπάρχουν σε κάθε δήμο
- τι προτείνουν τα στελέχη έτσι ώστε να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη;
- ποιος ο ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων στην τοπική ανάπτυξη;

Πριν προβούμε στη μέθοδο που χρησιμοποιήσαμε κατά την έρευνά μας είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι τα αποτελέσματα που αναμέναμε ίσως να μην ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικά και ενθαρρυντικά όσον αφορά τον τομέα της δια βίου μάθησης καθώς πρόκειται για μία καινούργια επιστήμη που χρειάζεται το χρόνο της ώστε να επιβληθεί στο χώρο.

Πιστεύουμε, ωστόσο, ότι η έρευνά μας θα φανεί χρήσιμη τόσο για τα στελέχη των δήμων όσο και για τους πολίτες καθώς στόχος της είναι να επισημάνει την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης επειδή μέσω αυτής το άτομο θα γίνει πιο ανταγωνιστικό σε μια κοινωνία που από τη μία στιγμή στην άλλη μπορεί να οδηγήσει

τον καθένα μας σε οποιοδήποτε είδος αναλφαβητισμού. (λειτουργικό, τεχνολογικό κτλ).

4.1 Μέθοδος

4.1.1 Δείγμα

Επιλέχθηκαν 18 δήμοι καθώς θέσαμε ως κριτήριο επιλογής να είναι ο εκάστοτε δήμος ή πρωτεύουσα νομού ή να έχει πάνω από 20.000 κατοίκους. Αυτό, βέβαια, δεν έγινε τυχαία, υπήρξε σκοπιμότητα. Είναι αναγκαίο στο σημείο αυτό να επισημάνουμε ότι μόνον όσοι δήμοι είναι πάνω από 20.000 κατοίκους έχουν δικαίωμα να διεκδικούν προγράμματα ως τελικοί δικαιούχοι. Ακόμη, υπάρχουν ορισμένα προγράμματα τα οποία προσφέρονται μόνο σε πρωτεύουσες νομών. Είναι αλήθεια ότι οι πρωτεύουσες νομών έχουν την εύνοια των εκάστοτε περιφερειακών ή εθνικών αρχών. Μελετήθηκαν 18 Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Κεντρικής Μακεδονίας. Συγκεκριμένα οι δήμοι που αποτέλεσαν αντικείμενο έρευνας ήταν: ο δήμος Θεσσαλονίκης, ο δήμος Καλαμαριάς, ο δήμος Αμπελοκήπων, ο δήμος Βέροιας, ο δήμος Σερρών, ο δήμος Ευόσμου, ο δήμος Κατερίνης, ο δήμος Εχεδώρου, ο δήμος Συκεών, ο δήμος Σταυρούπολης, ο δήμος Πολίχνης, ο δήμος Νεάπολης, ο δήμος Πυλαίας, ο δήμος Κιλκίς, ο δήμος Εδέσσης, ο δήμος Γιαννιτσών, ο δήμος Πολυγύρου, ο δήμος Νάουσας. Τα υποκείμενα που έλαβαν μέρος στην έρευνα ήταν στελέχη των τμημάτων προγραμματισμού. Ένα άλλο σημείο το οποίο πρέπει να τονίσουμε είναι ότι στην πλειοψηφία τους οι δήμοι ήταν συνεργάσιμοι καθώς δεν τυγχάνουν αντικείμενα ερευνών. Αυτό έκανε τα περισσότερα στελέχη να απαντήσουν με προθυμία και με μόνο κίνητρο τις απλές ευχαριστίες. Τέλος, τα υποκείμενα έτυχαν καλής μεταχείρισης σύμφωνα πάντα με τα κριτήρια της ερευνητικής δεοντολογίας.[213]

4.1.2 Μέσα συλλογής δεδομένων

Πρόκειται για ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο το οποίο κατασκευάστηκε αφού μελετήθηκε η βιβλιογραφία. Αποτελείται κυρίως από ερωτήσεις ανάπτυξης. Επομένως, γίνεται σαφές ότι θα επεξεργαστούμε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα. Θα γίνει, και μια προσπάθεια να ομαδοποιήσουμε τα δεδομένα έτσι ώστε να έχουμε μια γενικότερη εικόνα των πραγμάτων στο συγκεκριμένο χώρο.

4.1.3 Διαδικασία συλλογής των δεδομένων

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν στα υποκείμενα τέλη Ιανουαρίου του 2008, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αφού όμως πρώτα υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία μαζί τους, που τους εξηγούσαμε τη δομή του ερωτηματολογίου και την αναγκαιότητα της έρευνας. Μετά την αποστολή τους είχαν χρονικό περιθώριο δυο μηνών για να το

[213] Conduct of research with human participants (έκδοση American Psychological Association, 1200 Seventeenth 17, N.W. Washington D.C. 20036)

επιστρέψουν. Είναι αλήθεια, ότι μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα ξαναεπικοινωνήσαμε τηλεφωνικώς με τα στελέχη λέγοντάς τους να μας πληροφορήσουν για την πορεία του ερωτηματολογίου και για τυχόν προβλήματα που παρουσιάζονταν. Σκοπός της δεύτερης αυτής επαφής ήταν αφενός η υπενθύμιση και αφετέρου η διαβεβαίωση ότι οποιαδήποτε στιγμή ήμασταν σε θέση να κλείσουμε κάποιο ραντεβού ώστε να βρεθούμε από κοντά, πράγμα που εν τέλει δεν χρειάστηκε. Στην πλειονότητά τους οι δήμοι ανταποκρίθηκαν σ' αυτό που τους ζητήθηκε παρόλο που εκείνη τη χρονική περίοδο γίνονταν η κατάρτιση του τετραετούς επιχειρησιακού προγράμματος των ΟΤΑ και αυτό συνεπάγεται επιπλέον φόρτο εργασίας. Για αυτό το λόγο στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα στελέχη των τμημάτων προγραμματισμού που είχαν τη διάθεση και την προθυμία να συμμετάσχουν στην έρευνά μας.[214]

4.1.4 Περιγραφή ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 4 ενότητες. Στην πρώτη ενότητα συλλέγουμε κάποια γενικά στοιχεία για το δήμο. Στη δεύτερη ενότητα προσπαθούμε να συγκεντρώσουμε πληροφορίες για τα στελέχη του δήμου. Αναφερόμαστε στην ύπαρξη ή μη του γραφείου προγραμματισμού, στο μορφωτικό υπόβαθρο των ατόμων που στελεχώνουν το γραφείο αυτό καθώς και στην πιθανότητα να παρακολουθούν επιμορφωτικά σεμινάρια. Στην τρίτη ενότητα αναφερόμαστε στα αναπτυξιακά προγράμματα και συγκεκριμένα στο αναπτυξιακό πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ», στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα, στους άξονες του Γ΄ ΚΠΣ, στα ευρωπαϊκά προγράμματα και στις κοινοτικές πρωτοβουλίες. Στόχος μας ήταν να δούμε ποια προγράμματα αξιοποιούν οι δήμοι. Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα κάνουμε κάποιες γενικές ερωτήσεις που σχετίζονται με το κατά πόσο πιστεύουν οι δήμοι ότι προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων μπορούν να συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη και ποιος ο ρόλος της δια βίου μάθησης στην τοπική κοινωνία.

4.1.5 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Όπως προαναφέραμε τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν μέσω e-mail στα επιλεγμένα άτομα του δείγματος με την παράκληση να επιστραφούν συμπληρωμένα, όπως τους κατευθύναμε μέσω της επισυναπτόμενης επιστολής. Ύστερα από τη συμπλήρωση, συγκέντρωση και επαλήθευση, των ερωτηματολογίων ακολούθησε η

[214] Συγκεκριμένα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε με αλφαβητικά σειρά τους ακόλουθους:
- κύριο Αδαμίδη από δήμο Νάουσας, κα Ανανίκα από δήμο Πυλαίας, κα Βασιλοπούλου από δήμο Σερρών, κα Γεργιάδου από δήμο Βέροιας, κα Καραλιά από δήμο Γιαννιτσών, κα Καραμπίδου από δήμο Κιλκίς, κύριο Κιοσέογλου από Αμπελοκήπων, κα Κορναράκη από δήμο Θεσσαλονίκης, κα Μανίκα από δήμο Πολυγύρου, κύριο Παπαϊωάννου από δήμο Νεάπολης, κα Ρίζου από δήμο Ευόσμου, κύριο Ρούτη από δήμο Κατερίνης, κυρίες Τσιαμούδη και Ταυρίδου από δήμο Σταυρούπολης, κα Χρυστοστομίδου από δήμο Πολίχνης, κα Ψυχογιού από δήμο Εδέσσης, καθώς και τα γραφεία προγραμματισμού από τους δήμους Εχεδώρου, Καλαμαριάς και Συκεών.

κωδικοποίηση των απαντήσεων, δηλαδή η μεταφορά τους σε έναν κώδικα, ο οποίος αποτελεί ειδικό γλωσσικό σύστημα με σκοπό την καταχώρισή τους σε έναν κατάλληλο φορέα για ηλεκτρονική επεξεργασία. Όπως προαναφέραμε η πλειοψηφία των ερωτήσεων ήταν ανοιχτού τύπου με αποτέλεσμα η επεξεργασία τους να γίνει στο Microsoft office excel.

Πίνακας 18: Αριθμός κατοίκων ανά δήμο

Αριθμός κατοίκων ανά δήμο	**Αριθμός δήμων**	**%**
έως 25.000	2	11,11%
25.000- 50.000	9	50,00%
50.000- 75.000	5	27,78%
100.000 και άνω	2	11,11%
Σύνολο Δήμων	**18**	**100,00%**

Στον πίνακα 18 παρατηρούμε τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται οι δήμοι σύμφωνα με τον αριθμό των κατοίκων. Αναλυτικά, έως 25.000 κατοίκους έχουν 2 δήμοι, ο δήμος Πολυγύρου και ο δήμος Νάουσας, ενώ 9 δήμοι αριθμούν από 25.000-50.000 κατοίκους και πρόκειται για τους δήμους Συκεών, Σταυρούπολης, Πυλαίας, Πολίχνης, Νεάπολης, Κιλκίς, Έδεσσας, Γιαννιτσών, Εχεδώρου. Από 50.000 έως 75.000 κατοίκους έχουν 5 δήμοι και συγκεκριμένα οι δήμοι Αμπελοκήπων, Ευόσμου, Κατερίνης, Βέροιας, Σερρών. Τέλος, άνω των 100.000 κατοίκων έχουν μόνο 2 δήμοι, αυτός της Θεσσαλονίκης και αυτός της Καλαμαριάς. Παρατηρούμε ότι στην Κεντρική Μακεδονία, η πλειοψηφία των δήμων όσον αφορά τον αριθμό των κατοίκων κυμαίνεται από 25.000-50.000 κατοίκους. Βέβαια, δεδομένου ότι κριτήρια στην επιλογή των δήμων ήταν ή να είναι πρωτεύουσα νομού ή να κατοικείται από 20.000 και άνω, το γεγονός ότι από 25.000-50.000 καταλαμβάνει το 50% των δήμων είναι λογικό.

Όσον αφορά την ερώτηση για το αν υπάρχουν υπάλληλοι που ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων και συγκεκριμένα με την οργάνωση και υλοποίηση

επιμορφωτικών προγραμμάτων, συνεδρίων ή σεμιναρίων η πλειοψηφία των δήμων, 10 στους 18 απάντησε θετικά.

Πίνακας 19: Υπάλληλοι που ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων σε συνάρτηση με το συνολικό αριθμό των κατοίκων (ερωτ. 2.1α)

Υπάλληλοι	**έως 25.000**	**25.000-50.000**	**50.000-75.000**	**100.000 και άνω**	**Σύνολο**
ΝΑΙ	1	4	3	2	10
ΟΧΙ	1	5	2	0	8
Σύνολο Δήμων	**2**	**9**	**5**	**2**	**18**

Στον πίνακα 19, παρατηρούμε ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο δήμος τόσες περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να ασχολούνται οι υπάλληλοι αποκλειστικά με την εκπαίδευση ενηλίκων. Γίνεται σαφές ότι από τους 2 δήμους που δεν ξεπερνούν τους 25.000 κατοίκους ο δήμος Πολυγύρου δεν έχει άτομο που να ασχολείται με αυτόν τον τομέα ενώ ο δήμος Νάουσας έχει. Στη συνέχεια όσο μεγαλώνει ο πληθυσμός παρατηρείται μια ισορροπία στα δεδομένα ενώ όταν ξεπερνάμε τους 100.000 κατοίκους είναι δεδομένη η ύπαρξη υπαλλήλου εκπαίδευσης ενηλίκων. Αυτό θα μπορούσαμε να το εξηγήσουμε ως κάτι το λογικό αν αναλογιστούμε ότι οι μικρότεροι δήμοι έχουν μεγαλύτερα προβλήματα να λύσουν, τα οποία έχουν να κάνουν με τη βιώσιμη ανάπτυξη και τις τεχνικές κατασκευές εν συγκρίσει με τους μεγαλύτερους δήμους, οι οποίοι λόγω των περισσοτέρων κονδυλίων βέβαια αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα ύπαρξης της δια βίου μάθησης.

Σε αυτό το σημείο κρίνουμε αναγκαίο να επισημάνουμε ότι τα άτομα που ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων στο χώρο της τοπικής αυτοδιοίκησης προέρχονται από διάφορες ειδικότητες πέραν της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης. Στον πίνακα 4 που ακολουθεί αναφέρονται ενδεικτικά η εκπαιδευτική βαθμίδα και η ειδικότητα των ατόμων αυτών.

Πίνακας 20: Ειδικότητα ατόμων που εργάζονται στα γραφεία προγραμματισμού (ερωτ. 2.1.β)

Ειδικότητα	**ΑΕΙ**	**ΤΕΙ**	**ΙΕΚ**	**Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση**
Πληροφορική	Χ			
Ισπανικά	Χ			
Ζωγραφική	Χ			
Κοινωνιολογία	Χ			
Οικονομολόγος	Χ			
Πολιτικός	Χ			

Επιστήμονας				
Μηχανικός Παραγωγής και Διοίκησης	Χ			
Περιβαλλοντολόγος	Χ			
Αρχιτεκτονικής	Χ			
Νηπιαγωγών	Χ			
Φιλοσοφικής	Χ			
Τοπογράφων	Χ			
Θεολογίας	Χ			
Χημικός Μηχανικός	Χ			
Δασολογίας	Χ			
Ψυχολόγων	Χ			
Διοίκηση Επιχειρήσεων		Χ		
Τεχνικός Ασφαλείας		Χ		
Λογιστών		Χ		
Φυτικής Παραγωγής		Χ		
Κοινωνικός Λειτουργός		Χ		
Γραφιστική			Χ	
Πληροφορική			Χ	
Λύκειο				Χ
ΤΕΕ				Χ
Γυμνάσιο				Χ

Γίνεται αντιληπτό ότι οι περισσότεροι δήμοι έχουν επιλέξει στο αντικείμενο της εκπαίδευσης ενηλίκων να ενσωματώσουν άτομα από τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα – ΑΕΙ. Από τις 26 ειδικότητες οι 16 προέρχονται από τα ΑΕΙ, οι 7 από τα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα- ΤΕΙ και μόλις 3 από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό βέβαια που μας κάνει εντύπωση είναι ότι οι ειδικότητες των ατόμων.

Στην ερώτηση 2.2, για το αν παρακολουθούν οι εργαζόμενοι στο δήμο συχνά επιμορφωτικά σεμινάρια η απάντηση ήταν θετική και από τους 18 δήμους. Αυτό αναγάγετε σε ποσοστό 100% επί του συνόλου.

Στον πίνακα 19 που ακολουθεί παρατηρούμε ποιοι φορείς παρέχουν επιμορφωτικά σεμινάρια στα στελέχη των δήμων.

Πίνακας 21: Φορείς που οργανώνουν επιμορφωτικά σεμινάρια για τα στελέχη του γραφείου προγραμματισμού (ερωτ. 2.2.β)

α/α	Φορείς παροχής επιμορφωτικών σεμιναρίων
1.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
2.	Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας
3.	Υπουργείο Εσωτερικών- Περιφερειακό Ινστιτούτο Επιμόρφωσης
4.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
5.	ΤΕΔΚ
6.	Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
7.	Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης
8.	Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης
9.	Ιδιώτες

Όπως παρατηρούμε από τον παραπάνω πίνακα είναι αρκετοί οι φορείς που οργανώνουν επιμορφωτικά σεμινάρια για τα στελέχη που ασχολούνται στα γραφεία προγραμματισμού των δήμων. Συγκεκριμένα, πρόκειται για 9 φορείς.

Στη συνέχεια της εργασίας μας, θα αναφέρουμε τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σχετικά με τα αναπτυξιακά προγράμματα που αξιοποιούν οι δήμοι τόσο μεμονωμένα όσο και σε συσχέτιση με την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανεργία.

Πίνακας 22: Ευρωπαϊκά προγράμματα που αξιοποίησαν οι δήμοι (ερωτ. 3.1.α)

	Δήμοι	**Γενικό Σύνολο**
Leonardo Da Vinci	3	22,24%
Socrates	3	16,68%
Youth	5	27,80%
Tempus	-	5,56%
Media	-	0,00%
Πολιτισμός 2000	2	16,68%
Κανένα	11	55,56%

Είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι από τους 18 δήμους μόνο οι 7 αξιοποιούν ευρωπαϊκά προγράμματα ενώ οι υπόλοιποι 11 δεν αξιοποιούν κανένα απολύτως ευρωπαϊκό πρόγραμμα, πράγμα που φανερώνει ότι στα εν λόγω προγράμματα οι δήμοι δεν είναι ιδιαίτερα δραστήριοι. Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι δήμοι προέρχονται από το Νομό Θεσσαλονίκης. Αυτό βέβαια αφενός είναι λογικό καθώς πρόκειται για μεγαλύτερους δήμους που προφανώς στελεχώνονται από καλύτερα καταρτισμένο προσωπικό. Ακόμη, αξίζει να ειπωθεί ότι από τους 7 δήμους οι 5 αξιοποιούν κυρίως το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Youth που έχει να κάνει με δράσεις που στηρίζουν τη Νεολαία.

Πίνακας 23: Ενέργειες του προγράμματος Socrates που αξιοποίησαν οι δήμοι (ερωτ. 3.1.β)

Πρόγραμμα Socrates	**Δήμοι**
Grundtvig	**1**
Comenius	3
Κανένα	14
Σύνολο	**18**

Συγκεκριμένα το πρόγραμμα Socrates όπως φαίνεται και από τον πίνακα 23 αξιοποίησαν 4 δήμοι. Από αυτούς οι 3 έκαναν χρήση του προγράμματος Comenius ενώ μόλις 1 δήμος αξιοποίησε το πρόγραμμα Grundtvig που σχετίζεται με την εκπαίδευση ενηλίκων.

Πίνακας 24: Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που αξιοποίησαν οι δήμοι (ερωτ. 3.2.α)

	Δήμοι	**Σύνολο**
Interreg	12	72,23%
Equal	6	38,90%
Leader	7	33,34%
Καμία	2	11,11%

Από τον πίνακα 24 συμπεραίνουμε ότι οι περισσότεροι δήμοι και συγκεκριμένα 12, αξιοποιούν την Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg. Ακολουθεί η Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader την οποία αξιοποιούν 7 δήμοι και έπεται η Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal. Βέβαια αξίζει να σημειώσουμε ότι υπάρχουν και 2 δήμοι που δεν αξιοποίησαν κανένα απολύτως πρόγραμμα.

Πίνακας 25: Άξονες Κοινοτικών Πρωτοβουλιών που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανάπτυξη που αξιοποίησαν οι δήμοι (ερωτ. 3.2.β)

	Δήμοι	**Γενικό Σύνολο**
Εκπαίδευση	7	38,89%
Απασχόληση	4	44,45%
Ανάπτυξη	3	33,34%
Κανένα	8	27,79%

Από τον πίνακα 25, καταλαβαίνουμε ότι οι περισσότεροι δήμοι για ακόμη μια φορά δεν αξιοποιούν κανέναν απολύτως άξονα Κοινοτικών Πρωτοβουλιών που να σχετίζεται με την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανάπτυξη. Πράγμα που φανερώνει την αδιαφορία των ΟΤΑ να συμπεριλάβουν στα έργα τους τους παραπάνω τομείς. Παρόλα αυτά παρατηρούμε πως 7 από τους 18 δήμους αξιοποιούν προγράμματα σχετιζόμενα με την εκπαίδευση αλλά μόλις 4 δήμοι προγράμματα απασχόλησης. Μηδαμινό είναι το ποσοστό των δήμων που αξιοποιεί προγράμματα ανάπτυξης.

Πίνακας 26: Δήμοι που αξιοποίησαν τους άξονες του Γ΄ ΚΠΣ (ερωτ. 3.3.α)

Γ΄ ΚΠΣ	**Δήμοι**	**Γενικό Σύνολο**
(Α.1)Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης	8	44,47%
(Α.2)Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για βιώσιμη ανάπτυξη	1	5,56%
(Α.3))Μεταφορές	-	0,00%
(Α.4)Αγροτική ανάπτυξη και αλιεία	1	5,56%
(Α.5)Ποιότητα ζωής	4	27,8%
(Α.6))Κοινωνία της πληροφορίας	15	88,91%
(Α.7)Περιφερειακή ανάπτυξη	5	22,23%

Όσον αφορά τους άξονες του Γ΄ ΚΠΣ παρατηρούμε ότι η πλειοψηφία των δήμων αξιοποιεί τον άξονα 6 «Κοινωνία της Πληροφορίας» σε αναλογία 15 στους 18 δήμους. Αυτό φανερώνει την ανάγκη των δήμων για τεχνολογικό αλφαβητισμό. Στη συνέχεια ακολουθεί ο άξονας 1 «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης» στον οποίο από τους 18 δήμους οι 8 φροντίζουν για την εκπαίδευση του προσωπικού τους. 8 δήμοι βέβαια δεν είναι αρκετοί αν σκεφτούμε ότι ούτε 1 στους 2 δεν ενδιαφέρεται για την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού του. Το ερώτημα που προκύπτει είναι πως είναι δυνατό να επιτευχθεί η τοπική ανάπτυξη όταν λείπει από τα στελέχη των δήμων η κατάρτιση; Τέλος, αυτό μας κάνει εντύπωση είναι ότι παρόλο που στην έρευνά μας συμμετείχαν και δήμοι που στηρίζονται στην αγροτική οικονομία μόνο 1 αξιοποιεί μέτρα του εν λόγω άξονα. Ακόμη, παρατηρούμε ότι οι δήμοι δεν ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και αυτό γίνεται φανερό από τον άξονα 2 τον οποίο αξιοποιεί μόνο ένας δήμος. Το ερώτημα που γεννάται είναι χωρίς βελτίωση της ανταγωνιστικότητας πως μπορεί να προκύψει βιώσιμη ανάπτυξη

και πως είναι δυνατό να την επιδιώκουν οι δήμοι αλλά όταν τους προσφέρεται αυτοί να μην την αξιοποιούν.

Πίνακας 27: Ποσοστά δήμων που αξιοποίησαν τα μέτρα των αξόνων του Γ΄ΚΠΣ που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την απασχόληση (ερωτ. 3.3.β)

	Δήμοι	**Σύνολο**
Εκπαίδευση	6	33,34%
Ανάπτυξη	6	38,89%
Απασχόληση	9	50,00%
Κανένα	1	22,22%

Στην ερώτηση αν οι δήμοι αξιοποιούν άξονες του Γ΄ ΚΠΣ που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την απασχόληση οι πλειοψηφία απάντησε ότι αξιοποιεί προγράμματα που σχετίζονται με την απασχόληση. Μόνο 6 δήμοι αξιοποιούν προγράμματα εκπαίδευσης και απασχόλησης.

Πίνακας 28: Ποσοστό δήμων που αξιοποίησαν άξονες που σχετίζονται με τα Περιφερειακά Αναπτυξιακά Προγράμματα (ερωτ. 3.4.α)

Περιφερειακά Αναπτυξιακά Προγράμματα	**Δήμοι**	**Σύνολο**
(ΠΕΠ 1) Ανάδειξη του Μητροπολιτικού ρόλου της Θεσσαλονίκης και ενθάρρυνση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας	-	0,00%
(ΠΕΠ 2)Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος στην Κεντρική Μακεδονία	3	16,68%
(ΠΕΠ 3) Μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων	10	61,12%
(ΠΕΠ 4) Αγροτική ανάπτυξη	1	5,56%
(ΠΕΠ 5) Μείωση της ανεργίας και παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση και τις δεξιότητες	13	66,68%
(ΠΕΠ 6) Ανάπτυξη ορεινού	4	22,23%

χώρου, εσωτερικών ζωνών και μειονεκτικών προβληματικών περιοχών		
(ΠΕΠ 7) Τεχνική βοήθεια-Προετοιμασία νέας προγραμματικής περιόδου	1	5,56%
Κανένα	2	11,11%

Από τον πίνακα 28, συμπεραίνουμε ότι 13 από τους 18 δήμους αξιοποιούν τον άξονα που σχετίζεται με τη μείωση της ανεργίας και την παροχή ίσων ευκαιριών στη γνώση και τις δεξιότητες. Πρόκειται για ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό. Αξιοπρόσεκτο για άλλη μια φορά είναι το γεγονός ότι μόλις 1 δήμος αξιοποιεί τον άξονα που σχετίζεται με την αγροτική ανάπτυξη. Παρατηρούμε ότι τόσο στο Γ΄ ΚΠΣ όσο και στα περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα οι δήμοι δεν αξιοποιούν σχεδόν καθόλου τις δυνατότητες που τους προσφέρονται μέσω του συγκεκριμένου άξονα. Ένα επίσης πολύ μεγάλο ποσοστό 10 δήμοι αξιοποιούν τον άξονα που σχετίζεται με τη μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Τέλος, κανένας δήμος δεν αξιοποιεί τον άξονα που σχετίζεται με την ανάδειξη του Μητροπολιτικού ρόλου της Θεσσαλονίκης και ενθάρρυνση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας. Μόλις το 2 δήμοι δεν αξιοποιούν κανέναν απολύτως άξονα.

Πίνακας 29:
Ποσοστό δήμων αξιοποίησαν τα μέτρα των αξόνων των ΠΕΠ που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την απασχόληση (ερωτ. 3.4.β)

	Δήμοι	**Γενικό Σύνολο**
Ανάπτυξη	10	61,11%
Εκπαίδευση	9	44,45%
Απασχόληση	16	88,89%
Κανένα	1	11,11%

Σύμφωνα με τον πίνακα 29, 10 δήμοι στο σύνολο των 18 έχουν αξιοποιήσει προγράμματα που σχετίζονται με την ανάπτυξη. 9 από αυτούς αξιοποίησαν προγράμματα που σχετίζονται με την εκπαίδευση και το σχεδόν όλοι 16 για την ακρίβεια αξιοποίησαν μέτρα των αξόνων που σχετίζονται με την απασχόληση. Τέλος, σημαντικό είναι και το γεγονός ότι 2 δήμοι δεν αξιοποίησαν κανένα μέτρο του άξονα. Από τον πίνακα 29 γίνεται φανερό ότι οι δήμοι όσον αφορά την αξιοποίηση των αξόνων των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων δίνουν μεγαλύτερη σημασία στην απασχόληση, μετά στην ανάπτυξη και τελευταία στην εκπαίδευση.

Πίνακας 30: Σε ποιο ποσοστό οι δήμοι της Κεντρικής Μακεδονίας αξιοποίησαν υποπρογράμματα του αναπτυξιακού προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» (ερωτ. 3.5.α)

	Δήμοι	**Γενικό Σύνολο**
Οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των ΟΤΑ	8	38,90%
Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος	12	72,23%
Κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες	9	44,46%
Τεχνική στήριξη του προγράμματος	2	11,11%
Κανένα	2	11,11%

Από τον πίνακα 30, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι 8 από τους 18 δήμους, αξιοποιούν δράσεις του υποπρογράμματος «Οργάνωση και ανάπτυξη των υπηρεσιών των ΟΤΑ». Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι περισσότεροι δήμοι και συγκεκριμένα 12 αξιοποιούν δράσεις του υποπρογράμματος «Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος». Αμέσως μετά τη δεύτερη υποενότητα το μεγαλύτερο ποσοστό αξιοποίησης το κατέχει η τρίτη υποενότητα «Κοινωνικές και πολιτιστικές υποδομές και δραστηριότητες. Τέλος, παρατηρούμε ότι το ίδιο ποσοστό μοιράζονται η τέταρτη υποενότητα «Τεχνική στήριξη του προγράμματος» και «Κανένα πρόγραμμα».

Πίνακας 31: Αξιοποίηση ενεργειών των υποπρογραμμάτων του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» που σχετίζονται με την εκπαίδευση, την ανάπτυξη και την απασχόληση (ερωτ. 3.5.β)

	Δήμοι	**Σύνολο**
Ανάπτυξη	6	38,90%
Εκπαίδευση	2	11,12%
Απασχόληση	1	5,56%
Κανένα	5	61,11%

Στον πίνακα 31, παρατηρούμε ότι 6 από τους δήμους αξιοποιούν δράσεις του προγράμματος «ΘΗΣΕΑΣ» που σχετίζονται με την ανάπτυξη. Μόλις 2 δήμοι αξιοποιούν δράσεις που σχετίζονται με την εκπαίδευση και 1 δράσεις σχετικές με την απασχόληση. Πολύ μεγάλο είναι το ποσοστό των δήμων που δεν αξιοποιεί καμία δράση σχετική με την ανάπτυξη, με την εκπαίδευση και την απασχόληση

Πίνακας 32: Φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων στην Κεντρική Μακεδονία

(ερωτ. 3.6)

	Δήμοι	**Σύνολο**
Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας	5	27,79%
Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων	9	44,46%
Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης	9	44,46%
Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης	9	44,46%
Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης	11	61,15%
Σχολές Γονέων	7	27,80%
Κανένα	1	16,67%

Στον πίνακα 32, βλέπουμε σε ποιο ποσοστό υπάρχουν σε κάθε δήμο οι συγκεκριμένοι φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων. Συγκεκριμένα, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας υπάρχουν σε 5 δήμους από αυτούς που μελετάμε. Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης και Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης έχουν 9 δήμοι. 11 δήμοι στεγάζουν Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης. Σχολές γονέων έχουν 7 δήμοι. Μόλις 1 δεν προσφέρει κανέναν από τους παραπάνω φορείς.

Στη συνέχεια του ερωτηματολογίου προσπαθήσαμε να μελετήσουμε

- κατά πόσο τα στελέχη των γραφείων προγραμματισμού είναι ικανοποιημένα από τα αναπτυξιακά προγράμματα του δήμου τους
- αν γίνονται σήμερα στον εκάστοτε δήμο μελέτες με στόχο την τοπική ανάπτυξη
- αν τα στελέχη των δήμων θεωρούν σκόπιμο να αυξηθούν την επόμενη προγραμματική περίοδο 2007-2013 οι αναπτυξιακές δράσεις που αφορούν τον τομέα της εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης ενηλίκων
- ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων με στόχο την τοπική ανάπτυξη σήμερα και ποιος στο μέλλον

Στην ερώτηση 4.2 αν τα στελέχη των γραφείων προγραμματισμού είναι ικανοποιημένα από τα αναπτυξιακά προγράμματα, 9 δήμοι απάντησαν θετικά ενώ οι υπόλοιποι 9 αρνητικά. Οι βελτιώσεις που πρότειναν έτσι ώστε όλοι να είναι ευχαριστημένοι από τα αναπτυξιακά προγράμματα είναι οι εξής:

- αποφυγή άγνοιας, αδιαφορίας και συντονισμού. Καλύτερη πληροφόρηση για συμμετοχή (τόσο φορέων όσο και πολιτών) στο σχεδιασμό και υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων
- καλύτερη οργάνωση του γραφείου Προγραμματισμού
- ανάπλαση του δήμου, συγκοινωνία, περιβάλλον, βελτίωση υποδομών
- συνεργασία με επαγγελματίες με στόχο τη στήριξη της τοπικής αγοράς
- εγκατάσταση συστήματος διαχείρισης ποιότητας ISO 9001:2001
- ενίσχυση ανταγωνιστικότητας του δήμου επενδύοντας στο ανθρώπινο κεφάλαιο

Αυτό που τονίστηκε ιδιαίτερα από την πλειονότητα των δήμων και έμπαινε πάντα πρώτο στις βελτιώσεις που πρότειναν ήταν η καλύτερη ενημέρωση τόσο όλων των φορέων όσο και των πολιτών για τις δυνατότητες που τους προσφέρονται έτσι ώστε κατά το σχεδιασμό νέων αναπτυξιακών προγραμμάτων να καλύπτονται οι πραγματικές ανάγκες των πολιτών και του δήμου γενικότερα.

Στην ερώτηση 4.3 για τον αν γίνονται μελέτες στο δήμο η απάντηση ήταν θετική από όλους τους δήμους. Σε ποιες θεματικές αναφέρονται επισήμαναν τα εξής:

- γίνονται χωρίς προγραμματισμό και ιεραρχία προτεραιοτήτων αφορά θέματα γενικά
- δημιουργία τετραετών επιχειρησιακών προγραμμάτων- σχέδια δράσης για την ανάπτυξη, απασχόληση
- στις θεματικές:
    - επιχειρηματικότητας
    - πολιτισμού
    - παιδείας
    - περιβάλλοντος
    - οδοποιία- υποδομές
    - νέες τεχνολογίες
    - τουρισμό
    - τοπικής και εσωτερικής ανάπτυξης του δήμου
- κοινωνικές υποδομές, βελτίωση υγείας

Από τις απαντήσεις των ατόμων που ασχολούνται με την κατάρτιση επιχειρησιακών προγραμμάτων των ΟΤΑ μπορούμε να συμπεράνουμε ότι γίνονται μελέτες και ότι οι θεματικές είναι ποικίλες. Θετικό είναι τα γεγονός ότι γίνονται μελέτες για την εκπαίδευση ωστόσο όμως δεν γίνεται λόγος για δυνατότητες κατάρτισης και επανακατάρτισης του προσωπικού.

Στο ερώτημα 4.4 αν είναι σκόπιμο να αυξηθούν την επόμενη προγραμματική περίοδο οι αναπτυξιακές δράσεις που αφορούν τον τομέα της εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης ενηλίκων όλοι οι δήμοι απάντησαν θετικά.

Οι προτεραιότητες των δήμων με σκοπό την τοπική ανάπτυξη είναι οι εξής:

- συμμετοχή στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ανθρώπινου δυναμικού με σκοπό την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού μέσω προγραμμάτων Συμβουλευτικής και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
- συμμετοχή στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια βίου μάθηση με στόχο τη συμμετοχή των πολιτών και η αύξηση δυνατοτήτων απασχόλησης
- ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων
- βελτίωση του τομέα αγροτικής ανάπτυξης- επιμόρφωση αγροτών
- βελτίωση τουριστικών υποδομών
- ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς
- ένταξη στην κοινωνία πληροφορικής, αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και της κοινωνίας της πληροφορίας
- προώθηση ποιότητας ζωής κατοίκων- κοινωνική φροντίδα
- παροχή ίσων ευκαιριών στους κατοίκους για συμμετοχή κοινωνικής πολιτιστικής ζωής
- δημιουργία κινήτρων για προσέλκυση ιδιωτικών επιχειρήσεων/ επενδύσεων με σκοπό την αύξηση επιχειρηματικότητας και δημιουργίας ΝΘΕ οικονομική ανάπτυξη, ενίσχυση της απασχόλησης
- συνδυασμό οικονομικής ανάπτυξης και ευημερίας με προστασία περιβάλλοντος και βιώσιμη ανάπτυξη- περιβαλλοντικά προγράμματα
- συνεχής κατάρτιση- επανακατάρτιση για τη μείωση της ανεργίας και την προσαρμοστικότητα των εργαζομένων- προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας
- επιμορφωτικά προγράμματα για την εκπαίδευση ευπαθών κοινωνικών ομάδων με στόχο την εύρεση εργασίας ή έναρξη επιχειρηματικότητας
- βελτίωση υποδομών στόχο τη σύγχρονη αστική πόλη
- αθλητισμός
- αναβάθμιση διοικητικών ικανοτήτων του δήμου-επιμόρφωση
- λειτουργία ειδικών προγραμμάτων ενσωμάτωσης των μεταναστών και των παλιννοστούντων
- γενίκευση του θεσμού της πρακτικής άσκησης και σύνδεση με απόκτηση εργασιακής εμπειρίας
- επιμόρφωση επαγγελματιών
- πληροφόρηση πολιτών για προγράμματα του ΚΕΕ, των ΝΕΛΕ

Στο ερώτημα 4.5 ο ρόλος της εκπαίδευσης ενηλίκων στην τοπική ανάπτυξη σήμερα, οι δήμοι επισήμαναν τα εξής:

- Ο δήμος πρέπει να ενημερώνει τους πολίτες για δυνατότητες άτυπης εκπαίδευσης με στόχο να τους κάνει ενεργούς πολίτες, καταρτισμένους, με εξειδικευμένες γνώσεις) και ευαισθητοποιημένους σε διάφορα θέματα
- ο ρόλος είναι πενιχρός αφού μοναδικό κίνητρο είναι η είσπραξη κάποιας επιδότησης. Η κατάρτιση πρέπει να γίνεται στους τόπους παραγωγής των προϊόντων ή υπηρεσιών
- οι ενήλικες που απέχουν από την εκπαίδευση για πολύ καιρό έχουν ανάγκη από κατάρτιση ώστε να οδηγηθούν σε λήψη αποφάσεων, κυρίως επαγγελματικών, που θα προσφέρουν επαγγελματικές δεξιότητες ή συμπληρωματικό εισόδημα. Όταν οι άνθρωποι είναι οικονομικά καλά οδηγούμαστε στην τοπική ανάπτυξη
- μέσω της εκπαίδευσης επιτυγχάνεται η γνώση των απαιτήσεων της αγοράς εργασίας και η ενσωμάτωση σε αυτή
- είναι αναγκαία η προώθηση στην απασχόληση με την επιδότηση επιχειρήσεων για τη δημιουργία ΝΘΕ σε συνεργασία με ΚΕΚ
- είναι αναγκαία η προώθηση στην αυτοαπασχόληση με την επιχορήγηση ανέργων 18-60 για δημιουργία δικής τους επιχείρησης
- συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη όλων των ωφελούμενων ομάδων στόχων του δήμου
- η κατάρτιση και επιμόρφωση συμβάλλει στη συμμετοχή των νέων ανθρώπων στην ανάπτυξη πρωτοβουλιών και στη διαμόρφωση του τοπικού γίγνεσθαι
- η εκπαίδευση μπορεί να βελτιώσει την απόδοση των εργαζομένων στην εξεύρεση εργασίας στους ανέργους, την συνειδητοποίηση των πλεονεκτημάτων της περιοχής τους και την αξιοποίηση δημιουργικά για την τοπική ανάπτυξη
- μείωση ανεργίας

Στην ερώτηση 4.6 η σύνδεση εκπαίδευσης ενηλίκων με τοπική ανάπτυξη στο μέλλον. Οι δήμοι αναφέρουν ότι μπορεί να επιτευχθεί η εν λόγω σύνδεση

- με την ενημέρωση των πολιτών
- με θεματικά σεμινάρια (περιβάλλον, απασχόληση, κοινωνικές ομάδες) που θα ορίζουν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ανάπτυξης ώστε να είναι δυνατή η συμμετοχικότητα (άποψη, θέση, διεκδίκηση) των ενδιαφερομένων
- με τη συνεργασία των τοπικών φορέων

- με την υλοποίηση προγραμμάτων που συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη με εξασφάλιση χρηματοδότησης
- με τη δημιουργία ενιαίου φορέα αδιάβλητου που θα αναλάβει την εκπαίδευση και την κατάρτιση
- με την αναβάθμιση πτυχίων που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις-ανάγκες της κοινωνίας
- όταν επικεντρωθεί σε τομείς που αφορούν την τοπική οικονομία και τις επιχειρήσεις
- με την ώθηση και στήριξη του ανθρώπινου δυναμικού
- με την επιλογή θεματικών ενοτήτων να βασίζεται σε πραγματικές ανάγκες των κατοίκων, των επαγγελματιών, των εργαζομένων και να προκύπτει μετά από δικές τους προτάσεις
- με την ενίσχυση εργοδοτών για πρόσληψη ανέργων
- με την ενίσχυση ανέργων στην αγορά εργασίας
- με την ενθάρρυνση ωφελούμενων για ανάληψη επιχειρηματικών πρωτοβουλιών
- με την ενίσχυση ειδικών κοινωνικών ομάδων και ανέργων
- η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να συνδεθεί με τη προστασία περιβάλλοντος, με πολιτιστικά θέματα, με τοπικές πρωτοβουλίες για την απασχόληση και την αντιμετώπιση της ανεργίας
- με στοχευόμενη εκπαίδευση στους επαγγελματίες της περιοχής του δήμου και με την προσφορά εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε ανέργους
- με επιμόρφωση προσωπικού του δήμου
- με αξιοποίηση εξειδικευμένου προσωπικού
- με διερεύνηση γνώσεων επαγγελματιών-αγροτών

Κεφάλαιο 5

5. Συμπεράσματα

Στη σημερινή συγκυρία δεδομένων των εξελίξεων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο ο ρόλος των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης διευρύνεται. Οι περιφερειακές και τοπικές αρχές επιβαρύνονται με περισσότερες αρμοδιότητες και αρχίζουν να αποκτούν ενεργό ρόλο στη μελέτη, στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Πέρα, όμως, από τους ΟΤΑ και ο πολίτης στο πλαίσιο μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας παύει να αναζητά απαντήσεις στα προβλήματά του σε εθνικό επίπεδο και στρέφεται να βρει λύσεις σε τοπικό επίπεδο για τα ζητήματα της απασχόλησης, της κοινωνικής φροντίδας, της εκπαίδευσης και της πολιτιστικής ταυτότητας.

Επομένως, οι ΟΤΑ δεν είναι δυνατό να παραβλέψουν αυτήν την αλλαγή στο τοπίο και να συνεχίζουν να εφαρμόζουν πολιτικές που εφάρμοζαν πριν μια δεκαετία. Είναι επιτακτική η ανάγκη για δημιουργία σύγχρονων ΟΤΑ, έτοιμων να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας πλέον απαιτητικής κοινωνίας.

Για να επιτευχθεί, όμως, αυτό είναι αναγκαία η αλλαγή στην εσωτερική λειτουργία των ΟΤΑ. Η κατάρτιση των στελεχών των δήμων κρίνεται απαραίτητη. Η απόκτηση νέων δεξιοτήτων των ατόμων που εργάζονται σε αυτούς και είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων επιβάλλεται. Δεν μπορεί στη σημερινή εποχή ο δήμος να απαρτίζεται από στελέχη που δεν γνωρίζουν τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, ή δεν είναι σε θέση να τις διερευνήσουν. Διότι, μη γνωρίζοντας τις ανάγκες των πολιτών τους είναι αδύνατο να κάνουν ανάλυση των αναγκών της κοινότητάς τους και στη συνέχεια να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν αναπτυξιακά προγράμματα.

Είναι γεγονός ότι εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης της κοινωνίας μας προσφέρεται μια πληθώρα προγραμμάτων τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Το θέμα είναι κατά πόσο αφενός οι πολίτες είναι ενημερωμένοι για την ύπαρξη αυτών και αφετέρου κατά πόσο ο εκάστοτε δήμος έχει συμπεριλάβει στο προσωπικό του άτομα που να μπορούν να γνωρίζουν και να είναι σε θέση να διεκδικήσουν ποικίλα αναπτυξιακά προγράμματα που θα οδηγήσουν την κοινότητά τους μέσω των προγραμμάτων εκπαίδευσης, ανάπτυξης και απασχόλησης στην τοπική ανάπτυξη.

Μέσω της συγκεκριμένης μελέτης, λοιπόν, έγινε μια προσπάθεια να ομαδοποιήσουμε τα προγράμματα που προσφέρονται σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Έγινε αναφορά στα ευρωπαϊκά προγράμματα, στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, στα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, στο τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» και τέλος στα νέα Επιχειρησιακά Προγράμματα των ΟΤΑ.

Στην πλειοψηφία τους τα προγράμματα απευθύνονται σε μία ευρεία κατηγορία φορέων, μέσα στους οποίους εντάσσονται και οι ΟΤΑ, και βασίζονται στην

ενθάρρυνση της συνεργασίας, στην ανάγκη για εκπαίδευση, για ισότητα ευκαιριών, για απασχόληση, για ανάπτυξη και για κινητικότητα.

Συγκεκριμένα από το θεωρητικό μέρος της εργασίας μας μπορούμε να συμπεράνουμε τα εξής:

Όσον αφορά τις κοινοτικές πρωτοβουλίες αρχικά προσπαθήσαμε να μελετήσουμε την Κοινοτική πρωτοβουλία Leader. Σκοπός μας ήταν να διαπιστώσουμε αν υπάρχει κάποιο μέτρο ή κάποια ενδεικτική δράση στην οποία να γίνεται αισθητή η ύπαρξη και αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης. Διαπιστώσαμε ότι στον άξονα προτεραιότητας 1 «Ολοκληρωμένες πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικές αγροτικής ανάπτυξης» του μέτρου 1.3 «Υποστηρικτικές Ενέργειες» παρατηρούμε ότι υπάρχουν 3 δράσεις που σχετίζονται με το θέμα που μελετάμε:

- αναβάθμιση δεξιοτήτων και εξειδίκευση ανθρώπινου δυναμικού
- ενδεικτικά έργα: Προγράμματα κατάρτισης σε ποικίλα θέματα
    - μελέτες και συμβουλευτικές υπηρεσίες
    - προβολή, προώθηση, ευαισθητοποίηση
- ευαισθητοποίηση και ενημέρωση πληθυσμού για το τοπικό πρόγραμμα

Πέρα όμως από το μέτρο 1.3 την ύπαρξη την αναγκαιότητα ύπαρξης της δια βίου μάθησης την διαπιστώνουμε στον άξονα 3 «Δικτύωση» και συγκεκριμένα στο μέτρο 3.2 «Λειτουργία ελληνικής ομάδας εμψύχωσης δικτύου Leader». Στο εν λόγω μέτρο υπάρχουν πάνω από 8 ενδεικτικές δράσεις μεταξύ των οποίων είναι:

- ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια
- σχεδιασμός και λειτουργία βάσης δεδομένων
- αξιοποίηση του internet
- πρότυποι φάκελοι για μεταφορά των πιλοτικών και πετυχημένων πρακτικών
- οργάνωση θεματικών συναντήσεων εργασίας
- συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τις Ομάδες Τοπικής Δράσης, την Υπηρεσία Διαχείρισης και την Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος.

Όσον αφορά την Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal περιλαμβάνει πολλές ενέργειες που σχετίζονται με το αντικείμενο που μελετάμε στην εργασία μας. Συγκεκριμένα, στον άξονα προτεραιότητας 1 «Απασχολησιμότητα» τόσο το μέτρο 1.1 όσο και το μέτρο 1.2 περιέχουν στις ενέργειές τους δράσεις που σχετίζονται με προγράμματα μακροχρόνιας κατάρτισης και απόκτησης νέων δεξιοτήτων αντίστοιχα. Στον άξονα προτεραιότητας 2 «Ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος» και συγκεκριμένα στο μέτρο 2.1 και 2.2 γίνεται λόγος για ανάπτυξη υπηρεσιών συμβουλευτικής και ενίσχυσης της απασχόλησης των Νέων Ελεύθερων Επαγγελματιών αντίστοιχα. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στον άξονα προτεραιότητας 6, στο μέτρο 3.1 τονίζεται η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης, ενώ στο μέτρο 6.1 υπάρχουν ενέργειες που τονίζουν την αναγκαιότητα οργάνωσης συνεδρίων, σεμιναρίων με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών.

Τέλος στην Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg παρατηρούμε ότι στις ενδεικτικές δράσεις υπάρχει τομέας όπου κρίνεται απαραίτητη η εκπαίδευση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Πράγμα που δείχνει για άλλη μια φορά την αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης και εκπαίδευσης των ανθρώπων.

Στη συνέχεια αξίζει να σχολιάσουμε τα ΚΠΣ. Συγκεκριμένα στο Α΄ ΚΠΣ μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στον άξονα προτεραιότητας 5 και 6. Όσον αφορά τον άξονα 5 «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού» γίνεται φανερό ότι από τα μέσα της δεκαετίας του ’80 γίνεται φανερή η αναγκαιότητα εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού. Βέβαια, το ποσό που αποδίδεται σε αυτόν τον άξονα δεν είναι πολύ μεγάλο αλλά αυτό που μας εντυπωσιάζει στο Α΄ ΚΠΣ είναι ότι αρχίζει να δίνεται έμφαση στον ανθρώπινο δυναμικό. Όσον αφορά τον άξονα 6 «Ανάπτυξη εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών» κρίνεται αναγκαίο να επισημάνουμε ότι από το Α΄ κιόλας ΚΠΣ δίνεται πολύ μεγάλη σημασία στην περιφερειακή ανάπτυξη. Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε ότι μπορεί να δίνεται μεγάλο ποσοστό αναλογίας στην περιφέρεια ωστόσο όμως η περιφέρεια δεν παύει να ελέγχεται στενά από το κράτος. Μεγαλύτερη αυτονομία στην περιφέρεια δίνεται κυρίως στο Δ΄ ΚΠΣ όπου αρχίζουν οι δήμοι να ανεξαρτητοποιούνται και να έχουν περισσότερες αρμοδιότητες .

Στο Β΄ ΚΠΣ αξίζει να σχολιάσουμε τους άξονες 4 και 5. Παρατηρούμε ότι ο άξονας 4 «Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας» απορροφά μεγαλύτερο ποσοστό σε σχέση με το Α΄ ΚΠΣ αυτό φανερώνει ότι από ΚΠΣ σε ΚΠΣ διαπιστώνεται ότι όσο καλύτερα καταρτισμένο είναι το ανθρώπινο δυναμικό τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν στον τόπο για ανάπτυξη και ευημερία. Παρατηρώντας τον 5ο άξονα που σχετίζεται με την περιφερειακή ανάπτυξη βλέπουμε να προσφέρεται μικρότερο ποσοστό για απορρόφηση σε σύγκριση με το Α΄ ΚΠΣ.

Στο Γ΄ ΚΠΣ παρατηρούμε ότι ο άξονας που σχετίζεται με την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού συνεχίζει να ανθίσταται στο χρόνο και κάθε φορά να αποκτά και μεγαλύτερο ποσοστό απορρόφησης. Αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι προστίθενται άξονες που σχετίζονται με την ανταγωνιστικότητα, άξονας 2 και με την κοινωνία της πληροφορίας άξονας 7. Αυτό φανερώνει την ανάγκη της χώρας μας από τη μια να αντεπεξέλθει σε μια ανταγωνιστική παγκοσμιοποιημένη κοινωνία και από την άλλη την ανάγκη να έρθουν οι πολίτες πιο κοντά στις νέες τεχνολογίες.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι από τα ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα και έπειτα προκύπτει μια στροφή στην ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική και ξεκινούν τα πολυετή επιχειρησιακά προγράμματα. Κύρια χαρακτηριστικά του Α΄ ΚΠΣ είναι ότι παρατηρείται μεγάλη διασπορά πόρων σε μικρά έργα υποδομής, βελτίωση επιπέδου ζωής σε αγροτικές περιοχές, αναβάθμιση επαρχιακού οδικού δικτύου, εκσυγχρονισμός μικρών γεωργικών επιχειρήσεων, ίδρυση μικρών ξενοδοχειακών μονάδων. Στο Β΄ ΚΠΣ γίνονται μεγάλα έργα υποδομής, γίνεται διασύνδεση της χώρας με το εξωτερικό, βλέπουμε η ανταγωνιστικότητα να

βελτιώνεται, αναβάθμιση του περιβάλλοντος, βελτίωση συνθηκών διαβίωσης στα αστικά κέντρα, καινοτομίες στο σύστημα διοίκησης έργων, προβλήματα στη διαχείριση και υλοποίηση έργων. Όσον αφορά το Γ΄ ΚΠΣ παρατηρείται ότι αξιοποιήθηκε η εμπειρία από τα προβλήματα που παρατηρήθηκαν στα προηγούμενα κοινοτικά πλαίσια στήριξης. Στόχος του Γ΄ ΚΠΣ ήταν η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των περιφερειών και η αύξηση της απασχόλησης. Ως προτεραιότητες τέθηκαν η ενίσχυση του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Αυτό που θα θέλαμε να τονίσουμε ιδιαίτερα στο συγκεκριμένο σημείο είναι ότι στο μοναδικό καθεαυτού αναπτυξιακό πρόγραμμα τοπικής αυτοδιοίκησης, στο πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ» δεν γίνεται λόγος σε κανένα μέτρο των υποπρογραμμάτων για τη δια βίου μάθηση και κατά συνέπεια μπορούμε να συμπεράνουμε ότι το κράτος μέσω του εν λόγω προγράμματος δεν κρίνει αναγκαία την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας μέσω της δια βίου μάθησης και κατάρτισης. Αφού όμως το συγκεκριμένο πρόγραμμα δεν μεριμνά για την εκπαίδευση και κατάρτιση των πολιτών μιας κοινωνίας μήπως μέσω άλλων προγραμμάτων η τοπική αυτοδιοίκηση πρέπει να νοιαστεί για αυτό τον τομέα;

Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος της εργασίας αναφερθήκαμε αναλυτικά στα ευρωπαϊκά προγράμματα και συγκεκριμένα στα προγράμματα Socrates, Leonardo da vinci, Youth, Tempus, Πολιτισμός 2000, Media. Στη συνέχεια, μελετήσαμε τις 3 περιόδους των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών από το 1989 έως και σήμερα προσπαθώντας να δώσουμε μια πληρέστερη εικόνα για τις δυνατότητες που προσφέρονται μέσω αυτών των πρωτοβουλιών. Έγινε λόγος για τις κοινοτικές πρωτοβουλίες Leader, Interreg, Equal, Urban και τις παλαιότερες Adapt, Emploi. Έπειτα, κάναμε μια μικρή ιστορική αναδρομή για να περάσουμε στα σημερινά Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης. Μέσω των ΚΠΣ στόχος μας ήταν να διερευνήσουμε τις ανάγκες της κάθε εποχής από το Α΄ ΚΠΣ μέχρι και σήμερα. Στη συνέχεια, αναλύσαμε το μόνο τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα των ΟΤΑ, το πρόγραμμα «ΘΗΣΕΑΣ», με στόχο να μελετήσουμε αν προβλέπεται κάποιο μέτρο που να αποβλέπει στην τοπική ανάπτυξη μέσω της εκπαίδευσης. Τέλος, καταλήξαμε στα νέα Επιχειρησιακά Προγράμματα των ΟΤΑ πληροφορώντας τον αναγνώστη για τις δυνατότητες που προσφέρονται μέσω αυτών.

Στόχος της έρευνας ήταν να δούμε ποια προγράμματα υλοποιούν οι δήμοι και κατά πόσο νοιάζονταν για την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης. Ακόμη, προσπαθήσαμε να ερευνήσουμε αν οι ΟΤΑ εμπεριέχουν στο προσωπικό τους άτομα που ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων, με τη μελέτη και το σχεδιασμό προγραμμάτων, σεμιναρίων και συνεδρίων. Ποια είναι η εκπαιδευτική βαθμίδα και η ειδικότητα των ατόμων αυτών. Τέλος, ερωτήθηκαν τα στελέχη του τμήματος προγραμματισμού αν πιστεύουν ότι η εκπαίδευση ενηλίκων μπορεί να οδηγήσει την κοινότητα στην τοπική ανάπτυξη καθώς και ποιες είναι οι προτεραιότητες των δήμων για την νέα προγραμματική περίοδο.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούμε να συμπεράνουμε ότι οι μισοί και πλέον δήμοι της Κεντρικής Μακεδονίας εμπεριέχουν στο προσωπικό τους άτομα που ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων. Όσο πιο μεγάλος πληθυσμιακά είναι ο δήμος τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να στελεχώνεται με άτομα που να εργάζονται αποκλειστικά με προγράμματα εκπαίδευσης ενηλίκων. Τα άτομα αυτά είναι συνήθως ανώτατης εκπαίδευσης αλλά από ποικίλες ειδικότητες. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα στελέχη των ΟΤΑ σε ποσοστό 100% παρακολουθούν επιμορφωτικά προγράμματα. Φορείς παροχής επιμορφωτικών σεμιναρίων είναι το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, το Υπουργείο Εσωτερικών, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, η Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης και οι Νομαρχιακές Επιτροπές Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Όσον αφορά τα αναπτυξιακά προγράμματα αξίζει να τονιστεί το γεγονός ότι μόλις 3 δήμοι αξιοποιούν το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Socrates και μόλις ένας δήμος αξιοποιεί τη δράση Grundtvig που σχετίζεται αποκλειστικά με την εκπαίδευση ενηλίκων. Ένας πολύ μεγάλος αριθμός δήμων 14 στους 18 δεν αξιοποίησαν κανένα απολύτως ευρωπαϊκό πρόγραμμα.

Στις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες οι περισσότεροι δήμοι 12 αξιοποίησαν την Κοινοτική Πρωτοβουλία Interreg που έχει να κάνει με τη διασυνοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία. Είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι η συγκεκριμένη Κοινοτική Πρωτοβουλία έχει ως δράση τον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό συνεπάγεται μεγαλύτερες επενδύσεις στην κατάρτιση του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Όσον αφορά τους άξονες προτεραιότητας του Γ΄ ΚΠΣ, 15 δήμοι αξιοποίησαν τον άξονα 6, Κοινωνία της Πληροφορίας και ακολουθεί ο άξονας 1, ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης. Στην περίπτωση του κοινοτικού πλαισίου στήριξης παρατηρείται ότι οι δήμοι αναγνωρίζουν την ανάγκη αξιοποίησης αξόνων που σχετίζονται με την εκπαίδευση σε αντίθεση με τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες και τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα που υστερούν σε αυτό τον τομέα.

Στα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης οι δήμοι στην πλειονότητά τους περίπου 10-14 αξιοποίησαν άξονες που σχετίζονται με τη μείωση της ανεργίας και των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων. Τόσο από τα Τομεακά όσο και από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα γίνεται φανερό ότι προτεραιότητες των δήμων είναι κυρίως η μείωση της ανεργίας και των ανισοτήτων καθώς και η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Όσον αφορά το τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα οι περισσότεροι δήμοι και συγκεκριμένα 12 αξιοποίησαν το υποπρόγραμμα 2- Τοπική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος που εντάσσει στις δράσεις του τη μείωση της ανεργίας.

Τέλος, σχετικά με τους φορείς εκπαίδευσης ενηλίκων που υπάρχουν σε κάθε δήμο. Παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι δήμοι έχουν ΙΕΚ και ακολουθούν τα ΚΕΕ και τα ΚΕΚ και οι ΝΕΛΕ.

Ακόμη είναι αναγκαίο να επισημάνουμε ότι οι μισοί δήμοι είναι ικανοποιημένοι από τα αναπτυξιακά προγράμματα ενώ το υπόλοιπο 50% δεν είναι. Οι περισσότεροι αναφέρουν ότι είναι αναγκαίο η πληροφόρηση των πολιτών για τις δυνατότητες τους προσφέρονται μέσω των προγραμμάτων. Θεωρούν ότι για να διεκδικήσουν περισσότερα προγράμματα που θα ωφελήσουν την τοπική κοινωνία είναι αναγκαία η καλύτερη οργάνωση του γραφείου προγραμματισμού όπως και η αποφυγή της άγνοιας και της αδιαφορίας. Το τελευταίο τονίζουν ότι μπορεί να επιτευχθεί με την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των δήμων επενδύοντας στο ανθρώπινο κεφάλαιο με την κατάρτιση και την επανακατάρτισή του.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στην ερώτηση αν γίνονται μελέτες στο δήμο η απάντηση ήταν θετική ωστόσο όμως επισημαίνεται ότι γίνεται χωρίς ιεράρχηση των προτεραιοτήτων.

Σε επόμενη ερώτηση για το εάν είναι σκόπιμο την επόμενη προγραμματική περίοδο οι αναπτυξιακές δράσεις που αφορούν τον τομέα της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης ενηλίκων να αυξηθούν, οι δήμοι συμφώνησαν με ποσοστό 100%.

Μερικές από τις προτεραιότητες που ανέφεραν ήταν η συμμετοχή στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης με στόχο τη συμμετοχή των πολιτών και την αύξηση των δυνατοτήτων απασχόλησης, η ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η βελτίωση του τομέα αγροτικής και τουριστικής ανάπτυξης, ενίσχυση της απασχόλησης με Νέες Θέσεις Εργασίας, συνεχής κατάρτιση και επανακατάρτιση, μείωση της ανεργίας μέσω προγραμμάτων καταπολέμησης της ανεργίας, λειτουργία ειδικών προγραμμάτων ενσωμάτωσης μεταναστών και παλιννοστούντων, πληροφόρηση πολιτών για προγράμματα του ΚΕΕ και των ΝΕΛΕ.

Έχοντας υπόψη τις παραπάνω διαπιστώσεις, προτάσεις και ερωτήματα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, οι ΟΤΑ στην Ελλάδα θα πρέπει να επιτύχουν τους ακόλουθους 4 στόχους:

Δεδομένου ότι οι Ο.Τ.Α. αποτελούν την εγγύτερη στους πολίτες δομή του κράτους, θα πρέπει να βελτιώσουν τη διοικητική ικανότητά τους, τόσο για να εξασφαλίσουν την προσαρμογή τους στις αλλαγές που επιβάλλουν οι εξελίξεις, όσο και για να βελτιώσουν τις παρεχόμενες στους πολίτες υπηρεσίες (γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος).

Ως συνιστώσα του πολιτικού και διοικητικού συστήματος της χώρας σε τοπικό επίπεδο, οι Ο.Τ.Α. θα πρέπει να εξασφαλίσουν την ουσιαστική συμβολή τους στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των εθνικών και των περιφερειακών αναπτυξιακών πολιτικών και προγραμμάτων σε τοπικό επίπεδο. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί: (α) στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και τη βελτίωση του επιχειρηματικού

περιβάλλοντος και (β) στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου της χώρας και στη δημιουργία των υποδομών κοινωνικής φροντίδας που χρειάζεται ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός (άνεργοι και εργαζόμενοι).

Οι αγροτικοί Ο.Τ.Α. μπορούν να αναλάβουν την εφαρμογή προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Ομάδες τοπικής δράσης, στις οποίες μετέχουν οι αγροτικοί Ο.Τ.Α. μπορούν να αναλάβουν την εφαρμογή ολοκληρωμένων σχεδίων αγροτικής ανάπτυξης που συνδέονται με τον τουρισμό, τις τοπικές βιομηχανικές δραστηριότητες, τον πολιτισμό, τις μεταφορές και τις κοινωνικές υπηρεσίες. Οι αστικοί Ο.Τ.Α. μπορούν να αναλάβουν την εφαρμογή προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης, που προωθούν, παράλληλα, την αστική αναζωογόνηση με τη μέριμνα για τους μετανάστες και τα φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, μπορεί να στηρίξουν την εταιρική σχέση μεταξύ πόλεων και αγροτικών περιοχών, αναδεικνύοντας τις συμπληρωματικές δραστηριότητές τους.[215]

Τέλος, οι ΟΤΑ πρέπει να φροντίσουν για την ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση.

Η ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση συνεπάγεται ότι τα άτομα και τα όργανα σε τοπικό επίπεδο προωθούν ενεργά τις ευκαιρίες μάθησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής και γαλουχούν τα μέλη της τοπικής κοινότητας σε μια νοοτροπία διαρκούς μάθησης. Παρέχει στα άτομα και στα όργανα σε τοπικό επίπεδο τη δυνατότητα να αναπτύσσουν περισσότερο την υπευθυνότητά τους για τον προσδιορισμό των αναγκών τους, καλύπτοντας προσωπικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές απαιτήσεις.

Στα κράτη μέλη υπάρχει πλούσια πολυμορφία πρακτικών και ποικιλία προσεγγίσεων για την ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Επομένως, ο ακριβής ορισμός του όρου «ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση» θα είναι διαφορετικός, ανάλογα με τις εκάστοτε τοπικές περιστάσεις και με το συνταγματικό και νομικό πλαίσιο των αντίστοιχων κρατών μελών. Επιπλέον, η ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση δεν συνεπάγεται αναγκαστικά αλλαγές των υφιστάμενων νομικών, συνταγματικών και οργανωτικών ρυθμίσεων για την παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Πάντως, η ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση σημαίνει γενικά ότι τα άτομα που ανήκουν σε μια τοπική κοινότητα καταβάλλουν προσπάθεια προκειμένου να μεγιστοποιήσουν το αναπτυξιακό τους δυναμικό, συμμετέχοντας στο σχεδιασμό και την εφαρμογή των δικών τους προγραμμάτων μάθησης μέσα στην κοινότητα αυτή. Τα προγράμματα αυτά απευθύνονται κατά κύριο λόγο σε ενήλικες και αναλαμβάνονται εκτός του πλαισίου

[215] Οι προτάσεις τη Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. για τις κατευθύνσεις Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης 2007-2013. Έκδοση 2, Μάρτιος 2005

της παροχής επίσημης εκπαίδευσης και κατάρτισης. Επίσης, η προσφορά τέτοιων προγραμμάτων θα μπορούσε να περιλαμβάνει την αλληλεπίδραση μεταξύ ιδρυμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και τοπικών κοινοτήτων.

Η ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας μέσα από την εκπαίδευση και την κατάρτιση είναι σημαντική για τη συνεχή κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική εξέλιξη του ατόμου και της τοπικής κοινότητας. Είναι επίσης σημαντικό να μπορούν οι τοπικές κοινότητες να ανταποκρίνονται αποτελεσματικότερα στις γρήγορες αλλαγές που συμβαίνουν στην κοινωνία, αλλά και στην προώθηση της ενεργούς συμμετοχής όλων των πολιτών στο πολιτικό και δημοκρατικό γίγνεσθαι.

Κλείνοντας θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι σήμερα το περιβάλλον μας, σε Ελλάδα και Ευρώπη, ορίζεται από μεγάλα οικονομικά προβλήματα και κοσμογονικές αλλαγές, όπως:

- η ανταγωνιστικότητα της παραγωγής και της οικονομίας γενικότερα είναι ένα πρόβλημα ευρωπαϊκού επιπέδου που στην Ελλάδα προσλαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις
- η ανεργία παραμένει το υπ' αριθμόν ένα κοινωνικό πρόβλημα και μέχρι σήμερα όλα τα μέτρα και οι πολιτικές απέτυχαν να αντιμετωπίσουν.
- «Κοινωνία της Πληροφορίας», «κοινωνία της γνώσης», «δια βίου μάθηση», είναι όροι που κινούνται με φοβερή ταχύτητα που ακόμα και οι κοινωνίες των «αναπτυγμένων κέντρων» δεν μπορούν να αισθανθούν ότι κατέχουν επαρκώς.

Ρίχνοντας μια σύντομη ματιά στις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το Α΄, Β΄ ΚΠΣ προσέδωσαν στην αυτοδιοίκηση μια σημαντική τεχνογνωσία και ως ένα βαθμό μια αναπτυξιακή κουλτούρα που της έλλειπε.

Στο Γ΄ ΚΠΣ τα πράγματα έγιναν δύσκολά, έγιναν περίπλοκά – υπήρξε και αυτή η πίεση των ολυμπιακών Αγώνων όλα τα έργα στην Αθήνα - ενώ στη φάση του σχεδιασμού η συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης υπερέβαινε το 20% στη φάση της υλοποίησης η απορρόφηση δεν ξεπερνά μέχρι στιγμής το 9%. Η υπόθεση Γ΄ ΚΠΣ αφορούσε ουσιαστικά λίγους Δήμους με την μεγάλη πλειοψηφία να παραμένει απλός θεατής.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 6,5% των ΟΤΑ της χώρας διαχειρίζονται το 40% του συνολικού προϋπολογισμού της αυτοδιοίκησης. Από την άλλη ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις διαδημοτικών συνεργασιών στην υλοποίηση των προγραμμάτων.

Αναζητώντας κανείς τις αιτίες των πολύ χαμηλών επιδόσεων της αυτοδιοίκησης θα πρέπει να ψάξει τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον.

Εγγενείς αδυναμίες των ΟΤΑ λόγω έλλειψης εξειδικευμένου προσωπικού, μηχανισμού υποστήριξης, διαθέσιμων πόρων και κατάλληλου προγραμματισμού έπαιξαν καθοριστικό ρόλο.

Από την άλλη αστοχίες στο σχεδιασμό των επιχειρησιακών προγραμμάτων αλλά και το πολύπλοκο και συχνά δαιδαλώδες πλαίσιο υλοποίησης βρήκε την αυτοδιοίκηση ανέτοιμη.

Με αφορμή τα πενιχρά αποτελέσματα (του Γ΄ ΚΠΣ) έρχεται ξανά στην επιφάνεια το δομικό πρόβλημα της τοπικής αυτοδιοίκησης που έχει να κάνει με την έννοια «κρίσιμο μέγεθος» πολλοί μικροί Δήμοι που δεν θέλουν η δεν μπορούν να δράσουν με διαδημοτική συνεργασία .

Έχει καταδειχθεί στην πράξη ότι μικροί και αδύνατοι ΟΤΑ, χωρίς οργανωμένες υπηρεσίες και βιώσιμο πληθυσμιακό και χωρικό μέγεθος, αποτελούν «αμελητέες μονάδες» στον περιφερειακό αναπτυξιακό προγραμματισμό που λειτουργεί σε ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Ολοκληρώνοντας, πιστεύουμε ότι οι βασικοί άξονες πάνω στους οποίους θα πρέπει να εξειδικεύσει τη δράση της η τοπική αυτοδιοίκηση μέσα στο νέο περιφερειακό σχεδιασμό είναι:

- η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στο τοπικό επίπεδο
- η βελτίωση της διοικητικής ικανότητας & αναπτυξιακού σχεδιασμού
- η προώθηση της απασχόλησης και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- η αναβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής
- η ανάπτυξη του τουρισμού και η σύνδεσή του με τους άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας
- η διασυνοριακή και διαπεριφερειακή συνεργασία με την Τουρκία Βαλκάνια

Η ΤΑ μπορεί να συμβάλλει κυρίως στην προώθηση της επιχειρηματικότητας και στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στο τοπικό επίπεδο. Ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων προς αυτήν την κατεύθυνση θα μπορούσε να είναι:

- Δημοτικά προγράμματα υποστήριξης επιχειρήσεων π.χ. υποδομές, απλοποιήσεις διαδικασιών, διασφάλιση ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.
- Δημοτικά προγράμματα κινήτρων προσέλκυσης επενδύσεων π.χ. μείωση δημοτικών τελών, συντονισμός της προβολής των παραγωγικών κλάδων κλπ
- Αξιοποίηση δημοτικής περιουσίας .
- Προγράμματα υποστήριξης μικρομεσαίων επιχειρήσεων από αναπτυξιακές εταιρείες της αυτοδιοίκησης
- Ανάπτυξη διπλωματίας πόλεων , ανταλλαγές εμπειριών . προγράμματα αδελφοποίησης με άλλες πόλεις της Ευρώπης των Βαλκανίων και της Τουρκίας που έχουν κοινά προβλήματα , παράγουν παρόμοια προϊόντα η έχουν οικονομική διασύνδεση.

Όσον αφορά τη διοικητική ικανότητα τόσο της δημόσιας διοίκησης όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι γεγονός ότι αυτή αποτελεί μια αδήριτη αναγκαιότητα. Οι επιχειρησιακοί στόχοι που θα πρέπει να τεθούν στην παραπάνω κατεύθυνση είναι:

- η ενίσχυση των επιτελικών λειτουργιών των ΟΤΑ που θα τον καθιστά ικανό να σχεδιάζει, να υλοποιεί, να παρακολουθεί και να αξιολογεί
- η εξωστρέφεια στον προσανατολισμό της λειτουργίας της που θα έχει ως αποδέκτη τον πολίτη
- η εγκατάσταση και λειτουργία ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Εάν αποδεχθούμε ότι βασική προϋπόθεση της ανάπτυξης είναι ο σχεδιασμός τότε βασική παράμετρος ενός αποτελεσματικού σχεδιασμού είναι η ύπαρξη τεκμηριωμένων και επικαιροποιημένων στοιχείων στο τοπικό επίπεδο.

Στην Ελλάδα σε αντίθεση με πολλές ευρωπαϊκές χώρες υπάρχει ένα εμφανές έλλειμμα στον τομέα αυτό, τα πράγματα είναι χειρότερα στο χώρο της αυτοδιοίκησης και ακόμα χειρότερα στην περιφέρειά μας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ύπαρξη ενός κέντρου τεκμηρίωσης στο περιφερειακό, νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο που δε θα λειτουργεί απλά ως μια βάση δεδομένων, αλλά θ' αποτελεί ένα βασικό εργαλείο σχεδιασμού και πολιτικής, θ' αποτελούσε μια παρέμβαση με αναπτυξιακή διάσταση όχι μόνο στο τοπικό αλλά και σε εθνικό επίπεδο.

Η ενεργοποίηση τελευταία της αυτοδιοίκησης με τα ζητήματα της κατάρτισης, συμβουλευτικών υπηρεσιών, περίθαλψης ηλικιωμένων, τη βοήθεια ατόμων με ειδικές ανάγκες, τη φροντίδα παιδιών, την προώθηση της ισότητας ευκαιριών, έχουν καταδείξει έναν δυναμισμό αναφορικά με την τοπική δράση για την απασχόληση και της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού.

Η περαιτέρω ενεργοποίηση της κοινωνικής πολιτικής της τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί ν' αναδείξει και να δημιουργήσει νέα «κοιτάσματα» απασχόλησης, βελτιώνοντας ταυτόχρονα την ποιότητα ζωής των πολιτών. Βαρύτητα επίσης θα πρέπει να δοθεί στη συμμετοχή στο σχεδιασμό και την εφαρμογή σε τοπικό επίπεδο της Εθνικής Στρατηγικής για τη «δια βίου μάθηση».

Στόχος της εν λόγω εργασίας ήταν να εξάγει κάποια συμπεράσματα για την ύπαρξη ή μη της αναγκαιότητας της δια βίου μάθησης στην τοπική ανάπτυξη. Πιστεύω η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία θα αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω έρευνες και συνάμα ένα χρήσιμο εγχειρίδιο αφενός για τους υπό ανάπτυξη δήμους και για τα στελέχη της τοπική αυτοδιοίκησης και αφετέρου για κάθε πολίτη που πλήττεται ή απειλείται από το φάσμα της ανεργίας. Τέλος, ευελπιστώ να γίνει κατανοητή η αναγκαιότητα της δια βίου μάθησης στο χώρο της τοπικής κοινωνίας έτσι ώστε κατά το σχεδιασμό των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων να προβλέπεται και να μην αποσιωπάται.

Βιβλιογραφία:

Πηγές

Almond, G.A. and S. Verba, (1965). The Civic Culture. Boston: Little Brown

Ανδριώτης, Κ. (2005). Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός. Αθήνα: Σταμούλης

Arnstein, S. (1969). "A Ladder of Citizen Participation" Journal of American Institute of Planners. Vol.35, No 40:216-224.

Βελλή, Α. (1996). Εκπαίδευση και Κατάρτιση στο Δημόσιο Τομέα. Ι. Ενδοϋπηρεσιακή Εκπαίδευση και Κατάρτιση στις Δημόσιες Υπηρεσίες. σ. 3

Βεργίδης, Δ. (1985). Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα: Δυνατότητες και ανασταλτικοί παράγοντες. Γιάννενα, 6-8 Οκτωβρίου 1983, 3ο Διεθνές Σεμινάριο Αποκέντρωση και λαϊκή επιμόρφωση. Η συμβολή του επιμορφωτή στην τοπική ανάπτυξη

Βικάρο, Τζιακόμο (1985). Παιδεία και Τοπική Ανάπτυξη: Ο ρόλος του επιμορφωτή στο πειραματικό πρόγραμμα περιοχής Τοσκάνης, Γιάννενα, 6-8 Οκτωβρίου 1983, 3ο Διεθνές Σεμινάριο Αποκέντρωση και λαϊκή επιμόρφωση. Η συμβολή του επιμορφωτή στην τοπική ανάπτυξη

Conduct of research with human participants (έκδοση American Psychological Association, 1200 Seventeenth 17, N.W. Washington D.C. 20036)

Δαουτόπουλος, Γ. (1997). *Τοπική ανάπτυξη*. Έκδοση: του ιδίου

Δενδρή, Ν. (2004). «Αναπτυξιακές δυνατότητες, πιθανοί προσανατολισμοί, οικολογία και νέες τεχνολογίες στη δυναμική της περιφέρειας.» Λαμία, 9-11 Ιανουαρίου 2004, Πρακτικά Συνεδρίου, Εκπαίδευση και Ανάπτυξη

Δούκας, Χ. (2003). Δια βίου μάθηση: Ταυτότητες, Πολιτείες, Πολιτικές. Ελληνική Προεδρεία Ευρωπαϊκής Ένωσης.

DETR (Department of the Environment, Transport and the Regions) (1998a) *Modern Local Government: In Touch with the People.* London: DETR, σελ. 12

Ελευθεροτυπία 2/3/2007. άρθρο: «Το ποσοστό ανεργίας στη Νάουσα έφτασε το 50%».

Friedmann, J. (1980). An alternative development? In: Friedmann, J., Wheelwright, E. and Connell, J. (eds). *Development Strategies in the Eighties. Development Studies Colloquium.* Monograph No. 1, (pp. 4-11). Sydney: University of Sydney

Handbook, A. (1958). Community Development. London: H.M.S.O., στο Κάτσος, (1967). Κοινοτική Ανάπτυξη, σ. 49.

Hendrick, G. (1967). Social Planing and Community Development Hague, Ministry of Cultural affairs, Recreation and Social Welfare, Denmark

Hofstader, A. R. and P. D. Munger, (1990). "Education in the workplace, An Integral Part of the Development of Professionals". Στο Visions of the Future of Continuing Professional Education. βλ. και Harris, M.B. (1989). In Service Education for Staff Development και J. O' Sullivan et al, Staff Development, London.

Jarvis, P. (1985). The Sociology of Adult and Continuing Education. – London, New York: Routeledge

Καζάκος, Π. (1984). Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα: Παπαζήση

Κανάκη- Πρωτόπαπα, Σ. (2001). «Το φιλοσοφικό υπόβαθρο της δια βίου παιδείας, η αναγκαιότητά της για την αυτοεπιβεβαίωση αλλά και την επαγγελματική καταξίωση του σύγχρονου ανθρώπου», *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση:Διεθνής Εμπειρία και Ελληνική Προοπτική,* Αθήνα:Ατραπός, 215-224.

Knapper, Ch. K. & J. A. Cropley, (2000). Lifelong Learning in Higher Education. 3rd ed. London, Kogan Page

Κουκουλόπουλος, Π. (2006). *«Σύγχρονο κράτος»: Το μεγάλο πολιτικό διακύβευμα της χώρας μας.*

Longworth, N. (1999). Making Lifelong Learning Work: Learning Cities for a Learning Century. London: Kogan Page

Μαΐστρος, Π. (2000). *Οι αναπτυξιακοί θεσμοί της αυτοδιοίκησης. Συμβολή στην ιστορική μνήμη.* Αθήνα: Λιβάνη- Νέα Σύνορα

Μανάβη, Χ. (2000). Η εκπαίδευση ενηλίκων ως παράγοντας ανάπτυξης της τοπικής αυτοδιοίκησης. Εμπειρική διερεύνηση σε δήμους του Νομού Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη: Εκδοτική Ομάδα

Ξωχέλλης, Π. (2007). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη σ.650

Πανάς, Ε. (1995). Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, Εισαγωγή στη Μεθοδολογία. Αθήνα: Gutenberg

Παπαθεοδοσίου, Θ.- Σταύρου, Στ. (1993). *Μελέτη για την αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ανεργίας. Η* περίπτωση της κατάρτισης και των εκπαιδευτών μακροχρόνια ανέργων. Αθήνα: ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. Ε.Ε.Τ.Α.Α

Πασιάς, Γ. (2006). Ευρωπαϊκή Ένωση και Εκπαίδευση. Θεσμικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική (1950-1999). Τόμος Α΄. Αθήνα: Gutenberg

Πετράκος, Γ. και Γ. Ψυχάρας, (2004). Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα. Αθήνα: Κριτική

Πρακτικά Συνεδρίου Λαμίας (2004). *Εκπαίδευση και Ανάπτυξη. Η περίπτωση της Περιφέρειας Στερεάς* Ελλάδας

Robinson, A. (1983). Participation. London: Routledge and Kegan.

Σιπητάνου, Α. (2005). *Θεσμοί και πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια βίου μάθηση. Μια κριτικο- ερμηνευτική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Σταθόπουλος, Π. (2005). Κοινοτική εργασία. Θεωρητική προσέγγιση. Τόμος πρώτος. Αθήνα: Παπαζήση

Σταμέλος, Γ. και Α. Βασιλόπουλος. (2004). Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική. Συγκρότηση, θεματολογία, μεθοδολογία υλοποίησης, επιδράσεις στην ελληνική εκπαίδευση και κατάρτιση. Αθήνα: Μεταίχμιο

Τερζής, Ν. (1988). Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: πρόγραμμα και πραγματικότητα- πράγματα και πρόσωπα. Θεσσαλονίκη: Αφ. Κυριακίδη, σ. 226 (13).

Todaro, M.P. (1994). Economic Development. New York: Longman/University Press

Tuijnman, A. (1994). Adult Education: Overview. In: Husen, T. & Postlethwaite, T. N. (eds.). *The International Encyclopedia of Education.* 2nd ed. Vol. 1. Oxford, Pergamon, 143-152

Φωνή της Νάουσας 17/2/2007. άρθρο: «Στον αέρα τα προγράμματα Κοινωνικής Μέριμνας»

Χαλά, Γ. (1992). Εκπαίδευση και Ανάπτυξη Στελεχών. Νέες Προσεγγίσεις, σ.51

Τα πλαίσια της περιφερειακής αναπτύξεως: αι κοινωνικαί όψεις της περιφερειακής αναπτύξεως, επ. ΚΕΠΕ: Αθήναι, 1970, σ. 112

Επίσημα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επιτροπή των ΕΚ. (1989). Οδηγός για τη Μεταρρύθμιση των Κοινοτικών Διαρθρωτικών Ταμείων, Λουξεμβούργο. σσ. 30-32

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1990), Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1989-1993, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1994), Ελλάδα: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 1994-1999, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Faure, E. et al. (1996). *Learning to Be*. Paris: Unesco, pp. 181-182

Adult Education. The Hamburg declaration the agenda for the future. Fifth international conference on Adult Education 14-18 July 1997. Confintea, www.education.unesco.org/confintea, UNESCO

CEDEFOP (1997). Agora II "The Role of the Company in Lifelong Learning"

CEDEFOP (1998). Agora-IV "The low-skilled on the European labour market: prospects and policy options" Towards a minimum learning platform

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2000α). Equal, Νέοι τρόποι αντιμετώπισης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχολησης. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία των Επίσημων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Commission of the European Communities (2001). "Making a European Area of Lifelong Learning a Reality" 678 final

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2001) αριθ. c 204 της 13/06/2001 «Συμπεράσματα του συμβουλίου σχετικά με τις επακόλουθες εργασίες μετά την έκθεση περί συγκεκριμένων μελλοντικών στόχων των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Οι συγκεκριμένοι μελλοντικοί στόχοι των εκπαιδευτικών συστημάτων. COM (2001) 59 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Tempus (Phare and Tacis) COM (2001) 365 τελικό και COM (2002) 323 τελικό βλ και COM (2004) 109 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). European Training Foundation: Ετήσια έκθεση 2000 COM (2001) 810 τελικό βλ. και COM (2005) 26 τελικό βλ. και COM (2005) 515 τελικό βλ. και COM (2006) 491 τελικό βλ .και COM (2007) 420 τελικό

Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας της 12ης Φεβρουαρίου 2001 προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχεικά με τους Συγκεκριμένους Μελλοντικούς Στόχους των Συστημάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Λευκό βιβλίο της ευρωπαϊκής επιτροπής μια νέα πνοή για την ευρωπαϊκή νεολαία» COM (2001) 681 τελικό βλ. και COM (2004) 158 τελικό βλ. και COM (2004) 471 τελικό βλ. και COM (2006) 228 τελικό βλ. και COM (2006) 465 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Περί της θέσης της κοινότητας στο συμβούλιο σύνδεσης σχετικά με τη χρηματοδοτική συνεισφορά της Εσθονίας για τη συμμετοχή της στα προγράμματα Σωκράτης και Νεολαία κατά τα έτη 2001-2006. COM (2001) 2, 3 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). Τελική έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του προγράμματος Σωκράτης 1995-1999. COM (2001) 75 τελικό βλ. και COM (2004) 153 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων- Ανακοίνωση της Επιτροπής (2001). *Η πραγμάτωση της ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης.*

Official Journal of the European Communities (2002) c 163 της 27/06/2002 "Council Resolution on Lifelong Learning"

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Για την τροποποίηση της απόφασης 1999/311/ΕΚ σχετικά με την έγκριση της τρίτης φάσης του διευρωπαϊκού προγράμματος συνεργασίας για την τριτοβάθμα εκπάιδευση (Tempus III- 2000-2006) COM (2002) 47 τελικό βλ. και COM (2003) 90 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Αποδοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση: επιτακτική ανάγκη για την Ευρώπη COM (2002) 779 τελικό

CEDEFOP (2002). Innovations in lifelong learning

CEDEFOP (2002). Identification, evaluation and recognition of non formal learning

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Για την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 253/2000/ΕΚ για τη θέσπιση του δεύτερου σταδίου του προγράμματος κοινοτικής δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» COM (2002) 193 τελικό

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Η υλοποίηση και τα αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού έτους των γλωσσών 2001 COM (2002) 597 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Ευρωπαϊκά κριτήρια αναφοράς για την εκπαίδευση και την κατάρτιση: εξελίξεις μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας» COM (2002) 629 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). Ενδιάμεση έκθεση της ευρωπαϊκής επιτροπής σχετικά με την έναρξη της επιχειρησιακής υλοποίησης του δεύτερου σταδίου του προγράμματος Leonardo da vinci 2000-2006. COM (2002) 315 τελικό βλ. και COM (2004) 152 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2002). «Για την έγκριση πολυετούς προγράμματος (2004-2006) για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης) COM (2002) 751 τελικό

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003) c 175 της 15/07/2003 «Ψήφισμα του συμβουλίου για το κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο- Η δόμηση κοινωνικού και ανθρώπινου κεφαλαίου στην κοινωνία της γνώσης: μάθηση, εργασία, κοινωνική συνοχή και φύλο»

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003) c 295 της 25/11/2003 «Ψήφισμα του συμβουλίου σχετικά με το ότι το σχολείο πρέπει να γίνει ένα ανοιχτό περιβάλλον μάθησης για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της πρόωρης αποχώρησης από το σχολείο και της δυσφορίας των νέων και την προώθηση της κοινωνικής ένταξης

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003) c 317 της 17/11/2003 «Ψήφισμα του συμβουλίου για την ίση πρόσβαση και συμμετοχή στην κοινωνία της γνώσης με στόχο την ανάπτυξη και καινοτομία»

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2003) L 197 της 22/07/2003 «Απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις πολιτικές των κρατών μελών για την απασχόληση»

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010. Επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η στρατηγική της Λισσαβόνας COM (2003) 685 τελικό βλ. και COM (2005) 549 τελικό βλ και COM (2006) 236 τελικό

CEDEFOP (2003). “Lifelong learning: citizens views”

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Συνέχεια που δόθημε στο Λευκό βιβλίο «Μια νέα πνοή για την Ευρωπαϊκή Νεολαία» Προτεινόμενοι κοινοί στόχοι για τη συμμετοχή και την ενημέρωση των νέων σε απάντηση στο ψήφισμα του συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2002 σχετικά με ένα πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας. COM (2003) 184 τελικό

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος για την αύξηση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες (Erasmus Mundus) 2004-2008 COM 2003 239 τελικό βλ. και COM (2003) 694 τελικό βλ. και COM (2007) 375 και 395 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: σχέδιο δράσης 2004-2006 COM (2003) 449 τελικό

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Για μια διεθνή νομική πράξη σχετικά με την πολιτιστική πολυμορφία COM 2003 520 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003). Για την έγκριση διετούς προγράμματος (2004-2006) για την αποτελεσματική ενσωμάτωση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνιας (ΤΠΕ) στα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης (προγράμματα ηλεκτρονικής μάθησης) COM (2003) 245 τελικό βλ. και COM (2003) 699 τελικό

European Commission (2004). Horizontal Evaluation of Local Employment Development Executive Summary

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Η νέα γενιά κοινοτικών προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης μετά το 2006 COM 2004 156 τελικό βλ. και COM (2004) 157 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη στην πράξη: προαγωγή του ευρωπαϊκού πολιτισμού και της πολυμορφίας μέσω των προγραμμάτων για τη νεολαία, τον πολιτισμό, τον οπτικοακουστικό τομέα και τη συμμετοχή των πολιτών COM (2004) 154 τελικό βλ. και COM (2004) 176 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2004). Για τη θέσπιση ολοκληρωμένου προγράμματος δράσης στον τομέα της δια βίου μάθησης COM (2004) 474 τελικό βλ. και COM (2006) 467 τελικό

Towards Knowledge Societies Unesco Publishing (2005)

Developing local learning centers and learning partnerships as part of Member States targets for reaching the Lisbon goals in the field of education and training. Astudy of the current situation (2005)

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση COM (2005) 548 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Για τη διακρατική κινητικότητα εντός της κοινότητας για σκοπούς εκπαίδευσης και κατάρτισης: ευρωπαϊκός χάρτης ποιότητας για την κινητικότητα COM (2005) 450 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005). Για τη θέσπιση του προγράμματος «Πολίτες για την Ευρώπη» για την περίοδο 2007-2013 με σκοπό την προώθηση της ενεργού συμμετοχής του ευρωπαίου πολίτη στα κοινά COM (2005) 116 τελικό

Ώρα να ανεβάσουμε ταχύτητα. Η νέα εταιρική σχέση για την ανάπτυξη και την απασχόληση (2006)

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006). Για τις ευρωπαϊκές πολιτικές σχετικά με τη συμμετοχή και την πλξροφόρηση COM (2006) 417 τελικό

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006). Εκπαίδευση Ενηλίκων: ποτέ δεν είναι αργά για μάθηση COM (2006) 614 τελικό

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 327 αριθμ.1720/2006/ΕΚ

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2007). Ανακοίνωση σχετικά με μια ευρωπαϊκή ατζέντα για τον πολιτισμό σε έναν κόσμο παγκοσμιοποίησης COM (2007) 242 τελικό

Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας Ελλάδα- Βουλγαρία 2007-2013. Έκδοση: Εγκεκριμένο, c (2008) 1129/28-03-2007

European Territorial Cooperation Programme Greece- Italy. Athens (2007)

Ipa Adriatic cross-border cooperation programme στο http://www.espa.gr (2007cB)

European Territorial Cooperation. European Regional Development fund Med Operational Programme (2007-2013) Version Adopted by the European Commission (2007)

South East Europe. Final version endorsed by the European Commission (2007)

Interregional Cooperation Programme Interreg IVC Contributing to the European Commision Initiative "Regions for Economic Change" (2007)

Interact 2007-2013. Good Governance of Territorial Cooperation Programmes European Commission (2007) October

Espon 2013 Programme. European observation network on territorial development and cohesion. European Commission (2007) November

The Urban Development Network Programme Urbact II. An exchange and learning programme for cities contributing to the European Commission Initiative "Regions for Economic Change" European Commission (2007) October

Νόμοι- κανονισμοί- ΦΕΚ

N. 3369/2005

N. 1270/1982 άρθρο 60

Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων, Νόμος 3463/2006, ΦΕΚ 114^{A} – 8/6/2006, άρθ. 203-207

Κανονισμός ΕΟΚ 2052/88 της 24.6.1988

Κανονισμός ΕΟΚ 4253/88 της 19.12.1988

ΦΕΚ 195Α΄/19.10.2004

Φ.Ε.Κ. 90/τ.α'/2-5-2001/ν.2909

Ιστοσελίδες:

www.ekt.gr

www.eetaa.gr/deltio/other.html

www.ideke.edu.gr/kee

www.ideke.edu.gr

http://NewTELS.Europroject.org

www.e2c-europe.org

www.ethelontismos.gr

www.labour-ministry.gr/yperga.gr

www.ypepth.gr/socrates

www.socrates.org.cy
www.moec.gov.cy
www.interel.uoa.gr/ersmus
http://ec.europa.eu/education/programmes.html
www.grundtvig.org.uk
http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/lingua_el.html
www.ec.europa.eu/education/index_en.html
www.bpis.teipat.gr/leonardo.htm
www.ucy.ac.cy
www.ekep.gr
http://my.aegean.gr/web/article86.html
http://ec.europa/education/programmes/tempus/index_en.html
www.yppo.gr
www.europa.eu/scadplus/leg/el/lvb/129006.htm
www.artosfoundation.org/ccp/gr/newsletter.htm
www.iom.gr
http://europa.eu/scadplus/html
www.filmarchives_online.eu
www.ec.europa.eu/education/programmes/llp/index.en.html
http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082.htm
www.iky.gr
http://europa.eu/scadplus/leg/el/cha/c11082..htm
www.yper.gr
http://www.eye-ekt.gr/StaticPage.aspx?mn=329
www.interegionet.org
http://europa.eu.htm
www.urban.gr
http://ec.europa.eu/employment_social/equal/about/key-doc_en.cfm
www.espa.gr/es.asp
http://www.infosoc.gr/infosoc/el-GR/services/leksiko/564.htm
www.info3kps.gr
www.pepkm.gr
www.info-peta.gr
www.docs.uoa.gr
www.espa.gr/ep01.asp
www.eetaa.gr/deltio/35-07/page7.htm
www.education.unesco.org/confintea
www.tedkaxaias.gr